

**AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ**

Do użytku służbowego

Egz. Nr

**WYBRANE ASPEKTY
OPERACYJNEGO UŻYCIA
SIŁ POWIETRZNYCH RP**

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/3743~~

05-003743-002-0

WARSZAWA

68859

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LOTNICZYCH I OBRONY POWIETRZNEJ

Do użytku służbowego
Egz. nr

WYBRANE ASPEKTY
OPERACYJNEGO UŻYCIA
SIŁ POWIETRZNYCH RP

Zespół autorski

Kierownik: płk dr hab. Wojciech MICHALAK

Członkowie: płk prof. Eugeniusz ZABŁOCKI

prof. Wacław ŚWIĄTNICKI

płk prof. Roman MAŃKOWSKI

płk dr Krzysztof KOLIŃSKI

ppk dypl. Marian KOZUB

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
1. ZARYS SZTUKI OPERACYJNEJ WOJSK LOTNICZYCH I WOJSK OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU	7
2. IDENTYFIKACJA SZTUKI OPERACYJNEJ I OPERACJI POWIETRZNEJ WŁOP	19
2.1. Przeznaczenie i zadania Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej ...	19
2.2. Istota sztuki operacyjnej i rodzaje operacji sił powietrznych (WŁOP)	22
2.3. Istota operacji sił powietrznych (WŁOP i korpusów)	39
2.4. Wybrane problemy operacyjnego użycia sił powietrznych (WŁOP).	43
3. ZASADY SZTUKI OPERACYJNEJ SIŁ POWIETRZNYCH	60
3.1. Istota zasad sztuki operacyjnej sił powietrznych	63
3.2. Znaczenie zasad sztuki operacyjnej lotnictwa i obrony powietrznej w praktycznej działalności dowództw sił powietrznych	94
4. CELE I ZADANIA OPERACJI SIŁ POWIETRZNYCH (WŁOP)	100
4.1. Operacja obronna sił powietrznych (WŁOP)	100
4.2. Operacja zaczepna sił powietrznych (WŁOP)	102
4.3. Operacja WŁOP przeciwko zasobom powietrznym	104
4.4. Operacja sił powietrznych (WŁOP) przeciwko zasobom lądowym (i powietrznym)	105
4.5. Operacja sił powietrznych (WŁOP) przeciwko zasobom morskim (i powietrznym)	110
4.6. Operacja związków operacyjno-taktycznych sił powietrznych (KOP)	114
ZAKOŃCZENIE	117
BIBLIOGRAFIA	119
ZAŁĄCZNIKI	120

WSTĘP

Od powstania Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej są one traktowane jako rodzaj sił zbrojnych RP i związek operacyjny sił powietrznych. Mają więc one również swoją sztukę operacyjną. Nie została ona jednak do końca zidentyfikowana i opracowana zarówno w teorii, jak i praktycznych rozwiązaniach stosowanych w wojskach.

Wstępne oceny dotyczące poglądów i praktyki wskazywały, że przyjmuje się najczęściej główne założenia sztuki operacyjnej poprzedniczek WLOP, czyli byłych Wojsk Lotniczych i Wojsk Obrony Powietrznej Kraju. Tymczasem sztuka operacyjna tych dwóch rodzajów sił zbrojnych LWP odnosiła się do Układu Warszawskiego i dwubiegunowego podziału militarnego. Nie mogła być więc ona bezkrytycznie przyjmowana w warunkach autonomii militarnej RP, czyli państwa średniej wielkości przewidującego w swej strategii przede wszystkim kampanię obronną prowadzoną dla zachowania integralności terytorialnej Polski.

Istniała więc pilna potrzeba podjęcia badań w celu zweryfikowania podstaw teoretycznych sztuki operacyjnej sił powietrznych RP i ustalenia najistotniejszych jej kanonów.

Stosownie do tak określonego celu sprecyzowano wiele problemów badawczych, z których główny sformułowano w postaci następującego pytania: Jakie są założenia sztuki operacyjnej Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, w czym wyraża się jej istota i na czym polegają jej podstawowe kategorie?

Aby odpowiedzieć na tak postawione pytanie - problem hipotetycznie założono, że sztuka operacyjna Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej zajmuje się

przygotowaniem i prowadzeniem operacji powietrznych. Podstawową kategorią operacyjną WLOP są bowiem operacje, nie zaś działania bojowe - jak to było traktowane w dotychczasowej teorii i praktyce polskich sił powietrznych.

Przyjęto, że sztuka operacyjna WLOP spełnia trzy podstawowe funkcje: teoretyczną, praktyczną i dydaktyczną. Pierwsza z nich (teoretyczna) polega na badaniu operacji powietrznych, aby na tej podstawie sformułować twierdzenia, hipotezy i zasady. Jest to więc teoria sztuki operacyjnej sił powietrznych.

Druga funkcja wyraża się w praktyce przygotowaniem i prowadzeniem operacji powietrznej, co oznacza działalność pragmatyczną dowódcy i sztabu WLOP i KOP.

Te dwie funkcje wzajemnie warunkują swój rozwój. Teoretyczne założenia są weryfikowane w praktycznej działalności, stanowiącej z kolei podstawy do uogólnień i wniosków sprzyjających kształtowaniu się nowych poglądów i założeń teoretycznych.

Trzecia funkcja (dydaktyczna) oznacza, że jest ona przedmiotem kształcenia w wyższym szkolnictwie wojskowym oraz w szkoleniu dowództw i sztabów związków operacyjnych.

Tak więc sztuka operacyjna sił powietrznych (z punktu widzenia naukowego) obejmuje badania naukowe, wiedzę będącą rezultatem tych badań oraz upowszechnianie wyników dociekań.

Założono ponadto, że sztuka operacyjna sił powietrznych musi mieć swoje zasady, a operacje powietrzne prowadzą całe Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej oraz ich korpusy OP. Są to operacje obronne i zaczepne sił powietrznych oraz operacje prowadzone przeciwko zasobom powietrznym, lądowym i morskimi przeciwnika.

Zweryfikowanie tak sformułowanych hipotez wymagało przeprowadzenia szeregu badań. Obserwacje i inne badania prowadzone w czasie ćwiczeń szczebla centralnego i WLOP nie wniosły zbyt wielu nowych elementów. Stosowano w nich bowiem często rozwiązania jeszcze z okresu Układu Warszawskiego. Stąd też najbardziej cenne były badania teoretyczne, o charakterze podstawowym. Posługując się metodami analizy, oceny, porównań i uogólnień studiowano literaturę polską i z innych armii. Częstkowe wyniki badań poddawano ocenie dowódców sił powietrznych szczebla operacyjnego, z którymi prowadzono konsultacje i wywiady. Te metody badawcze stosowano również w kontaktach z oficerami sił powietrznych Anglii, RFN i Danii.

W wyniku takiego postępowania weryfikowano założenia hipotetyczne, rozwiązywano problemy i realizowano zadania badawcze. Przeprowadzony cykl badań okazał się wystarczający do osiągnięcia założonego celu. Syntetyczne wyniki badań przedstawiono w czterech rozdziałach.

Rozdział pierwszy zawiera ogólny zarys sztuki operacyjnej byłych Wojsk Lotniczych oraz Wojsk Obrony Powietrznej Kraju, czyli poprzedniczek WLOP. Część teorii i praktyki ówczesnych wojsk może być bowiem również treścią obecnej sztuki operacyjnej sił powietrznych.

W rozdziale drugim ujęto krytyczną ocenę dotychczas lansowanego przeznaczenia i zadań WLOP, zidentyfikowano istotę sztuki operacyjnej i operacji sił powietrznych oraz przedstawiono wybrane problemy operacyjnego użycia lotnictwa i obrony powietrznej.

Rozdział trzeci obejmuje istotę zasad sztuki operacyjnej sił powietrznych i ich znaczenie w praktycznej działalności dowódców WLOP i KOP.

W rozdziale czwartym przedstawiono syntetyczne wyniki badań dotyczące celów prowadzenia operacji powietrznych i zadań, jakie mają do wykonania WLOP w operacji zaczepnej i obronnej oraz w innych operacjach powietrznych.

W treści opracowania sygnalizuje się również część poglądów na temat planowania kampanii i operacji (faz) powietrznej według standardów obowiązujących w NATO. Dążono w ten sposób do stworzenia możliwości porównania rozwiązań stosowanych w zachodniej koalicji militarnej oraz w Wojskach Lotniczych i Obrony Powietrznej.

Niniejsze opracowanie zawiera najważniejsze założenia sztuki operacyjnej polskich sił powietrznych. Mogą one stanowić podstawę do dalszych, pogłębionych badań poświęconych tej problematyce, w celu opracowania pełnej teorii sztuki operacyjnej, zwłaszcza w świetle integracji z Siłami Powietrznymi NATO. Wejście Polski do Sojuszu Północnoatlantyckiego nie wyklucza bowiem posiadania narodowych reguł sztuki operacyjnej sił powietrznych, a wręcz odwrotnie - obserwuje się zjawisko pilnego opracowywania tej tematyki we wszystkich siłach powietrznych w Europie

1. ZARYS SZTUKI OPERACYJNEJ WOJSK LOTNICZYCH I WOJSK OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU

Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej /WLOP/, zwane również Siłami Powietrznymi /SP/, są rodzajem Sił Zbrojnych RP. Powstały one w 1990r. z połączenia byłych Wojsk Lotniczych i byłych Wojsk Obrony Powietrznej Kraju, które do czasu integracji stanowiły dwa rodzaje Sił Zbrojnych LWP.

Aby zweryfikować podstawowe założenia sztuki operacyjnej Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej trzeba syntetycznie zarysować poglądy dotyczące tej problematyki w poprzedniczkach obecnych sił powietrznych, czyli w byłych Wojskach Lotniczych i Wojskach Obrony Powietrznej Kraju. Część ówczesnych poglądów i rozwiązań praktycznych powinna bowiem wpływać na treść sztuki operacyjnej WLOP.

Wojska Lotnicze były związkami operacyjnymi lotnictwa frontowego. Wchodziły one w skład frontu jako Wojska Lotnicze Frontu /WLF/ lub wcześniej jako Armia Lotnicza /AL/. Ich główną powinnością były działania na froncie zewnętrznym, wspólnie z wojskami lądowymi /armiami/ i fragmentarycznie z marynarką wojenną, w ramach koalicyjnego zgrupowania Układu Warszawskiego na Zachodnim Teatrze Działań Wojennych. **Przeznaczone były** do prowadzenia różnorodnych działań zarówno bezpośrednio na polu walki we współdziałaniu z innymi rodzajami wojsk, jak i samodzielnie na zapleczu nieprzyjaciela¹. Miały one: zwalczać raketowe środki napadu jądrowego, lotnictwo, odwody i inne obiekty o znaczeniu operacyjnym; wspierać wojska lądowe /marynarkę wojenną/, a przede wszystkim niszczyć obiekty

¹ *W* Leksykon wiedzy wojskowej. Wyd. MON, Warszawa 1979, s.484.

ruchome / naziemne i nawodne/ o znaczeniu operacyjno-taktycznym i taktycznym; osłaniać wojska i obiekty; ubezpieczać przeloty lotnictwa dalekiego zasięgu, lotnictwa morskiego i transportowego; desantować i wspierać desanty powietrzne i morskie; przewozić drogą powietrzną wojska i inne ładunki; prowadzić rozpoznanie powietrzne; realizować działania /zadania/ pomocnicze i specjalne².

Niezwykle szeroki zakres zadań jakie miały wykonywać WLF sprawiał, że w ich skład wchodziły związki taktyczne /dywizje/ i oddziały lotnictwa: myśliwsko-bombowego, myśliwskiego, rozpoznawczego, transportowego, wojsk lądowych i pomocniczego.

Wojska Lotnicze, będąc rodzajem sił zbrojnych, miały swoją sztukę operacyjną. Rozumiano przez nią: teorię i praktykę przygotowania i prowadzenia działań bojowych przez WLF /AL/ w operacjach powietrznych, wojsk lądowych i marynarki wojennej³. Taktyka dotyczyła zaś rodzajów lotnictwa oraz ich związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów.

Mimo tego, że Wojska Lotnicze były rodzajem sił zbrojnych i miały swoją sztukę operacyjną, nie prowadziły one żadnych operacji. Operacji lotniczych (powietrznych) nie prowadziły również Armie Lotnicze operacyjnego przeznaczenia, czyli związki operacyjne lotnictwa podporządkowane bezpośrednio dowódcom Teatrów Działań Wojennych. W Układzie Warszawskim przyjmowano bowiem, że operacje lotnicze / powietrzne/ mogą prowadzić wyłącznie Wojska Lotnicze /Armie

² / Sztuka operacyjna wojsk lotniczych. Wyd. ASG WP, Warszawa 1988, s.9.

³ / Na podstawie:

- Leksykon wiedzy wojskowej, op.cit.,s.437;
- Sztuki operacyjnej wojsk lotniczych, op.cit.,s.7.

Lotnicze/ strategicznego przeznaczenia /tj. lotnictwa bombowego dalekiego zasięgu/, które były podporządkowane Naczelnemu Dowództwu Armii Radzieckiej.

Jedyną formą użycia narodowych (np. polskich) WLF były **działania bojowe w operacjach** /powietrznych, lądowych, morskich, kombinowanych/. Przez działania bojowe rozumiano zorganizowane użycie sił i środków lotnictwa do niszczenia i rozpoznawania wojsk oraz obiektów przeciwnika w powietrzu, na lądzie /na polu walki/ i na wodzie. Były więc one formą użycia wojsk lotniczych frontu podczas wspólnego prowadzenia działań ze związkami operacyjnymi wojsk lądowych i marynarki wojennej oraz w czasie wykonywania zadań w interesie lotnictwa strategicznego⁴.

Co prawda, teoria sztuki wojennej Układu Warszawskiego wyróżniała operację lotniczą, lecz odnosiła się ona wyłącznie do lotnictwa strategicznego. Przez operację lotniczą rozumiano bowiem zorganizowane, prowadzone według jednolitego zamiaru i planu działania bojowe różnych rodzajów lotnictwa /zwłaszcza lotnictwa strategicznego/ mające na celu wykonanie zadań operacyjnych lub strategicznych na lądowych i morskich teatrach działań wojennych.⁶

W końcu lat 70-tych termin „operacja lotnicza” w zasadzie przestaje być używany i jest zastępowany pojęciem „operacja powietrzna”. W materiale leksykalnym⁷ podaje się, że: Operacja powietrzna to całokształt działań bojowych związków operacyjnych i taktycznych lotnictwa strategicznego prowadzonych we

⁴ / Problematyka ta będzie rozwinięta szerzej w dalszej części niniejszego rozdziału.

⁵ / Patrz:

- Leksykon wiedzy wojskowej, op.cit.,s.101;

- Sztuka operacyjna wojsk lotniczych, op.cit.,s.17.

⁶ / Leksykon wiedzy wojskowej, op.cit.,s.279.

⁷ / Tamże.

współdziałaniu z różnymi rodzajami lotnictwa AL /WLF, morskiego/ i rodzajami sił zbrojnych . Operację powietrzną prowadzi się według jednolitego zamiaru i planu naczelnego dowództwa w określonych celach operacyjnych i strategicznych w ramach poszczególnych lądowych i morskich teatrów działań wojennych.

W takim ujęciu operacja powietrzna była wręcz synonimem operacji lotniczej prowadzonej przez lotnictwo strategiczne, w której działania bojowe /głównie zabezpieczające/ wykonywały m.in. również wojska lotnicze poszczególnych frontów.

Podobna istota operacji powietrznej, choć bardziej uszczegółowiona, znajduje się w podręczniku „Sztuka operacyjna wojsk lotniczych”. Ujęto w nim bowiem , że: Operacja powietrzna to zespół /całokształt/ zawczasu zaplanowanych, uzgodnionych i powiązanych celami , zadaniami, miejscami i terminami uderzeń lotniczych, bitew i walk powietrznych oraz specjalnych lotów bojowych związków operacyjnych i taktycznych oraz oddziałów wojsk lotniczych /szczególnie lotnictwa strategicznego /, prowadzonych samodzielnie lub we współdziałaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych i wojsk według jednolitego zamiaru i planu w celu zrealizowania w określonym czasie i rejonie zadań strategicznych lub operacyjnych na TDW/ w określonym rejonie TDW/, względnie na oddzielnym kierunku strategicznym /operacyjnym/. Operacje powietrzne mogą mieć charakter wspólny lub samodzielny. Wspólne operacje powietrzne prowadzone są z innymi rodzajami sił zbrojnych i wojsk na TDW, a samodzielne - siłami armii lotniczych strategicznego i operacyjnego przeznaczenia, często również z udziałem wojsk lotniczych frontów. Operacje powietrzne prowadzi się w celu:

- rozbicia /zniszczenia/ zgrupowań wojsk lotniczych, raketowo-jądrowych i przeciwlotniczych nieprzyjaciela;

- rozbicia /obezwładnienia/ odwodów operacyjnych i strategicznych oraz dezorganizacji /przerwania/ przewozów;

- zniszczenia obiektów ekonomicznych oraz dezorganizacji kierowania państwem i siłami zbrojnymi.⁸

Analiza definicji operacji (lotniczej, powietrznej), a także doświadczenia z przeprowadzonych ćwiczeń szczebla operacyjnego (narodowego) i strategicznego (koalicyjnego) wykazują, że kryteriami wyznaczającymi operację, jako formę użycia wojsk lotniczych, były następujące czynniki:

- udział związków operacyjnych (zgrupowań operacyjnych) i taktycznych, toczących działania według decyzji jednego dowódcy;

- opracowanie planu operacji na kilka - kilkanaście dni działań operacyjnych;

- utrzymywanie ścisłego współdziałania, zorganizowanego przez dowodzącego operacją, między wszystkimi związkami i zgrupowaniami (także z różnych rodzajów wojsk) oraz uzgodnionego wysiłku dotyczącego zadań, rejonów i terminów prowadzenia działań;

- wszystkie działania miały być połączone wspólną myślą przewodnią dowodzącego operacją w celu doprowadzenia do wykonania zadań operacyjnych lub strategicznych, czyli pomyślnego osiągnięcia celu operacji.

Analiza wymienionych kryteriów określających operację potwierdza, że wojska lotnicze frontów nie prowadziły operacji, gdyż; na tym szczeblu nie organizowano operacji i nie opracowywano planu operacji, lecz udziału WLF w różnych operacjach; dowódcy WLF uzgadniali współdziałanie z innymi wykonawcami, a organizowali je

⁸ / Sztuka operacyjna wojsk lotniczych, op.cit.,s.17.

wyłącznie w odniesieniu do podległych związków; o użyciu WLF decydowali dowodzący operacją, a dowódcy lotniczy jedynie proponowali udział (zadania, wysiłki itp.) związków lotnictwa w operacjach. Jediną formą ich użycia (tj. WLF) były działania w różnych operacjach, w których spełniały one służebną rolę wobec lotnictwa strategicznego i operacyjnego (np. w operacjach lotniczych) oraz wojsk lądowych i marynarki wojennej (w operacjach lądowych i morskich).

Na marginesie poglądów obowiązujących w Układzie Warszawskim warto podkreślić, że utożsamianie operacji powietrznej z operacją lotniczą wzbudza poważne wątpliwości. Każda operacja lotnicza była bowiem samodzielną operacją związków lotnictwa różnego przeznaczenia i podporządkowania organizacyjnego /strategicznego, operacyjnego - TDW i frontowego/ z minimalnym /zabezpieczającym/ udziałem głównie wojsk raketowych i artylerii oraz wojsk WRE. Natomiast każda operacja powietrzna, a szczególnie ta związana z rozbiciem lotnictwa, czyli wywalceniem panowania w powietrzu, była operacją połączoną różnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk. Identyfikowanie walki o panowanie w powietrzu tylko z działaniami lotnictwa było kardynalnym błędem merytorycznym, który pokutuje u nas jeszcze do dzisiaj. Często bowiem nawet obecnie zakłada się, że panowanie w powietrzu to problem /sprawa/ sił powietrznych, a nie całych sił zbrojnych jak to jest w rzeczywistości.

Założenia sztuki operacyjnej Wojsk Lotniczych ewoluowały wraz ze sztuką operacyjną i strategią armii koalicyjnych Układu Warszawskiego. Jako sztuka operacyjna rodzaju sił zbrojnych LWP była ona podporządkowana strategicznym i operacyjnym koncepcjom użycia frontu i wojsk Zachodniego Teatru Działań Wojennych. Doskonalono przede wszystkim przegrupowanie WLF na front

zewnątrzny i ich udział w operacji powietrznej prowadzonej w celu wywalczenia panowania w powietrzu. Szczególną uwagę poświęcano działaniom lotnictwa w zaczepnych operacjach frontowych i armijnych oraz w powietrzno-morskiej operacji desantowej. Nie zaniedbywano działań WLF w operacjach powietrzno-desantowych oraz ich udziału w zabezpieczeniu przelotów lotnictwa dalekiego zasięgu (strategicznego) i lotnictwa transportowego Armii Radzieckiej. W sztuce operacyjnej WLF uwzględniano także częściowy udział sił lotnictwa, które nie zdążyło przegrupować się na front zewnętrzny, w odpieraniu nalotów środków napadu powietrznego nad terytorium kraju (w systemie OPK). Przez kilka lat poszukiwano najlepszych sposobów użycia WLF w interesie operacyjnych grup manewrowych frontu i armii oraz w porażeniu ogniowym nieprzyjaciela. Udział WLF w grupowych (zmasowanych) i indywidualnych (urzutowanych) uderzeniach jądrowych wykonywanych w ramach pierwszych i kolejnych uderzeń bronią masowego rażenia należał przez około dwadzieścia lat do najistotniejszych problemów sztuki operacyjnej lotnictwa.

W końcowym okresie istnienia Układu Warszawskiego w sztuce operacyjnej WLF poczesne miejsce zajęła teoria i praktyka udziału lotnictwa w operacji przeciwpowietrznej (powietrznej operacji o charakterze obronnym), a także w operacji obronnej frontu i w przeciwwuderzeniu strategicznym, realizowanym na Zachodnim Teatrze Działań Wojennych.

Analiza wymienionych problemów operacyjnych wykazuje, że znaczna ich część straciła swą aktualność w warunkach samodzielności militarnej RP. Dotyczy to zwłaszcza udziału lotnictwa w uderzeniach jądrowych, powietrzno-morskiej i

powietrznej operacji desantowej, czy też jego działań na korzyść operacyjnych grup manewrowych i na froncie zewnętrznym. Wiele jednak zagadnień, po niewielkiej modyfikacji, może być wykorzystanych w sztuce operacyjnej WLOP. Szczególnej uwadze powinno się poddać takie problemy, jak: udział WLF w operacji powietrznej i przeciwpowietrznej, a także ich działania w operacjach obronnych prowadzonych na lądzie i morzu. Problematyka ta jest bowiem często główną treścią teorii i praktyki ćwiczebnej Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

od tego
miejsca
↓

Drugim komponentem, oprócz Wojsk Lotniczych, z którego powstały Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej **były Wojska Obrony Powietrznej Kraju /WOPK/**. Stanowiły one również rodzaj sił zbrojnych LWP. Wojska Obrony Powietrznej Kraju były **związkiem operacyjnym przeznaczonym** do obrony ludności, wojsk oraz ważnych ekonomicznie obiektów wojskowych i administracyjno-państwowych, znajdujących się na terytorium kraju, przed działaniami środków napadu powietrznego nieprzyjaciela.⁹ Identyczne ujęcie przeznaczenia wojsk OPK zawarte zostało w materiale leksykalnym¹⁰, bardzo zaś podobne w podręczniku akademickim¹¹, w którym zapisano: Wojska OPK przeznaczone są do obrony powietrznej obiektów znajdujących się na obszarze kraju przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza.

Wojska OPK nie wychodziły więc na front zewnętrzny, lecz pozostawały na terenie kraju i odpierały zmasowane i urzutowane naloty środków napadu powietrznego.

⁹ / Słownik podstawowych terminów wojskowych. Wyd. MON, Warszawa 1997, s. W-9.

¹⁰ / Leksykon wiedzy wojskowej, op.cit., s. 485.

¹¹ / Sztuka operacyjna wojsk OPK. Wyd. ASG WP, Warszawa 1986, s. 47.

Zgodnie z przeznaczeniem, podstawowym zadaniem wojsk OPK była obrona przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza najważniejszych obiektów /ośrodków/ polityczno-administracyjnych, rejonów przemysłowych, rejonów mobilizacji i zgrupowań wojsk oraz niedopuszczenie do wtargnięcia środków napadu powietrznego przeciwnika w obszar powietrzny sąsiednich państw Układu Warszawskiego. Ponadto wojska OPK miały wzmacniać osłonę przegrupowujących się frontów radzieckich przez obszar PRL; osłaniać konwoje i bazy morskie oraz okręty w bazach i rejonach koncentracji; osłaniać desanty powietrzne, powietrzno-morskie i morskie; osłaniać zgrupowania lotnictwa na lotniskach oraz wyrzutnie i bazy raketowe lub raketowo-jądrowe / w przypadku ich rozmieszczenia na terytorium kraju/; prowadzić walkę z desantami przeciwnika.¹²

Wykonywanie wymienionych zadań było możliwe dzięki posiadaniu przez wojska OPK trzech podstawowych rodzajów wojsk, tj. wojsk raketowych (zorganizowanych w związki taktyczne i oddziały), wojsk lotniczych (tworzonych przez pułki lotnictwa myśliwskiego) i wojsk radiotechnicznych (zorganizowanych w brygady). Ponadto miały one oddziały rozpoznania radioelektronicznego i walki radioelektronicznej centralnego podporządkowania oraz wojska łączności, pododdziały wojsk chemicznych, jednostki tyłowe i inne przeznaczone do zabezpieczenia działań wojsk OPK. Zorganizowane były w trzy korpusy OPK.

Wojska OPK miały swoją sztukę operacyjną. Zawierała ona w sobie zarówno teorię, jak i praktykę przygotowania i prowadzenia działań bojowych przez wojska

¹² / Tamże.

OPK¹³. Taktyka dotyczyła zaś rodzajów wojsk oraz działań związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów obrony powietrznej kraju.

Jedynie w materiale leksykalnym ujęto, że wojska OPK prowadzą operację powietrzną przez którą należy rozumieć zespół objętych wspólną myślą przewodnią walk i bitew mających na celu zniszczenie środków napadu powietrznego nieprzyjaciela i udaremnienie mu wykonania operacji powietrznej.¹⁴

Wypada zauważyć, że z treści wymienionej definicji wynika ograniczenie prowadzenia operacji wojsk OPK tylko do czasu trwania powietrznej operacji zaczepnej przeciwnika. Miała to więc być operacja antynomiczna wobec operacji powietrznej Północnoatlantyckiej koalicji militarnej. Poza tą operacją wojska OPK miały prowadzić działania bojowe.

Studia innej literatury oraz doświadczenia wyniesione z wielu ćwiczeń szczebla strategicznego /na ZTDW/ i operacyjnego /WOPK/ wskazują jednak na incydentalne ujęcie w materiale leksykalnym hasła „operacja wojsk OPK”. Zarówno w teorii, jak i praktyce ćwiczebnej przyjmowano bowiem, że **narodowe wojska OPK nie prowadzą operacji**;¹⁵ stąd też jedyną formą użycia wojsk OPK PRL były ich działania bojowe w różnych operacjach i w zadaniach wojsk, realizowanych na terytorium i w przestrzeni powietrznej oraz morskiej Polski.

Przez działania bojowe wojsk OPK rozumiano „całokształt przedsięwzięć podporządkowanych wspólnemu zamiarowi: zniszczeniu atakujących środków napadu

¹³ / Tamże, s.16 oraz: Leksykon wiedzy wojskowej, op.cit.s,437.

¹⁴ / Tamże, s.280.

¹⁵ / Przyjmowano natomiast, że wojska obrony powietrznej wszystkich krajów rozmieszczonych na ZTDW prowadzą wspólną operację przeciwpowietrzną, w której biorą udział WLF, AL oraz wydzielone siły wojsk lądowych (frontów) i Zjednoczonej Floty Bałtyckiej. Organizatorem tej operacji był dowódca Zachodniego Teatru Działania Wojennych.

powietrznego nieprzyjaciela przed wykonaniem przez nie zadań bojowych lub niedopuszczeniu do ich przelotu w głąb kraju i prowadzenia przez nie rozpoznania. Treścią działań bojowych wojsk OPK była walka lotnictwa myśliwskiego, artylerii lufowej i raketowej, przeciwdziałanie radioelektroniczne oraz rozpoznanie radiolokacyjne”.¹⁶

W teorii i praktyce sztuki operacyjnej przyjmowano, że wojska OPK prowadzą działania bojowe w operacjach przeciwpowietrznych i powietrznych na ZTDW oraz działania związane z osłoną: przegrupowujących się frontów /wojsk/, konwoju, desantu morskiego i powietrznego, a także w czasie walki z desantami nieprzyjaciela. Wiele uwagi poświęcono odtwarzaniu zdolności bojowej wojsk OPK po uderzeniach jądrowych i ich działaniom w warunkach masowych zniszczeń i skażeń promieniotwórczych. Dominującym problemem operacyjnym były jednak działania defensywne związane z osłoną obszaru kraju i przegrupowujących się przez terytorium Polski frontów radzieckich przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza. Widać więc wyraźnie, że część tej problematyki straciła już aktualność, lecz są również takie obszary problemowe, które powinny być zaadaptowane do sztuki operacyjnej Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

↓
dalej
każda

*

*

*

Reasumując, byłe Wojska Lotnicze i Wojska Obrony Powietrznej Kraju były związkami operacyjnymi i rodzajami Sił Zbrojnych LWP. Mimo tego, że miały one swoje sztuki operacyjne, to jednak jedyną formą ich użycia były działania bojowe

¹⁶ / Leksykon wiedzy wojskowej, op.cit.,s.105.

prowadzone w operacjach powietrznych, przeciwpowietrznych, lądowych, morskich, kombinowanych i innych. Z czterech ówczesnych rodzajów sił zbrojnych tylko wojska lądowe i marynarka wojenna prowadziły operacje. Były to operacje frontowe i armijne (wojsk lądowych) oraz morskie (marynarki wojennej). Natomiast Wojska Lotnicze i Wojska Obrony Powietrznej Kraju jedynie uczestniczyły w tych operacjach oraz innych, które były organizowane na szczeblu Zachodniego Teatru Działań Wojennych.

Zarysowane założenia sztuki operacyjnej i działań bojowych byłych Wojsk Lotniczych i byłych Wojsk Obrony Powietrznej Kraju stanowią swoiste wprowadzenie do zaprezentowania i zrozumienia najistotniejszych zagadnień sztuki operacyjnej Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Sztuka operacyjna obecnych Sił Powietrznych przejmuje bowiem niektóre uniwersalne założenia i rozwiązania z poprzedniego okresu, odrzuca zaś wszystko to co było właściwe tylko dla Układu Warszawskiego. Jej istota uwzględnia w pełni autonomię militarną RP. Można ona jednak ulegać określonym modyfikacjom po włączeniu Polski do NATO. Wówczas trzeba będzie bowiem stosować standardy sztuki operacyjnej Sił Powietrznych obowiązujące w sojuszu Północnoatlantyckim i nasze narodowe tradycje w tym zakresie.

2. IDENTYFIKACJA SZTUKI OPERACYJNEJ I OPERACJI POWIETRZNEJ WLOP

2.1. Przeznaczenie i zadania Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej /WLOP/ ^{traktowano jako} są ^{były} związkiem operacyjnym Sił Powietrznych RP. Jednocześnie są one rodzajem Sił Zbrojnych RP. Organizacyjnie składają ^{ty} się ze związków operacyjno-taktycznych, związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk lotniczych, wojsk raketowych, wojsk radiotechnicznych oraz rozpoznania i walki radioelektronicznej. Ponadto w bezpośrednim podporządkowaniu dowództwa WLOP oraz w składach bojowych związków /oddziałów/ rodzajów wojsk sił powietrznych ^{osady} znajdują się oddziały /pododdziały/ logistyczne, łączności, przeciwlotnicze, inżynieryjne, obrony przeciwchemicznej, meteorologiczne i inne.

Rodzajami wojsk w siłach powietrznych ^{były} są: wojska lotnicze, wojska raketowe i wojska radiotechniczne.¹⁷

W materiałach teoretycznych najczęściej przyjmuje się, że siły powietrzne ^{osady} przeznaczone są do odparcia agresji powietrznej przeciwnika, osłabienia jego potencjału bojowego oraz tworzenia warunków do prowadzenia skutecznej operacji obronnej przez wojska lądowe i marynarkę wojenną.¹⁸

¹⁷ / Regulamin działań taktycznych sił powietrznych. Wyd.WLOP, Warszawa 1996, s.6

¹⁸ / Patrz:

- E.Zabłocki, Siły powietrzne w systemie obronnym państwa. Wyd.AON 1996, s.37.
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Wyd.AON 1996, s.68.
- H.Pietrzak. Rola i zadania Sił Powietrznych /WLOP/ w systemie obronnym państwa. Przegląd WLOP nr 5/1966, s.6.

Tak zdefiniowane przeznaczenie WLOP może budzić wątpliwości co najmniej z trzech powodów. Po pierwsze, jeśli siły powietrzne mają odpierać agresję powietrzną, a to oznacza m.in. niszczenie środków napadu powietrznego w powietrzu i na ziemi, to tym samym realizują drugi i trzeci człon definicji, czyli osłabiają potencjał bojowy przeciwnika i zapewniają dogodne warunki do prowadzenia operacji na lądzie i morzu. Po wtóre, spełnienie drugiego członu definicji tj. dotyczącego osłabienia potencjału bojowego przeciwnika dokonuje się w celu/ nie zaś „oraz”/ tworzenia warunków do prowadzenia operacji przez pozostałe rodzaje sił zbrojnych. I wreszcie po trzecie, końcowa część definicji /tworzenie warunków.../ sugeruje, że siły powietrzne, będąc rodzajem sił zbrojnych, spełniają służebną rolę wobec wojsk lądowych i marynarki wojennej. A zatem można wywnioskować, że nie są one równorzędnym rodzajem sił zbrojnych dla wojsk lądowych i marynarki wojennej lecz rodzajem sił o niższej randze.

Uwzględniając powyższe uwagi proponuje się przyjąć następującą definicję przeznaczenia sił powietrznych:

W późniejszych opracowaniach^x nieco zmodyfikowano poglądy. Przyjęto,
że Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej /Siły Powietrzne/ przeznaczone są do odparcia agresji powietrznej przeciwnika i wspólnie z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych do odparcia jego agresji lądowej i morskiej w celu zachowania integralności terytorialnej i niepodległości naszego państwa.

były
Literatura przedmiotowa z reguły wykazuje dwa zadania główne WLOP.
Są to: obrona powietrzna, rozumiana szerzej jako walka o przewagę w powietrzu, oraz wsparcie lotnicze wojsk.¹⁹

¹⁹ / H.Pietrzak, Rola i zadania ..., op.cit., s.6-7.

x W. Michałak i inni, Wybrane aspekty operacyjnego znaczenia sił powietrznych R.P. Wpł. Pol. Historyczne 1998, s. 20.

Takie ujęcie zadań sił powietrznych wzbudza pewne obawy, głównie ze względu na wyeksponowanie roli jednych sił /obrony powietrznej/ w walce o przewagę w powietrzu oraz swoiste ograniczenie użycia lotnictwa do wsparcia wojsk /choć rozumianego bardzo szeroko/. Natomiast wiadomo, że ma ono /tj. lotnictwo/ prowadzić działania, które znacznie wykraczają poza wsparcie wojsk lądowych, jak np. przeciwko infrastrukturze państwowej przeciwnika, czy też w interesie marynarki wojennej.

W niektórych materiałach opracowanych przez dowództwo WLOP wyróżnia się trzy zadania główne: walkę o przewagę w powietrzu, wsparcie lotnicze wojsk oraz obronę powietrzną. ^{no} Merytorycznie jest to ten sam zakres zadań jak podany wyżej. Ze względu jednak na niezrozumiałe dla autorów niniejszego opracowania, eksponowanie roli obrony powietrznej jest ona wymieniana jako oddzielne zadanie, nie zaś jako element (tzw. działania defensywne) walki o przewagę w powietrzu. Tak przyjęte założenia nie można uznać za słuszne, gdyż - jak wiadomo - cała działalność obrony powietrznej ma sprzyjać oraz służyć zdobyciu i utrzymaniu przewagi w trzecim wymiarze, nie zaś być prowadzona równoległe z walką o dominację w przestrzeni powietrznej.

^{XX} Reasumując, proponuje się przyjąć, że WLOP wykonują następujące zadania

główne:

1. Walkę o przewagę w powietrzu.
2. Wsparcie lotnicze wojsk lądowych i marynarki wojennej.
3. Zwalczanie systemu kierowania, zasobów gospodarczych i infrastruktury państwa przeciwnika.

* Biuletyn Informacyjny nr 1 (153). Ujđ. ĩt. Gen. WP, Warszawa 1994, s. 145.

* * W. Michalak i inni, Wybrane aspekty..., op. cit., s. 21.

Ponadto w skali sił zbrojnych i państwa WLOP realizują:

1. Powiadamianie i ostrzeganie wojsk oraz organów administracji państwowej o zagrożeniach i uderzeniach z powietrza.
2. Zarządzanie przestrzenią powietrzną.
3. Ratownictwo lotnicze.

Pozysmano także, iż
Wypada zaznaczyć, że WLOP, szczególnie zaś jego lotnictwo, walczy także o przewagę na morzu, prowadzi transport powietrzny (m.in. przewozi desanty, dowozi środki materiałowe i sprzęt, przewozi wojska, ewakuuje rannych), czy też wykonuje rozpoznanie powietrzne.

Były
Są to zadania realizowane w czasie działań wojennych. W okresie pokoju *uważano*
że działania WLOP ~~także~~ mają swoją specyfikę, gdyż oprócz zadań szkoleniowych siły powietrzne (wydzielone siły) mogą brać udział w misjach pokojowych ONZ, prowadzić (bez naruszenia granic państwowych) rozpoznanie z powietrza (zwłaszcza radioelektroniczne) i z ziemi, wykonywać zadania transportowe, prowadzić obserwację własnej przestrzeni powietrznej i spełniać funkcje policji powietrznej. Ponadto WLOP współpracuje z organami cywilnymi w zarządzaniu przestrzenią powietrzną, a w systemie ratownictwa państwowego realizuje ratownictwo lotnicze.

2.2. Istota sztuki operacyjnej i rodzaje operacji sił powietrznych (WLOP)

dalej
hasła

Z istoty (ducha) przytoczonej wcześniej definicji dotyczącej przeznaczenia WLOP wynika, że siły powietrzne są równorzędnym (wobec wojsk lądowych i marynarki wojennej) rodzajem sił zbrojnych. Wspólnie zaś z tymi wojskami i flotą

tworzą triadę militarną, przygotowywaną do obrony przestrzeni powietrznej, lądowej i morskiej państwa.

Jednak analiza poglądów teoretycznych oraz rozwiązań praktycznych (ćwiczebnych), szczebla operacyjnego i centralnego (strategicznego), nie w pełni potwierdza równorzędność rodzajów sił zbrojnych. Zakłada się bowiem, że:

-wojska lądowe prowadzą nie tylko operacje wyższego związku (kilku korpusów), lecz również operacje korpusne, a w sytuacjach wyjątkowych - nawet dywizyjne;

-marynarka wojenna prowadzi operację morską, w szczególnych zaś sytuacjach operacje może prowadzić także flotylla.

Zatem, formą użycia związków operacyjnych i operacyjno-taktycznych (niekiedy również związków taktycznych) wojsk lądowych i marynarki wojennej są operacje. W odniesieniu zaś do Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, podobnie jak to było w Układzie Warszawskim, nadal zakłada się, że jedyną formą ich użycia są działania bojowe w różnych operacjach. Stąd, we WLOP i w jego korpusach nie planuje się operacji, lecz jedynie ich działania (użycie, udział) w operacjach lądowych, morskich i innych.

Można z tego wywnioskować, że siły powietrzne, będące rodzajem sił zbrojnych, spełniają służebną rolę wobec wojsk lądowych i marynarki wojennej oraz domniemywać, że nie są one traktowane jako równorzędny rodzaj sił zbrojnych dla wojsk lądowych i marynarki wojennej, lecz jako rodzaj sił o niższej randze.

Na tym tle rodzi się wiele pytań.

Czy nadal związek operacyjny (WLOP), który ma swoją sztukę operacyjną i spełnia zadania niemal o znaczeniu strategicznym, będzie jedynie prowadził działania w interesie innych wojsk?

Może działania, które realizują siły powietrzne, spełniają kryteria operacji, lecz nie są one nazywane operacjami i nie są zorganizowane w tę formę użycia WLOP i jego korpusów?

Aby odpowiedzieć na te i inne pytania wypada rozpocząć od współczesnego rozumienia istoty operacji. Założenia i kryteria, określające operacyjną formę użycia wojsk, są różnie artykułowane w armiach i koalicjach militarnych. Zależy to m.in. od składów sił i obszarów (regionów) przewidywanego ich użycia. Dla dużych koalicji lub sił narodowych, zainteresowanych globalną polityką militarną, operacja identyfikowana jest z użyciem wielu związków operacyjnych na teatrze działań wojennych, którym może być nawet cały kontynent lub jego część (region, kierunek), bądź obszar państwa nieprzyjacielskiego.

Na przykład, „Sowietskaja Wojenna Encyklopedija” (1978 r.) określa, że operacja to forma prowadzenia działań bojowych przez związki operacyjne (operacyjno-strategiczne) sił zbrojnych. Zespół zgranych i wzajemnie związanych co do celu, miejsca i czasu bitew, walk, uderzeń prowadzonych na TDW lub kierunku strategicznym (operacyjnym), według jednolitego zamiaru i planu dla zrealizowania zadań strategicznych, operacyjno-strategicznych lub operacyjnych.

Według poglądów amerykańskich („Field Manual No-100-5 Operations”, 1986 r.), wielka operacja (major operational) obejmuje skoordynowane działania

dużych sił w pojedynczej kampanii lub w decydującej bitwie. Wielkie operacje decydują o przebiegu kampanii (...), wielkie operacje lądowe planują grupy armii, a korpusy i dywizje je realizują.

Według poglądów niemieckich (zbieżnych z amerykańskimi), operacja (operation) to: skoordynowane działania wojenne dużych związków, prowadzone z zamiarem osiągnięcia wspólnego celu. W ramach operacji toczy się bitwy i walki.

Przykłady powyższe wskazują, że z uwagi na angażowane siły i przestrzeń (obszar) prowadzenia operacji, obejmującą kontynent, teatr działań lub cały obszar wrogiego państwa, poglądy te nie mogą być uznawane w teorii nauki wojennej państw średnich i małych, zwłaszcza jeśli są one samodzielne militarnie (tzn. nie są uczestnikami wielkich koalicji). Dotyczy to również Polski, do czasu jej włączenia do Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Wydaje się, że w warunkach naszej autonomii militarnej, ograniczenia strategii do obrony RP i dysponowania niezbyt licznymi siłami zbrojnymi, najpełniej istotę polskiego rozumienia operacji oddaje S. Koziej, który określa, że: Operacja to starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali operacyjnej. Stanowi ona zespół bitew oraz działań operacyjnych i taktycznych niższego szczebla - wzajemnie sprzężonych co do celu, miejsca i czasu. Niekiedy, na samodzielnym kierunku operacyjnym lub podczas rajdu, operacje może prowadzić również związek taktyczny²⁰.

Porównanie tej definicji z wyszczególnionymi wcześniej wyraźnie wskazuje na mniejsze wymagania (kryteria) wobec istoty operacji (w polskim jej rozumieniu). Odnosi się to szczególnie do uczestniczących w niej związków, dopuszczenie

²⁰ S. Koziej: Teoria sztuki wojennej. Bellona, Warszawa 1993 r, s. 18.

możliwości prowadzenia operacji nawet przez dywizję i - wynikającego z ducha definicji - znacznego ograniczenia rozmachu przestrzennego i czasowego operacji.

Z analizy polskiej definicji istoty operacji, a także z oceny zastosowania bojowego naszych Sił Powietrznych wynika, że WLOP (jako związek operacyjny) i jego korpusy (jako związki operacyjno-taktyczne) prowadzą operację, gdyż:

- realizują starcie zbrojne z przeciwnikiem powietrznym, lądowym i morskim w skali operacyjnej;

- prowadzą bitwy oraz działania operacyjne i taktyczne według jednego (wspólnego) zamiaru i planu (WLOP, korpusów), wzajemnie powiązane co do celu, miejsca i czasu oraz we współdziałaniu ze związkami operacyjnymi innych rodzajów sił zbrojnych.

Przyjęcie założenia, że podstawową formą użycia WLOP i jego korpusów są operacje, nie zaś działania bojowe (jak to obowiązywało w byłych Wojskach Lotniczych i Wojskach OPK oraz - nadal obowiązuje - w teorii i praktyce naszych sił zbrojnych) pozwala podjąć próbę nowego określenia pojęcia sztuki operacyjnej sił powietrznych.

Przez sztukę operacyjną WLOP należy rozumieć teoretyczne i praktyczne przygotowanie i prowadzenie operacji sił powietrznych, realizowanych w ramach wspólnych (połączonych) operacji powietrznych, lądowych i morskich, z wojskami lądowymi i marynarką wojenną w obronie RP.

Z powyższej definicji wynika, że wszystkie operacje prowadzone w ramach kampanii strategicznej Sił Zbrojnych RP będą operacjami połączonymi (wspólnymi) sił powietrznych, wojsk lądowych i marynarki wojennej. Definicja wskazuje jednocześnie

na prowadzenie operacji sił powietrznych w ramach wszystkich połączonych operacji naszych sił zbrojnych. To oczywiste, gdyż zarówno WLOP, jak i wojska lądowe oraz marynarka wojenna są zbyt małymi związkami operacyjnymi, by mogły prowadzić operacje samodzielne. Ich wyposażenie, obszar przewidywanego użycia i założenia, wynikające ze strategii obronnej, wymuszają wręcz wspólne działania w kampanii Sił Zbrojnych RP.

Jeżeli uznamy, że siły powietrzne prowadzą operacje w ramach kampanii strategicznej - to rodzi się pytanie: jakie to są operacje (ich rodzaje, nazwy, istota)? Ustalenie tego jest trudne, gdyż - jak wspomniano - obecna teoria naszej sztuki wojennej nie przewiduje prowadzenia operacji przez WLOP i jego korpusy. Problematyka ta nie była również przedmiotem rozważań praktycznych, w czasie ćwiczeń organizowanych przez Sztab Generalny WP i WLOP.

Przeprowadzone analizy wskazują, że w dążeniu do ustalenia istoty operacji, prowadzonych przez WLOP i jego związki operacyjno-taktyczne, możliwe są dwa sposoby podejścia:

- pierwszy - bazuje na rozwiązaniach stosowanych w NATO;
- drugi - wynika z założeń możliwego przebiegu kampanii (operacji) obronnej Sił Zbrojnych RP i obronnej teorii polskiej sztuki wojennej.

Poddajmy syntetycznej ocenie obie grupy poglądów.

W NATO zakłada się, że cała działalność operacyjna Połączonych Sił Powietrznych (PSP) na TDW (np. w Europie) i regionie (np. w Europie Centralnej) lub przeciwko wrogiemu państwu zorganizowana jest w formie kampanii powietrznej.

Kampanię powietrzną w regionie planuje dowództwo Połączonych Sił Powietrznych (np. AIRCENT) na okres 6-8 dób. W planowaniu uwzględnia się m.in. cele i plany kampanii na TDW i w regionie oraz regionalne plany operacji lądowych i morskich w aspekcie działań wspierających lotnictwa i obrony powietrznej. Istotę planowania kampanii powietrznej obrazują kolejne rysunki umieszczone w załączniku 1.

Kampanię stanowią wzajemnie powiązane operacje (etapy, fazy), nakierowane na osiągnięcie wspólnych celów, zwykle w określonym miejscu i czasie. Plan kampanii powietrznej obejmuje różne etapy (fazy, operacje), w czasie których PSP - głównie sposobem połączonych działań powietrznych - realizują swoje zadania: pobicie sił powietrznych przeciwnika, wykonywanie ataków (uderzeń) strategicznych, wsparcie sił lądowych i morskich oraz inne. Działania sił powietrznych w poszczególnych etapach (fazach, operacjach) zdeterminowane są zwłaszcza celami prowadzenia kampanii na TDW i kampanii powietrznej, zamiarami strategicznymi (operacyjnymi) i przebiegiem konfliktu zbrojnego.

Etapy kampanii powietrznej, uwzględniające priorytety użycia sił powietrznych, będą różne w poszczególnych okresach kampanii zbrojnej. W początkowym etapie (fazie, operacji) - główny wysiłek poświęcony zostanie, najczęściej, wywalczeniu przewagi w powietrzu oraz rozbiciu systemu kierowania i infrastruktury państwa przeciwnika. Następny - może dotyczyć, przede wszystkim, wyeliminowania (obezwładnienia) zasadniczych sił lądowych nacierających zgrupowań wojsk przeciwnika i izolowania rejonu operacji. W kolejnym etapie - priorytetem będzie, np. wsparcie własnych lądowych i morskich zgrupowań uderzeniowych lub też inne,

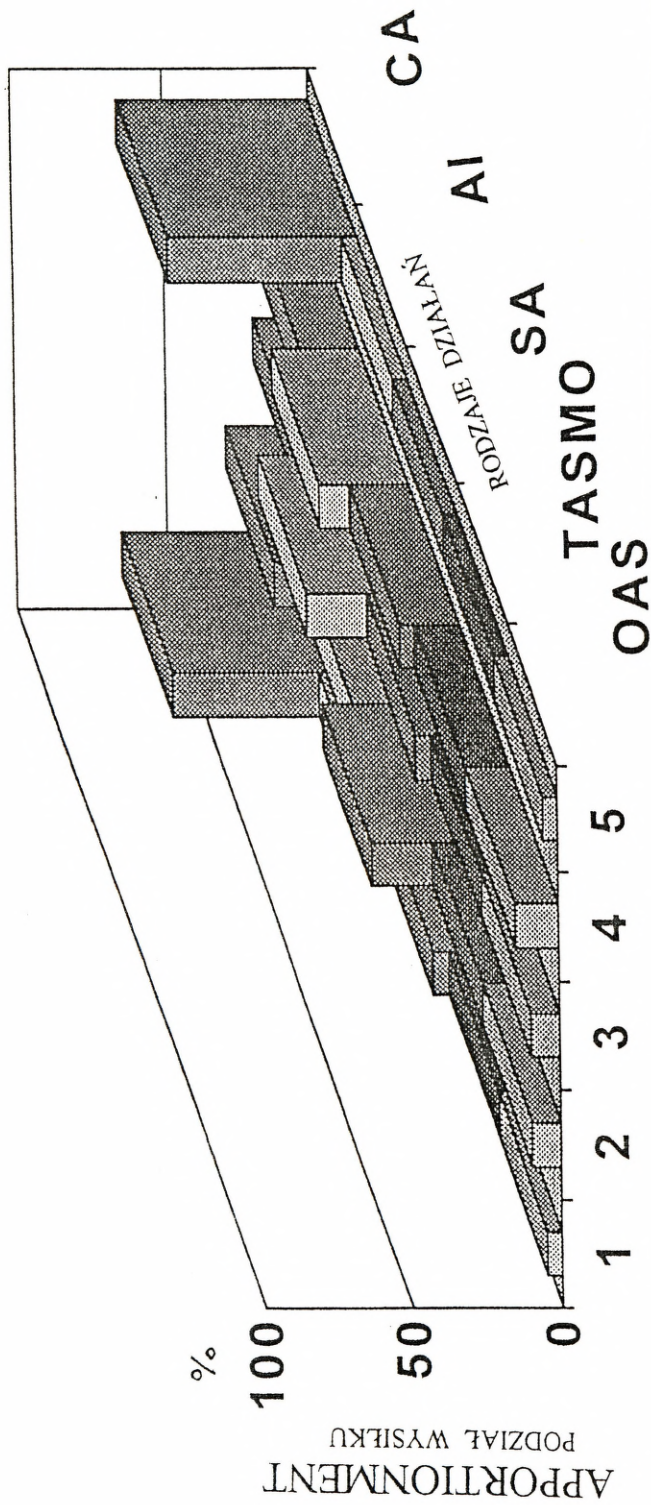
istotniejsze zadania operacyjne (strategiczne), wynikające z planu kampanii na TDW (regionalnej) i kampanii powietrznej.

Etapy (operacje, fazy) kampanii powietrznej odzwierciedlają swoiste okresy koncentrowania głównego wysiłku i zadań sił powietrznych na ustalonych priorytetach działań operacyjnych i sprecyzowanych grupach obiektów (celów) oddziaływania bojowego. Graficzne zobrazowanie podziału kampanii powietrznej na fazy i działania Sił Powietrznych NATO ujęto na rys. 1.

Natomiast w ramach poszczególnych faz (operacji) taktyczne siły powietrzne prowadzą działania (operations), błędnie często interpretowane (tłumaczone) jako operacje. Zarówno w dokumencie standaryzacyjnym ATP-33 B, jak i w innych materiałach teoretycznych²¹ przyjmuje się, że taktyczne siły powietrzne wykonują następujące rodzaje działań:

- działania przeciwko zasobom powietrznym przeciwnika, obejmujące ofensywne i defensywne działania powietrzne;
- działania przeciwko zasobom lądowym i morskim, obejmujące izolację lotniczą, rozpoznanie powietrzne, ofensywne wsparcie lotnicze (bezpośrednie wsparcie lotnicze i izolację pola walki) oraz wsparcie lotnicze operacji morskich;
- wspierające (specjalne) działania powietrzne, obejmujące walkę radioelektroniczną, obezwładnianie środków przeciwlotniczych, tankowanie w powietrzu, specjalne działania powietrzne oraz poszukiwanie i ratownictwo lotnicze;
- działania rozpoznawcze taktycznych sił powietrznych;
- działania transportowe taktycznych sił powietrznych.

²¹ Np. C. Scheffel, Taktyczne działania sił powietrznych. Część III. Wyd. AON 1996, s.32.

	OAS	- OFENSYWNE WSPARCIE LOTNICZE
	TASMO	- TAKTYCZNE WSPARCIE OPERACJI MORSKICH
	SA	- ATAKI STRATEGICZNE
	AI	- IZOLACJA LOTNICZA
	CA	- WALKA O PRZEWAĞĘ W POWIETRZU / DZIAŁANIA PRZECIWKO ZASOBOM POWIETRZNYM /

Rys. 1. Operacje / fazy / i działania sił powietrznych w kampanii powietrznej / wariant /

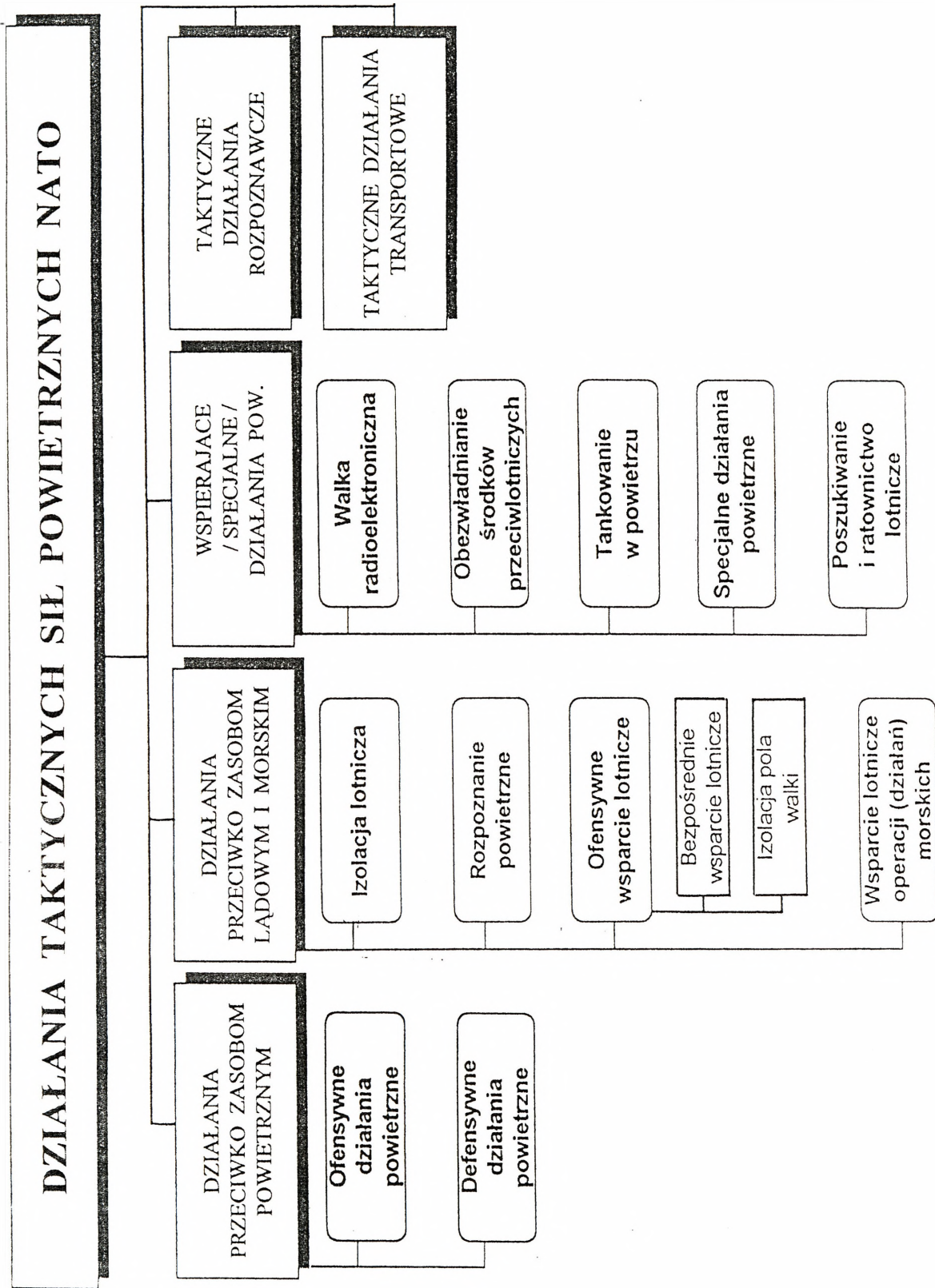
W działaniach ofensywnych realizuje się także lotnicze ataki (uderzenia) strategiczne, szczególnie na tzw. środki ciężkości państwa i armii przeciwnika. Ich bardzo wczesne wykonanie może skłonić przeciwnika do rezygnacji ze swej polityki i działań (np. Libia) lub też znacznie osłabić jego potencjał militarny (np. Irak).

Działania i zadania taktycznych sił powietrznych prowadzone w ramach faz (operacji) i kampanii powietrznej NATO zobrazowano na rys. 2.

Analiza rozwiązań stosowanych w NATO wskazuje, że planowanie i prowadzenie kampanii powietrznej oraz jej etapów (faz, operacji) jest właściwe dla dużych zgrupowań sił powietrznych, operujących na znacznych przestrzeniach i z bardzo dużym rozmachem operacyjnym (strategicznym).

Możliwe są one również ze względu na pełną centralizację i automatyzację dowodzenia oraz założenie szybkiego przejęcia inicjatywy w powietrzu i zdominowania trzeciego wymiaru.

Z tych powodów, przyjęcie rozwiązań stosowanych w PSP NATO nie wydaje się - jak na razie - możliwe. Do czasu włączenia Polski do sojuszu obronnego (w warunkach samodzielności militarnej naszego kraju) zakłada się możliwość odpierania agresji silniejszego przeciwnika, który może szybko opanować przestrzeń powietrzną i przechwycić inicjatywę militarną. Dlatego planowanie dłuższych operacji (kampanii), składających się z różnych etapów (faz) użycia naszych sił powietrznych, mogłoby ulec szybkiej dezaktualizacji. Ponadto, nasze kryteria (poziomy) określające operację mają znacznie niższe wymagania, niż w NATO. Warto więc przypomnieć, że w NATO operacje prowadzą siły regionu i TDW, a wchodzące w ich skład wojska (np. korpusów) realizują działania taktyczne. Natomiast w naszych rozwiązaniach,

Rys . 2 . Zadania taktycznych sił powietrznych w kampanii powietrznej NATO

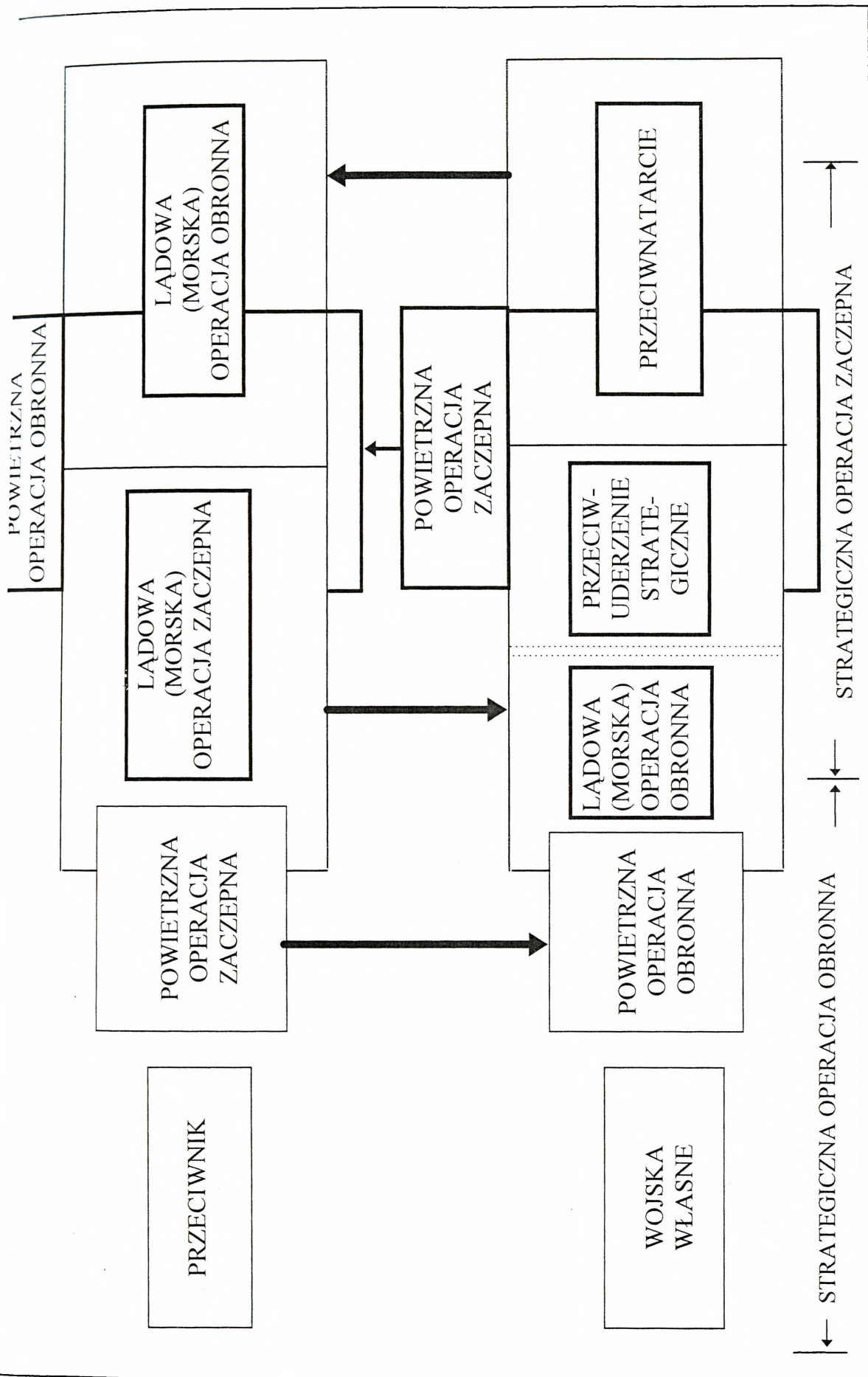
teoretycznych i praktycznych, operacje prowadzą związki od szczebla korpusu, a niekiedy nawet i dywizje (operację rajdową, na samodzielny kierunek itp.).

Trzeba więc przyjąć, że założenia teoretyczne i rozwiązania praktyczne, obowiązujące w PSP NATO, nie mogą być bezpośrednio przetransponowane do teorii sztuki operacyjnej Sił Powietrznych RP, która odzwierciedla koncepcje doktrynalne i autonomię militarną Polski oraz niewielki skład bojowy WLOP.

Pomocną przesłanką w ustaleniu rodzajów operacji naszych sił powietrznych może być drugi sposób podejścia, polegający na analizie możliwego przebiegu strategicznej kampanii (operacji) obronnej Sił Zbrojnych RP. Jej przebieg może być różny. Teoretycznie przyjmuje się jednak, najczęściej, że w jej skład mogą wchodzić: powietrzna operacja obronna, morska operacja obronna i przeciwuderzenie strategiczne. Nie wyklucza się także możliwości prowadzenia powietrznej operacji zaczepnej i przeciwnatarcia, lecz wyłącznie w razie konfliktu zbrojnego z przeciwnikiem o porównywalnych lub słabszych siłach zbrojnych. **Zatem, w tych połączonych (wspólnych) operacjach naszych sił zbrojnych należy widzieć operacje całych sił powietrznych i ich związków operacyjno-taktycznych (korpusów).**

Wariant możliwego przebiegu kampanii obronnej Sił Zbrojnych RP został zobrazowany na rys. 3.

Dokonane analizy wskazują, że istota prowadzenia połączonych operacji powietrznych (obronnej, zaczepnej) determinuje cele, priorytety, działania operacyjne i rodzaje zadań wykonywanych przez siły powietrzne. A zatem przesądza wręcz o rodzajach operacji WLOP.

Rys. 3. Możliwy przebieg kampanii obronnej Sił Zbrojnych RP (wariant).

Można przyjąć, że w czasie:

- powietrznej operacji obronnej, prowadzonej przez Siły Zbrojne RP, Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej realizują operację obronną sił powietrznych;

- powietrznej operacji zaczepnej, prowadzonej przez Siły Zbrojne RP, Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej wykonują operację zaczepną sił powietrznych.

W pozostałych operacjach połączonych (lądowych i morskich), bez względu na ich rodzaj (obronne, zaczepne), Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej prowadzą ciągłe działania operacyjne związane z walką o przewagę w powietrzu i na morzu oraz ze zwalczaniem lądowych i morskich sił (obiektów) przeciwnika. Można więc założyć, że w czasie prowadzenia operacji lądowych i morskich Siły Powietrzne realizują:

- operację przeciwko zasobom powietrznym i lądowym (w ramach różnych operacji lądowych);

- operację przeciwko zasobom powietrznym i morskim (w ramach operacji morskich).

Analiza działań operacyjnych związków operacyjno-taktycznych (korpusów) Sił Powietrznych wskazuje, że **we wszystkich operacje połączonych (tj. powietrznych, lądowych i morskich), prowadzonych w ramach kampanii strategicznej, w tym także we wszystkich operacjach WLOP (bez względu na ich rodzaje), realizują one ciągłe przeciwdziałanie siłom powietrznym, lądowym i morskim przeciwnika.**

Stąd można przyjąć, że korpusy ze składu WLOP prowadzą ciągle:

- operacje korpusu przeciwko zasobom powietrznym (w ramach operacji powietrznych);

- operacje korpusu przeciwko zasobom powietrznym i lądowym (w ramach różnych operacji lądowych);

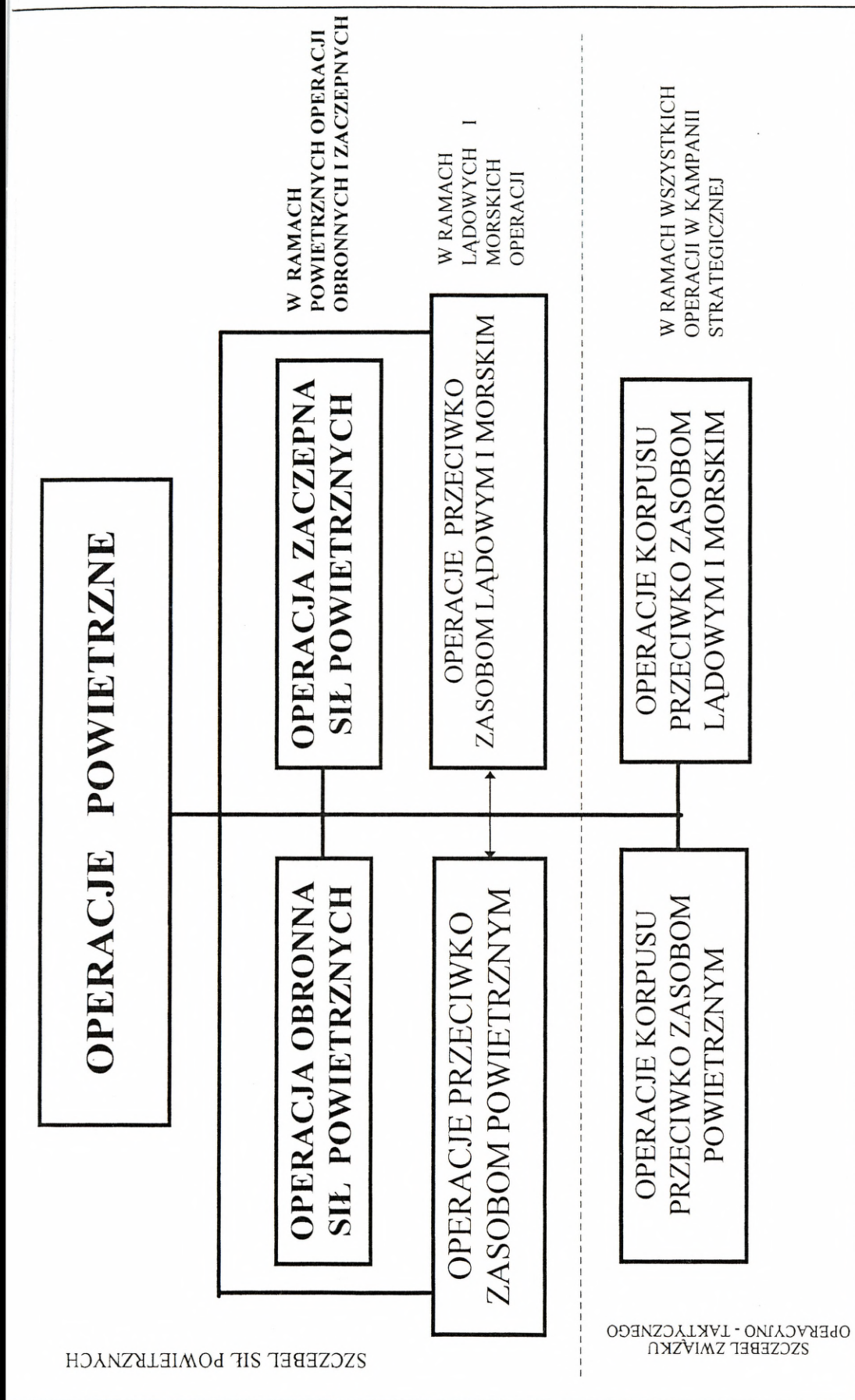
- operacje korpusu przeciwko zasobom powietrznym i morskim (w ramach operacji morskich).

Uogólniając można założyć, że związki operacyjno-taktyczne WLOP prowadzą operacje korpusu przeciwko zasobom powietrznym oraz przeciwko zasobom lądowym i morskim.

Reasumując, formami użycia Sił Powietrznych i ich związków operacyjno-taktycznych (korpusów) są operacje, prowadzone w ramach operacji połączonych, wchodzących w skład kampanii strategicznej.

Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej prowadzą (rys.4): operację obronną sił powietrznych; operację zaczepną sił powietrznych; operację sił powietrznych przeciwko zasobom powietrznym i lądowym; operację sił powietrznych przeciwko zasobom powietrznym i morskim.

Związki operacyjno - taktyczne (korpusy) WLOP prowadzą (także rys. 4): operacje korpusu przeciwko zasobom powietrznym, lądowym i morskim.

Rys. 4. Operacje Sił Powietrznych (WLOP i korpusów) prowadzone w kampanii obronnej.

Trzeba jednak zaznaczyć, że jeśli zaangażowanie WLOP (w tym korpusu północnego) w operację morską będzie stosunkowo niewielkie, wtedy ich działania operacyjnie nie będą zorganizowane w operację sił powietrznych (korpusu) przeciwko zasobom morskim, lecz w działania bojowe (wspierające), prowadzone w operacji morskiej.

Pewne wątpliwości może wzbudzać używanie terminu: „operacja przeciwko zasobom powietrznym (lądowym, morskim)”, zamiast: „operacja przeciwko siłom powietrznym (lądowym, morskim)”. Wynika to jednak z istoty działań operacyjnych lotnictwa, zwłaszcza uderzeniowego. Lotnictwo to ma zwalczać nie tylko wąsko rozumiane siły powietrzne (lądowe, morskie), lecz również infrastrukturę wspomagającą działania tych sił (np. system rafinerii, zakłady przemysłu zbrojeniowego), a także system kierowania państwem przeciwnika, jego komunikację, transport, energetykę itp.

Zatem, lotnictwo będzie także niszczyć wybrane grupy (zespoły) obiektów, rozmieszczonych (dyslokowanych) na ziemi, które mają wspomagać (wspierają) siły lądowe, powietrzne i morskie oraz zapewniać funkcjonowanie państwa przeciwnika w okresie konfliktu zbrojnego. Dlatego zastosowano pojęcie szersze - „zasoby”, które zawiera (obejmuje) wszystkie grupy obiektów (celów), mogących być przedmiotem oddziaływania bojowego sił powietrznych (lotnictwa uderzeniowego).

Wszystkie operacje WLOP i korpusów ze względu na środowisko w którym będą prowadzone, zaliczane będą do operacji powietrznych

Ze względu zaś na charakter działań i realizowane cele główne można je podzielić na zaczepne i obronne, choć w każdej z nich (z uwagi na wyposażenie

WLOP) będą prowadzone operacyjne działania defensywno-ofensywne. Będą one miały również swój rozmach, tj. ilościowe i jakościowe wskaźniki przestrzenno-czasowe, charakteryzujące poszczególne operacje, a odnoszące się do: szerokości ich prowadzenia, głębokości operacyjnej (działań defensywnych i ofensywnych) oraz czasu trwania i wysiłku sił powietrznych. Problematyka ta jest treścią kolejnego podrozdziału.

2.3. Istota operacji sił powietrznych (WLOP i korpusów)

Przyjmując przedstawione założenia (kryteria) wyznaczające operacje, można ująć, że **operacja sił powietrznych (WLOP) - to całokształt działań operacyjnych i taktycznych związków i oddziałów lotnictwa taktycznego i obrony powietrznej, prowadzonych według jednego zamiaru i planu, dla osiągnięcia wspólnego celu. Prowadzi się je w określonym rejonie i czasie, w ścisłym współdziałaniu z wojskami lądowymi i marynarką wojenną, w ramach połączonych operacji Sił Zbrojnych RP.**

Istotę operacji korpusu sił powietrznych (OP) można zdefiniować podobnie, z tym, że:

- będzie ona częścią składową operacji sił powietrznych;
- wzajemne jej powiązania (współdziałanie) będą się odnosiły do sąsiedniego związku sił powietrznych (korpusu) oraz związków operacyjno-taktycznych wojsk lądowych i marynarki wojennej.

Każda operacja sił powietrznych (WLOP, korpusów) ma odpowiedni **rozmach**, określony odpowiednimi (ilościowymi) wskaźnikami przestrzennymi, czasowymi i innymi. Podstawowymi wskaźnikami rozmachu operacji sił powietrznych są: szerokość i głębokość operacji (działań defensywnych i ofensywnych); czas trwania operacji; wysiłek WLOP (korpusów).

Szerokość i głębokość operacji uzależniona będzie, przede wszystkim, od skali konfliktu zbrojnego oraz możliwych (oczekiwanych) zasięgów i pasów oddziaływania bojowego ŚNP. W przypadku najszerszego konfliktu, głębokość defensywnych działań operacyjnych (OP) może objąć, w pełnym zakresie, rejony obrony korpusów i całe terytorium naszego kraju, zaś ich szerokość może być zwiększona o strefę nadmorską (w przypadku zagrożenia nalotami ŚNP od strony wybrzeża).

W razie konfliktu lokalnego, jeśli działania (naloty) przeciwnika powietrznego będą miały miejsce w ograniczonym rejonie (np. naloty na wąskim froncie, selektywne uderzenia na wybrane obiekty rozmieszczone na niewielkim obszarze), wówczas działaniami defensywnymi może być objęta tylko całość, albo nawet część rejonu obrony korpusu. A zatem - szerokość i głębokość operacyjnych działań obronnych będzie stosunkowo niewielka. Może się jednak powiększać, proporcjonalnie do zwiększania rozmachu (szerokości, głębokości) nalotów przez ŚNP przeciwnika.

Każda operacja sił powietrznych (WLOP) i operacja korpusu ma również swoją głębokość i szerokość ofensywnych zadań (działań) operacyjnych, czyli głębokość i szerokość oddziaływania bojowego lotnictwa myśliwsko-bombowego i rozpoznawczego. One również zależą od skali konfliktu oraz zamiarów kampanii strategicznej i operacji sił powietrznych. Mogą więc obejmować całą szerokość (lub

część) ugrupowania operacyjnego i terytorium przeciwnika oraz głębokość - od niewielkiej (np. do 100 km) do maksymalnej, uwarunkowanej taktycznymi promieniami działania samolotów.

Kolejnym wskaźnikiem rozmachu operacji sił powietrznych (WLOP, korpusów) jest jej czas trwania.

Dla każdej operacji może on być różny. Zależy, w głównej mierze, od: skali konfliktu zbrojnego; wariantu obrony RP i czasu trwania operacji połączonych, prowadzonych w ramach kampanii strategicznej; rodzajów tych operacji (powietrzna - obronna, zaczepna; lądowa - obronna, w tym przeciwuderzenie strategiczne i zaczepna - przeciwnatarcie; morska - obronna, zaczepna i in.), rodzajów operacji sił powietrznych; rozwoju sytuacji operacyjno-strategicznej; koncepcji użycia sił powietrznych i innych czynników. Uwarunkowań tych jest tak wiele i tak są od siebie zależne, że każda próba ustalenia czasu trwania różnych operacji sił powietrznych (np. 4-6 dób) byłaby mało wiarygodna. Muszą one bowiem być określone, w konkretnych warunkach, stosownie do możliwego (założonego) scenariusza kampanii prowadzonej przez agresora i nasze siły zbrojne. Uwaga ta dotyczy również - wskazanych wcześniej - wskaźników przestrzennych, określających rozmach operacji sił powietrznych.

W klasycznym ujęciu, rozmach operacji charakteryzuje ponadto średnie tempo operacji, wyrażone w km/dobę. Wskaźnik ten dotyczy, oczywiście, operacji lądowych, jest właściwy tylko dla wojsk lądowych i nie może mieć zastosowania do operacji sił powietrznych.

Czy oznacza to, że w działalności sił powietrznych nie występują takie elementy ich zastosowania bojowego, które są właściwe tylko dla lotnictwa i OP, i które mogą

określać ich operacje? Analizy wskazują, że występuje wiele takich właściwości, z których - jako wskaźnik rozmachu operacji sił powietrznych - proponuje się uznać wysiłek lotnictwa i OP w: operacjach powietrznych (obronnych, zaczepnych); operacjach prowadzonych przeciwko zasobom lądowym, morskim i innych. Wysiłek ten, wyrażony liczbą lotów lotnictwa i liczbą jednostek ognia rakiet przeciwlotniczych w operacji, najpełniej odzwierciedla zaangażowanie sił powietrznych i - wraz ze wskazanymi wskaźnikami przestrzenno-czasowymi - obrazowałby w całym zakresie rozmach każdej operacji WLOP (korpusu).

Wysiłek sił powietrznych w operacji zależy od wielu czynników. Na jego wielkość wpływają m.in. zamiary przeprowadzenia kampanii obronnej i występujących w jej ramach operacji połączonych; rola sił powietrznych w każdej operacji i przewidywany zakres ich zadań; zgromadzone w okresie pokoju zapasy środków materiałowych (bojowych), przewidziane do wykorzystania w konflikcie zbrojnym; pożądane natężenie działań lotnictwa i użycie rakiet przeciwlotniczych; możliwości odtwarzania gotowości bojowej; czas trwania każdej operacji i inne uwarunkowania.

Podobnie jak to wskazywano prezentując czas trwania operacji, także wysiłek sił powietrznych w poszczególnych operacjach WLOP (korpusów) trudno jest racjonalnie lub nawet w stopniu przybliżonym - określić. Toteż w okresie planowania kampanii strategicznej (i każdej operacji sił powietrznych) dowódca WLOP (korpusu) musi ustalać wielkość wysiłku, uwzględniając konkretną sytuację operacyjno-strategiczną i wymienione wcześniej czynniki.

Reasumując, każdą operację sił powietrznych (WLOP, korpusów) charakteryzują wskaźniki ilościowe i przestrzenno-czasowe, określające jej rozmach.

Należą do nich:

- szerokość i głębokość operacji (operacyjnych działań defensywnych i ofensywnych);

- czas trwania operacji;

- wysiłek sił powietrznych (liczba lotów lotnictwa i jednostek ognia przeciwlotniczego).

Przedstawione informacje określające (identyfikujące) operacje sił powietrznych stanowią wystarczającą podstawę do ich syntetycznego zaprezentowania. Będzie to treścią rozdziału ostatniego. Wcześniej jednak celowo jest ustalić inne aspekty sztuki operacyjnej WLOP.

2.4. Wybrane problemy operacyjnego użycia sił powietrznych (WLOP)

Zanim WLOP osiągną gotowość do prowadzenia operacji realizują one pogotowie operacyjne. Może ono być również wykonywane w toku działań wojennych.

Pogotowie operacyjne sił powietrznych to różnorodne działania mające na celu podwyższenie, utrzymanie i odtworzenie zdolności oraz gotowości bojowej. W okresie poprzedzającym konflikt zbrojny może ono obejmować: utrzymywanie gotowości bojowej w miejscach stałej dyslokacji, osiąganie wyższych stanów gotowości bojowej

i rozwijanie mobilizacyjne. W czasie działań wojennych może to być pobyt w rejonach ześrodkowania /wyjściowych , odtwarzania zdolności bojowej itp./²²

W okresie narastania zagrożenia wybuchem konfliktu zbrojnego lub też w razie jego nieoczekiwanego rozpoczęcia przez przeciwnika, w początkowej fazie starcia zbrojnego następuje rozwinięcie mobilizacyjne i operacyjne /przegrupowanie operacyjne/ sił powietrznych.

Rozwinięcie mobilizacyjne sił powietrznych oznacza ich przejście z etatów i organizacji czasu pokojowego na etaty i struktury czasu wojennego. Siły powietrzne są najbardziej rozwiniętym rodzajem sił zbrojnych już w okresie pokoju, tym niemniej w tym czasie następuje ich uzupełnienie w zakresie stanu osobowego oraz wybranego sprzętu, uzbrojenia, środków transportowych i materiałowych. W najszerszym zakresie uzupełnienie dotyczy sił zabezpieczenia logistycznego.

Przegrupowanie operacyjne sił powietrznych to zmiana ugrupowania lub obszaru rozmieszczenia związków operacyjno-taktycznych. Szczególnym rodzajem przegrupowania jest rozwinięcie operacyjne - przyjęcie ugrupowania do pierwszej operacji,²³ tj. operacji obronnej sił powietrznych.

Stosownie do celów , zadań i rodzajów operacji siły powietrzne tworzą odpowiedni system operacji. Obejmuje on ugrupowanie, system rażenia ogniowego, system informacyjny i system infrastruktury operacyjnej.

Ugrupowanie operacyjne sił powietrznych na ziemi tworzy się odpowiednio do rodzajów i celów operacji, przewidywanego sposobu jej prowadzenia oraz sytuacji, w jakiej to ugrupowanie jest przyjmowane.

²² / Regulamin działań taktycznych sił powietrznych, op.cit.,s.6.

²³ / Tamże.

Ugrupowanie operacyjne sił powietrznych na ziemi jest to rozmieszczenie sił i środków związków operacyjno-taktycznych w terenie /w rejonach obrony/ odpowiednio do celów i zamiarów prowadzenia operacji. Powinno ono zapewniać koncentrowanie wysiłków na kierunkach głównych, wysoką efektywność działań oraz możliwość dokonywania manewru operacyjnego w toku prowadzenia operacji.

Na podkreślenie zasługuje to, że siły powietrzne mają być przygotowane do odpierania agresji z powietrza z każdego kierunku. W związku z tym siły i środki WLOP są rozmieszczone na całym obszarze kraju. W rezultacie w przyjętym ugrupowaniu operacyjnym część sił i środków, zwłaszcza wojsk raketowych i radiotechnicznych, pozostanie poza głównymi kierunkami działania, a niekiedy nawet poza rejonem działań bojowych, będąc w gotowości do wykrywania, śledzenia i niszczenia środków napadu powietrznego na wszystkich kierunkach operacyjno-powietrznych.

W ugrupowaniu operacyjnym sił powietrznych można wyróżnić elementy strukturalne i funkcjonalne. Elementy strukturalne to przede wszystkim pierwsze i kolejne rzuty w obronie powietrznej i lotnictwie oraz w siłach zabezpieczenia logistycznego. Elementy funkcjonalne obejmują natomiast siły przeznaczone do prowadzenia operacyjnych działań defensywnych /obrona powietrzna/ i ofensywnych /lotnictwo uderzeniowe i rozpoznawcze/.

System rażenia ogniowego w siłach powietrznych to zorganizowane oddziaływanie na przeciwnika powietrznego, lądowego i morskiego w celu pozbawienia go zdolności do skutecznego prowadzenia działań operacyjnych. W siłach powietrznych system ten obejmuje: uderzenia lotnictwa oraz system ognia w obronie

powietrznej /lotnictwa myśliwskiego ,rakiet i artylerii przeciwlotniczej oraz powszechnej OPL/.

System informacyjny sił powietrznych obejmuje siły i środki zdobywania, przetwarzania i przesyłania informacji oraz informacyjnego oddziaływania destrukcyjnego na przeciwnika. Jego podstawowymi elementami są systemy rozpoznania /w tym radiolokacyjnego i radioelektronicznego/, dowodzenia i łączności oraz walki radioelektronicznej.

System infrastruktury operacyjnej sił powietrznych ma na celu zapewnienie korzystnych warunków wykonywania zadań przez lotnictwo i obronę powietrzną. Obejmuje on przede wszystkim szeroką i dobrze rozbudowaną pod względem infrastruktury sieć lotniskową /lotniska bazowania, manewru itp./, zawczasu wyznaczone i przygotowane pozycje / w różnych rejonach/ stanowisk ogniowych rakiet przeciwlotniczych i miejsc rozwijania sprzętu radiolokacyjnego oraz przystosowane do manewrowych działań operacyjnych lotnictwa i OP siły i środki zabezpieczenia logistycznego.

W czasie prowadzenia różnych operacji siły powietrzne będą systematycznie realizowały **manewry operacyjne**. Stosownie bowiem do zamiarów prowadzenia różnych operacji /powietrznych, lądowych, morskich/ w ramach kampanii strategicznej Sił Zbrojnych RP, siły powietrzne (WLOP) muszą przyjmować odpowiednie ugrupowania /na ziemi/ w celu zajęcia korzystnego położenia w stosunku do przeciwnika.

Siły powietrzne, będąc jedynym związkiem operacyjnym w skład którego wchodzi obrona powietrzna i lotnictwo taktyczne, biorą bowiem udział we wszystkich

tych operacjach, nawet jeśli są one prowadzone równocześnie /np. powietrzna i lądowa czy też lądowa, i morska/ i na rozbieżnych kierunkach operacyjnych. Wymagać to będzie ciągłego manewrowania częścią sił obrony powietrznej i wykonywania manewrów lotniczych.

Operacyjny manewr lotniczy jest szczególną formą manewru operacyjnego sił powietrznych. Polega on na przeniesieniu działań lotnictwa z jednego kierunku operacyjnego na drugi. Operacyjny manewr lotniczy może się odbywać w połączeniu z manewrem lotniskowym części sił lub też bez przebazowania oddziałów i związków lotnictwa. Ten ostatni przypadek będzie stosowany wówczas, gdy taktyczne promienie działania samolotów pozwolą im na wykonywanie zadań na różnych kierunkach z lotnisk dotychczasowego bazowania. Najczęściej jednak, szczególnie w warunkach konieczności działań na kierunkach rozbieżnych, manewr lotniczy będzie wykonywany z krótkotrwałym wykorzystywaniem lotnisk położonych bliżej rejonów działań na określonych kierunkach. W takiej sytuacji wydzielone siły lotnictwa będą wykorzystywały te lotniska jednorazowo lub przez pewien czas, a następnie dokonując manewru lotniskowego przeniosą działania na inny kierunek /rejon / operacyjny.

W toku prowadzenia operacji lotnictwo ze składu sił powietrznych będzie realizowało różnorodne rodzaje **działań operacyjnych**. Uwzględniając wielowariantowe kryteria i różne uwarunkowania przyjmuje się, że w zależności od :²⁴

- kierunku / rejonu/ skupienia wysiłku lotnictwa stosuje się działania ześrodkowane lub rozśrodkowane;

²⁴ / W.Michalak, Działania bojowe KL, część I.Wyd.AON 1993, s.73.

- podziału wysiłku według czasu - działania jednoczesne lub rzutowane /systematyczne/;
- posiadanych informacji o obiektach działań - działania na zawczasu ustalone obiekty lub na obiekty wykryte doraźnie;
- terminu użycia lotnictwa - działania wcześniej zaplanowane lub ustalone doraźnie / w tym na wezwanie z pola walki/;
- ilości uczestniczących sił - działania całością /większością/ lub częścią sił;
- położenia wyjściowego sił wykonujących zadania - działania z dyżurowania w powietrzu lub na lotniskach.

Operacyjne sposoby działań lotnictwa zdeterminowane są wykonywaniem zadań ogniowych /przez lotnictwo myśliwsko-bombowe i myśliwskie/, rozpoznawczych, transportowych i pomocniczych. Ta różnorodność zadań i specyfika użycia rodzajów lotnictwa sprawia, że trzeba stosować różnorodne kryteria celem określenia operacyjnych sposobów działań lotnictwa. Ich usystematyzowanie pozwala przyjąć , że w działaniach operacyjnych lotnictwo realizuje: uderzenia lotnicze /zmasowane , ześrodkowane i systematyczne / , bitwy powietrzne oraz wyloty jednoczesne i systematyczne /urzutowane/.

Zmasowane uderzenia lotnictwa wykonywane są w stosunkowo krótkim czasie /w zasadzie nie dłuższym niż godzina/, w jednym ugrupowaniu operacyjnym siłami całości lub znacznej większości lotnictwa myśliwsko-bombowego, z udziałem części lotnictwa rozpoznawczego i myśliwskiego, w celu zniszczenia /obezwładnienia/ określonych obiektów w wyznaczonym /jednym / rejonie lub kierunku operacyjnym.

Ześrodkowane uderzenia lotnictwa wykonywane są również w krótkim czasie i w jednym ugrupowaniu, lecz siłami części lotnictwa myśliwsko-bombowego w celu obezwładnienia /zniszczenia/ kilku lub nawet jednego / dużego/ obiektu grupowego, rozmieszczonych w określonym /stosunkowo niewielkim/ rejonie.

W uderzeniach ześrodkowanych z reguły uczestniczy także część sił lotnictwa rozpoznawczego, a całe zgrupowanie w powietrzu osłaniane jest przez wydzielone pododdziały lotnictwa myśliwskiego.

Systematyczne/ urzutowane/ uderzenia lotnictwa wykonywane są przez oddziały lotnictwa myśliwsko-bombowego w celu zapewnienia ciągłości niszczenia /obezwładniania/ obiektów przeciwnika przez cały czas trwania działań wojennych.

W przerwach uderzeń systematycznych /urzutowanych/ realizowane są ześrodkowane lub zmasowane uderzenia lotnictwa. Niekiedy zaś, zwłaszcza w operacjach powietrznych, uderzenia systematyczne /urzutowane/ są wykonywane ze stosunkowo niewielką częstotliwością i w zasadzie tylko między kolejnymi uderzeniami zmasowanymi i ześrodkowanymi lotnictwa.

Bitwa powietrzna to zespół /system/ walk powietrznych i przedsięwzięć zabezpieczających działania lotnictwa myśliwskiego połączonych wspólnym celem i realizowanych zwykle według wcześniej opracowanego planu.²⁵ W bitwie powietrznej weźmie udział znaczna część /większość/ lotnictwa myśliwskiego, która będzie wprowadzana do niej jednocześnie i kolejno. Będzie się ona toczyła w określonej przestrzeni operacyjno-powietrznej, w stosunkowo krótkim czasie /około 1-2 godziny/, zwłaszcza podczas odpierania zmasowanych i urzutowanych nalotów lotnictwa

²⁵ / Leksykon wiedzy wojskowej, op.cit., s.42.

przeciwnika. Do bitew powietrznych może dochodzić szczególnie w operacjach powietrznych oraz w najważniejszych okresach prowadzenia operacji lądowych i morskich. W pozostałych okresach operacji lotnictwo myśliwskie będzie toczyło walki powietrzne, co będzie prezentowane w części dotyczącej taktyki sił powietrznych.

Wyloty jednoczesne większości lub całości sił lotnictwa rozpoznawczego, transportowego i pomocniczego wykonywane są w krótkim czasie w celu dostarczenia wyników rozpoznania wielu obiektów przeciwnika, przewozu powietrznego wojsk i ładunków oraz zrealizowania zadań pomocniczych.

Wyloty urzutowane /systematyczne/ wykonywane są przez pododdziały lotnictwa w celu zapewnienia ciągłych przewozów powietrznych i systematycznego dostarczania informacji rozpoznawczych oraz zrealizowania różnych zadań pomocniczych przez cały czas trwania działań wojennych.

Podczas ofensywnych działań operacyjnych prowadzonych we wszystkich operacjach sił powietrznych lotnictwo będzie stosowało w powietrzu nie tylko ugrupowania taktyczne, lecz również operacyjne. Te ostatnie będą charakterystyczne /właściwe/ dla uderzeń zmasowanych i urzutowanych.

Operacyjne ugrupowanie lotnictwa w powietrzu to rozmieszczenie rzutów i grup samolotów względem siebie, w ustalonych odległościach /i odstępach/ i urzutowanych według wysokości w celu zapewnienia dogodnych warunków dolotu do rejonów działań i wykonania zadań bojowych /zwłaszcza w ograniczonym rejonie i czasie/. Operacyjne ugrupowanie lotnictwa w powietrzu najczęściej składa się z dwóch, a niekiedy z trzech rzutów.²⁶

²⁶ / W.Michalak, Działania bojowe KL, cz.II.Wyd.AON 1993,s.45.

Rzut pierwszy, zwany rzutem zabezpieczenia, zawiera grupy:

- lotnictwa myśliwsko-bombowego, które przełamuje /obezwładnia/ naziemne środki systemu obrony powietrznej oraz zwalcza lotnictwo myśliwskie na lotniskach /minuje lotniska/;

- lotnictwa myśliwskiego, które osłania ten i następne rzuty przed atakami myśliwców przeciwnika, a także „wymiatą” z rejonu dyżurowania jego samolot dalekiego wykrywania i naprowadzania lotnictwa;

- lotnictwa rozpoznawczego /myśliwsko-bombowego/, które prowadzą rozpoznanie bezpośrednie i oznaczanie obiektów uderzeń lotnictwa, a także rozpoznanie kontrolne po wcześniejszych uderzeniach wojsk raketowych /startach rakiet ziemia-ziemia i lotnictwa/;

- samolotów WRE /gdyby były w składzie sił powietrznych/ do obezwładnienia radioelektronicznego naziemnych środków OP i dowodzenia;

- samolotów pozorujących działania demonstracyjne.

Rzut drugi, zwany uderzeniowym, wykonuje lot w tym samym korytarzu, z reguły kilka minut za rzutem pierwszym i zawiera zasadnicze siły lotnictwa uczestniczące w uderzeniu zmasowanym /ześrodkowanym/. Wykorzystuje on rezultaty działań rzutu zabezpieczenia i grupami:

- lotnictwa myśliwsko-bombowego zwalcza cele podlegające niszczeniu w uderzeniu zmasowanym /ześrodkowanym/;

- lotnictwa myśliwskiego wiąże w walkach i zwalcza w powietrzu samoloty przeciwnika, którą mogą atakować lotnictwo własne;

- lotnictwa rozpoznawczego /myśliwsko-bombowego/ prowadzi kontrolę uderzeń lotnictwa i rozpoznanie na rzecz uderzeń następnych /raket, lotnictwa/;

- samolotów WRE obezwładnia system OP i dowodzenia.

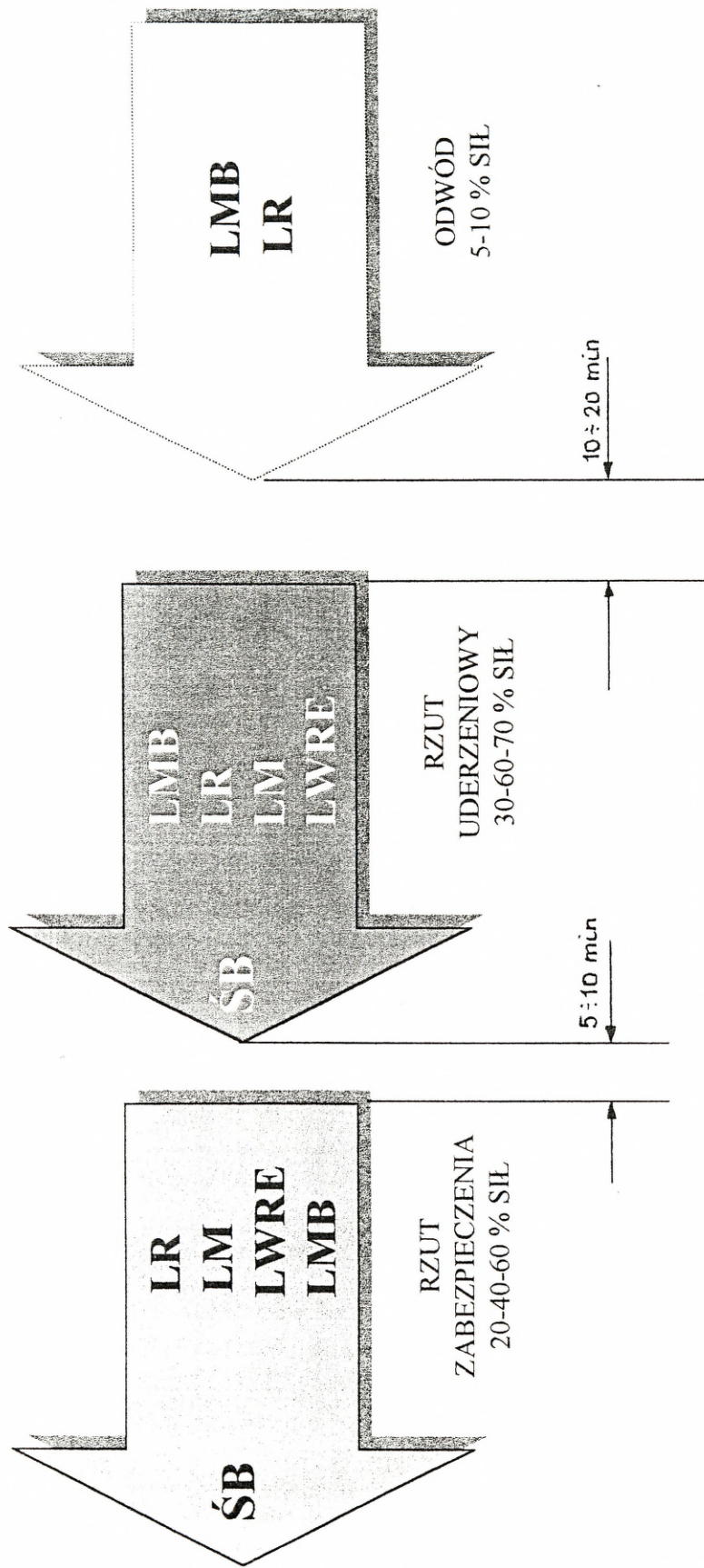
Rzutom trzecim może być odwód przeznaczony do wykonywania zadań nie do końca zrealizowanych przez rzut uderzeniowy lub też zadań, które doraźnie wyłoniły się w trakcie uderzenia zmasowanego. W jego skład mogą wchodzić nieliczne siły różnych rodzajów lotnictwa. Odwód wykonuje lot z zasady kilkanaście minut za rzutem drugim lub też jego siły przebywają na lotniskach w gotowości do prowadzenia działań interwencyjnych /na wezwanie/.

Graficzne zobrazowanie ugrupowania operacyjnego lotnictwa w powietrzu odzwierciedla rys. 5.

Realizacja lotu bojowego, sposoby rozpoznawania i zwalczania obiektów, a także pogłębiona problematyka prowadzenia działań operacyjnych przez lotnictwo opisana jest w literaturze specjalistycznej i dlatego nie istnieje potrzeba jej prezentacji w niniejszym materiale.

Drugim, oprócz lotnictwa taktycznego /operacyjnego/, pionem funkcjonalnym, a obecnie jeszcze również strukturalnym sił powietrznych, jest **obrona powietrzna**. Na początek dokonana zostanie syntetyczna identyfikacja obrony powietrznej / w szerokim jej rozumieniu/.

Najogólniej ujmując, walce zbrojnej mającej charakter obronny, a prowadzonej w wymiarze powietrznym przypisuje się miano obrony powietrznej, której celem jest przeciwstawienie się zagrożeniu niesionemu przez ŚNP przeciwnika.

Z ZASADY LOT W JEDNYM KORYTARZU, PO KILKU TRASACH

PROFIL LOTU : WYSOKO-NISKO-NISKO-WYSOKO LUB
NISKO-NISKO-NISKO-WYSOKO

Rys. 5. Ugrupowanie operacyjne lotnictwa w uderzeniu zmasowanym

We współczesnych językach, ta część walki zbrojnej nazywana jest obroną przeciwpowietrzną /rosyjski ²⁷, francuski ²⁸/ lub obroną powietrzną /angielski²⁹/.

W państwach zachodnich stosowane są dwa pojęcia : obrona powietrzna /OP/ i obrona przeciwlotnicza /OPL/.

Pod pojęciem obrony powietrznej w państwach europejskich będących członkami NATO rozumie się całokształt przedsięwzięć mających na celu skuteczną obronę ważnych obiektów polityczno-przemysłowych i militarnych, infrastruktury obronnej i wojsk przed rozpoznaniem i uderzeniami lotnictwa, bezpilotowych środków napadu powietrznego oraz rakiet balistycznych. W amerykańskich siłach zbrojnych pojęcie to jest traktowane nieco szerzej: obejmuje ono nie tylko walkę z lotnictwem, bezpilotowymi środkami napadu powietrznego i raketami balistycznymi, ale także obronę przeciwkosmiczną.

Pojęcia OP i OPL w państwach zachodnich nie są używane zamiennie, lecz odnoszą się do wzajemnie uzupełniających się systemów OP i OPL, których wspólne działanie jest koordynowane w ramach zintegrowanego systemu OP państw NATO na ETW.

W działaniach bojowych w jednym rejonie, obrona przeciwlotnicza jest włączana w zintegrowany system OP państw NATO; wykorzystuje informacje z jednolitego systemu rozpoznania przestrzeni , a niektóre punkty dowodzenia OPL są podłączone do zautomatyzowanego systemu kierowania OP.

²⁷ / Protiwowozdusznaja oborona.

²⁸ / A defense antiarienne.

²⁹ / Air defense.

Z punktu widzenia identyfikacji istoty i zakresu OP najistotniejsze są trzy kryteria typologiczne: podmiot i przedmiot obrony oraz charakter przeciwnika, z którym ma być podjęta walka /rodzaj ŚNP/.

Takie nawet ogólne odniesienie do OP pozwala na jasne i jednoznaczne umiejscowienie w OP takich kategorii jak OPL, powszechna OP, czy obrona przeciwrakietowa i nadanie im właściwych proporcji.

Z powyższego wynika, że z punktu etymologicznego obrona przeciwlotnicza jest niczym innym jak walką tylko z lotnictwem przeciwnika w powietrzu, a nie ze wszystkimi ŚNP, jak często jest postrzegana, Podobnie obrona przeciwrakietowa jest walką z rakietami w powietrzu, stanowiąc tylko część OP.

Z tego względu przypisywanie nazwy OPL wyłącznie wojskom lądowym jest niepoprawne, a w RP wynika z uwarunkowań historycznych. Dla oddania istoty całego zjawiska jakim jest walka ze ŚNP, powinno być używane pojęcie OP wojsk, OP terytorium kraju, OP ZT, OP miasta, itp.

Obecnie, najczęściej, za obronę powietrzną uważa się tę część walki zbrojnej, która ma charakter obronny, a prowadzona jest ze ŚNP ponad ziemią / w przestrzeni powietrznej/. W kampanii strategicznej Sił Zbrojnych RP wszystkie środki OP / ze składu sił powietrznych, wojsk lądowych i marynarki wojennej/ tworzą jeden wspólny, narodowy system obrony powietrznej.

Wszelkie oddziaływanie na ŚNP przeciwnika na ziemi, bądź na ich naziemną infrastrukturę przyjmowane są jako wsparcie OP.

W obronie powietrznej sił powietrznych wyróżnia się - co już wskazywano wcześniej - wojska raketowe, wojska radiotechniczne, oddziały lotnictwa

myśliwskiego, rozpoznania i walki radioelektronicznej oraz pododdziały przeciwlotnicze. Zorganizowane są one obecnie w korpusy obrony powietrznej.

Cel obrony powietrznej

Teleologia, będąca częścią prakseologii, najogólniej ujmuje cel jako stan rzeczy, zjawisk bądź procesów, osiągany w wyniku podejmowanych działań.

W tym rozumieniu, w ujęciu OP jako części sił powietrznych i systemu obronnego państwa, cel OP definiuje się jako osiągnięcie stanu bezpieczeństwa państwa w powietrznym jego obszarze.

W ujęciu obrony powietrznej jako części walki zbrojnej, jej cel definiuje się jako niedopuszczenie ŚNP przeciwnika do osiągnięcia stawianych przed nimi celów, tym samym tworząc dogodne warunki stronie własnej do prowadzenia szeroko rozumianej walki zbrojnej w warunkach zagrożenia powietrznego.

Z powyższego wynika, że celem OP jest takie oddziaływanie na ŚNP, aby zmniejszyć ich potencjał bojowy do poziomu, przy którym możliwości bojowe ŚNP będą mniejsze od potencjału krytycznego osłanianych wojsk /obiektów/, zapewniając tym samym wykonanie przez te wojska /obiekty/ zadań bojowych. Konkretyzując - celem OP jest powodowanie wykonania zadań przez bronione obiekty /państwo, wojska, aglomeracje/, mimo istnienia zagrożenia powietrznego.

Funkcje obrony powietrznej

Cel OP osiąga w wyniku realizowania dwóch zasadniczych funkcji:

- niszczenia /obezwładniania / ŚNP w powietrzu;
- informowania o zagrożeniu powietrznym.

Obok funkcji podstawowych w OP - jako kategorii złożonej - powinna być sprawowana funkcja kierownicza /dowódcza/. Ponadto, dla sprawnego wypełniania ww. funkcji również powinno być prowadzone szeroko rozumiane zabezpieczenie, poprzez wspomaganie i zasilanie.

Informowanie, formalnie, mogłoby zostać umiejscowione w ramach funkcji zasilających informacyjnie. Ze względu na wyjątkowe znaczenie zasilania informacyjnego o ŚNP, podniesiono tę funkcję w OP do rangi zasadniczej /podstawowej/.

Sposoby osiągnięcia celu obrony powietrznej

Cele OP można osiągać:

- strefą /OP strefowa/;
- osłaniając konkretne obiekty /OP obiektowa/;
- łącząc wymienione sposoby w jeden - zwany metodą strefowo-obiektową.

Obronę powietrzną sposobem strefowym najkorzystniej jest sprawować w osłonie wielu obiektów, rozmieszczonych na znacznym obszarze, dysponując znacznym i różnorodnym potencjałem bojowym.

OP strefowa powinna być organizowana w skali państwa /co najmniej kierunku operacyjnego/. W obecnych warunkach wymogu tego nie spełnia nie tylko OP WLOP, lecz także OP w siłach powietrznych innych państw.

Osłona obiektowa sprawowana powinna być w sytuacjach deficytu środków walki OP, bądź bardzo ograniczonej liczby obiektów wymagających obrony powietrznej.

Często /szczególnie ostatnio/ OP obiektowa nazywana jest OP bezpośrednią. W dalszej części materiału te dwa określenia traktować będziemy jako synonimy.

Umiejętne łączenie strefowej /pośredniej/ i bezpośredniej OP jest jednym z podstawowych warunków skuteczności współczesnej OP.

Walka ze środkami napadu powietrznego

Skuteczna i efektywna OP wymaga, aby niszczyć ŚNP na całej trasie ich lotu bojowego nad ugrupowaniem wojsk własnych /nad własnym terytorium/. Przy tym zwalczanie ŚNP ma rozpocząć się już na podejściach do własnego ugrupowania /terytorium/, a ogień przeciwlotniczy powinien narastać /być potęgowany/ wraz z coraz głębszym przenikaniem celów powietrznych nad własnym terytorium (wojskami).

Takie założenia sprawiają, że obrona powietrzna ugrupowana będzie w rzuty. W pierwszym rzucie OP z reguły rozmieszcza się związki i oddziały wojsk raketowych. Na kierunku nadmorskim przed strefą ognia wojsk raketowych, czyli w pierwszym rzucie OP, wyznaczane są rubieże niszczenia celów powietrznych przez lotnictwo myśliwskie. Lotnictwo to może również blokować inne kierunki operacyjno-powietrzne w pierwszym rzucie OP, jeśli rozmieszczone tam związki i oddziały wojsk raketowych zostały zniszczone przez przeciwnika.

Cele powietrzne, które przeniknęły /pokonały/ pierwszy rzut OP są zwalczane siłami i środkami tworzącymi drugi rzut obrony powietrznej. Szczególna rola w tym rzucie przypada lotnictwu myśliwskiemu, które wykorzystując swoje możliwości manewrowe i kierowane uzbrojenie „powietrze - powietrze” niszczy ŚNP w całym przedziale wysokości / od bardzo małych do dużych/. Działania te są potęgowane przez

kolejne oddziały lotnictwa myśliwskiego bazującego na większych głębokościach w ugrupowaniu wojsk własnych.

W drugim rzucie OP, nie tylko na kierunku nadmorskim, mogą się znajdować również związki i oddziały wojsk raketowych. W takiej sytuacji lotnictwo i jednostki raketowe niszczą ŚNP z reguły w oddzielnych strefach.

Na najważniejszych kierunkach operacyjno-powietrznych mogą być organizowane kolejne rzuty OP / na bazie oddziałów lotnictwa myśliwskiego i wojsk raketowych/.

Ponadto ŚNP są niszczone przez środki OP tworzące obronę obiektową i występujące w powszechnej OPL. Obrona ta może znajdować się w każdym rzucie OP, z tym że jej środki zwalczają tylko te cele powietrzne, które bezpośrednio zagrażają osłanianym obiektom.

Reasumując należy podkreślić, że w obronie powietrznej dąży się, by była ona wielowarstwowa i głęboko urzutowana oraz jak najmniej „przyjazna” dla wszystkich celów powietrznych, tzn. śmigłowców, samolotów pilotowanych i bezpilotowych oraz raket.

Ciągłe i potęgujące się zwalczanie ŚNP w powietrzu sprzyja bowiem wywalczeniu przewagi w powietrzu, która w znacznym stopniu determinuje pomyślne osiągnięcie celów we wszystkich operacjach sił powietrznych i w kampanii strategicznej Sił Zbrojnych RP.

Działania operacyjne sił powietrznych (WLOP) prowadzone zarówno w operacjach powietrznych, jak i na korzyść wojsk lądowych i marynarki wojennej mogą być skuteczne wyłącznie wówczas, kiedy będą realizowane zgodnie z zasadami sztuki operacyjnej. Tej problematyce poświęcony więc będzie rozdział kolejny.

3. ZASADY SZTUKI OPERACYJNEJ SIŁ POWIETRZNYCH

Ustalenie wykazu (listy) zasad sztuki operacyjnej lotnictwa i ich zdefiniowanie stanowią wystarczającą bazę do ich scharakteryzowania i wskazania pragmatycznego znaczenia w działalności dowództw i sztabów różnych szczebli dowodzenia lotnictwem. Właśnie ta problematyka będzie treścią niniejszego rozdziału.

Masowe wyposażenie sił zbrojnych w samoloty, szczególnie od końcowego okresu pierwszej wojny światowej, a następnie w środki przeciwlotnicze (obrony powietrznej) spowodowało, że zarówno teoretycy, jak i praktycy wojskowi dążyli do ujęcia nowych i skomplikowanych problemów wykorzystania lotnictwa i OP w proste i jednoznacznie brzmiące zasady, umożliwiające skuteczną realizację przygotowania i prowadzenia działań bojowych przez siły powietrzne.

W tym celu, opierając się na zasadach walki zbrojnej, wszechstronnych studiach i badaniach wykorzystania lotnictwa i obrony powietrznej w wojnach oraz uwzględniając doświadczenia współczesności i starając się przewidzieć przyszłość, formułowano zasady (reguły, maksymy) praktycznego działania dowódców i oficerów sztabów sił powietrznych.

Do dzisiaj trwają jednak dyskusje dotyczące tego, czy zasady działań bojowych lotnictwa i obrony powietrznej, podobnie jak zasady sztuki wojennej są stałymi, wiecznymi i niezmiennymi regułami, niezależnymi od warunków prowadzenia walki zbrojnej i przydatnymi w każdej sytuacji strategiczno-operacyjnej, czy też są one kategorią zmienną. A zatem czy zmieniają one nie tylko swą istotę i treść, ale również czy kształtują się nowe zasady, stosownie do zmian w uzbrojeniu sił powietrznych i

całych sił zbrojnych, nowych poglądów doktrynalnych i koncepcji prowadzenia walki zbrojnej.

Analiza poglądów teoretycznych w tym zakresie wskazuje na coraz wyraźniejszą tendencję **traktowania zasad sztuki operacyjnej sił powietrznych jako względnie stałej, historycznie ukształtowanej listy** (wykazu) reguł, których istota wykorzystania podczas przygotowania i prowadzenia działań przez lotnictwo i obronę powietrzną jest również stabilna. **Zmienne i dynamiczne są natomiast niektóre treści poszczególnych zasad.** Muszą one bowiem uwzględniać uwarunkowania wynikające z nowych koncepcji prowadzenia walki zbrojnej na różnych etapach rozwoju bazy materialnej i teorii sztuki wojennej. W takim też rozumieniu będziemy traktować zasady wykorzystania sił powietrznych w dalszej części niniejszego materiału.

Obiektywną bazą formułowania zasad działań sił powietrznych są zasady walki zbrojnej, opracowane na podstawie ogólnych praw wojny oraz praw i prawidłowości walki zbrojnej, z uwzględnieniem dorobku prakseologii. A zatem ustalenie (określenie) pojęcia zasad wykorzystania sił powietrznych powinno również bazować na definicji zasad sztuki wojennej.

Analiza definicji zasad walki zbrojnej, ujętych w różnych pozycjach bibliograficznych, wskazuje na znaczną rozbieżność rozumienia zasad sztuki wojennej. Odrzucając skrajne propozycje, z którymi nie można się zgodzić (S.Sawkin, zasady są głównymi założeniami ideowymi i wskazówkami dyrektywnymi oraz stwierdzenie w regulaminie polowym FM-100-5, że są to reguły określające sposoby prowadzenia

wojny). daje się jednak zauważyć w omawianych definicjach kilka tez wspólnych lub zbieżnych. Należą do nich te, zgodnie z którymi zasady:

- są ukształtowanymi historycznie lub dowiedzionymi naukowo i sprawdzonymi w praktyce regułami (ustaleniami, zaleceniami) przygotowania i prowadzenia działań wojennych;

- umiejętnie stosowane sprzyjają racjonalnej działalności dowództw w celu najbardziej efektywnego wykorzystania wojsk.

Uwzględniając powyższe uwagi można podjąć próbę zdefiniowania zasad sztuki operacyjnej sił powietrznych, która bazuje w swej istocie na pojęciach zasad walki zbrojnej. Dla potrzeb niniejszej pracy może to być definicja następująca:

Zasady sztuki operacyjnej sił powietrznych są to najistotniejsze reguły, których umiejętnie stosowanie sprzyja optymalnemu wykorzystaniu lotnictwa i obrony powietrznej w walce zbrojnej.

Tak ogólne ujęcie pojęcia zasad działania sił powietrznych wydaje się zasadne. Ogólność ta być może wydawać się i wadą wymienionej definicji. Trzeba jednak podkreślić, że bez względu na ocenę nie można omawianej definicji postawić zarzutu, iż zawiera nieprawdziwe przesłania, takie np. jakie występują w innych definicjach, a dotyczą: tezy, że stosowanie zasad zapewnia sukces w działaniach bojowych lotnictwa i obrony powietrznej, czy też traktowania ich jako podstawy działalności dowództw sił powietrznych różnych szczebli dowodzenia.

W konkluzji można stwierdzić, że zasady sztuki operacyjnej wojsk lotniczych i obrony powietrznej odzwierciedlają wymogi praw i prawidłowości walki zbrojnej w aspekcie zadań wykonywanych przez siły powietrzne we współczesnej wojnie. Jako

ogólne, prakseologiczne reguły ułatwiają dowództwom i sztabom wszystkich szczebli racjonalnie organizować dowodzenie i wykorzystanie lotnictwa i obrony powietrznej w czasie wojny oraz właściwie szkolić je w okresie pokoju i przygotowywać do działań bojowych. Są one, jako wynik doświadczeń z ponad osiemdziesięciu lat działań bojowych lotnictwa i niemal czterdziestu lat użycia sił obrony powietrznej, zawarte w materiałach teoretycznych i normatywnych (regulaminach, instrukcjach, rozkazach do szkolenia, dyrektywach), a ich prawidłowe i zaadaptowane do aktualnej sytuacji strategiczno-operacyjnej stosowanie wpływa na pomyślne rezultaty użycia sił powietrznych w walce zbrojnej.

3.1. Istota zasad sztuki operacyjnej sił powietrznych

Cel

Zasada celu głosi, że każde działanie powinno mieć wyraźnie i precyzyjnie określony cel - jako rezultat, do którego osiągnięcia konsekwentnie i racjonalnie się zmierza.

Przeprowadzone analizy wskazują, że jest to **naczelna zasada** sztuki operacyjnej sił powietrznych, wywierająca zdecydowany wpływ na konkretny sposób wypełnienia i dostosowania do niej wszystkich pozostałych zasad, a także całokształtu problematyki związanej z prowadzeniem działań bojowych przez lotnictwo i obronę powietrzną.

Przez cel działań bojowych należy bowiem rozumieć końcowy rezultat określonego działania lub wynik operacji (np. wywalczenie panowania w powietrzu

czy izolowanie rejonu działań), albo efekt walki lub uderzenia (np. zniszczenie celu powietrznego czy też baterii artylerii, zablokowanie lotniska itp.).

Operacyjny cel działań lotnictwa i obrony powietrznej określają dowódcy: sił zbrojnych i sił powietrznych, a najczęściej wypływa on z celu strategicznego. **Cel działań bojowych związków taktycznych i oddziałów lotniczych i obrony powietrznej określają** natomiast dowódcy korpusów (KOP) i dowódcy jednostek sił powietrznych oraz dowódcy ogólnowojskowi (korpusów) w stosunku do sił (wysiłku) lotnictwa taktycznego wydzielonego do ich dyspozycji.

Podkreślenia wymaga, że osiągnięcie celu działań sił powietrznych, zwłaszcza o znaczeniu operacyjnym, związane jest z koniecznością precyzyjnego wyboru obiektów, mających decydujące znaczenie dla niszczenia określonych systemów (np. odwodów, lotnictwa, logistyki, broni precyzyjnego rażenia itp.). Uwidacznia się w tym zakresie widoczna tendencja do wyszukiwania (wyboru) i niszczenia takich obiektów, które są najsłabszymi lub najbardziej newralgicznymi elementami całego systemu i których wyeliminowanie z działań może najszybciej paraliżować jego funkcjonowanie. Wybór takich obiektów, wynikających z istoty osiągania celu operacyjnego, powinien być podstawą do ustalania taktycznych celów działań lotnictwa i obrony powietrznej. Nie zwalnia to oczywiście dowódców niższych szczebli dowodzenia od poszukiwania najbardziej ekonomicznych i zaskakujących sposobów realizacji zadań, w tym także wyboru do zwalczania takich obiektów, które są swoistymi kluczami do osiągnięcia powodzenia w działaniach bojowych lotnictwa i obrony powietrznej.

Modelowy wręcz przykład umiejętnego wyboru i eliminowania newralgicznych obiektów przeciwnika znajdujemy w wojnie w Zatoce Perskiej. Alianci, realizując

początkowy cel strategiczny (wywalczenie panowania w powietrzu), zniszczyli w pierwszej kolejności m.in. system dowodzenia lotnictwem i OP Iraku. Założyli bowiem, że w warunkach pełnej centralizacji dowodzenia siłami powietrznymi Iraku, rozbicie głównych stanowisk systemu dowodzenia sparaliżuje możliwość działania i przeciwdziałania lotnictwa i OP. Przebieg konfliktu w zatoce w pełni potwierdził słuszność takich założeń. Ogniowe i radioelektroniczne obezwładnienie punktów dowodzenia doprowadziło bardzo szybko do osiągnięcia celu strategicznego - wywalczenia panowania w powietrzu już w pierwszej dobie konfliktu zbrojnego.

Ze studiów literatury wynika, że operacyjny cel użycia sił powietrznych osiąga się jednak poprzez wykonanie celów szczegółowych, czyli taktycznych, pośrednich w jego realizacji. Pomyślne wykonanie celów taktycznych przybliży osiągnięcie celu operacyjnego, lub w wypadku niepowodzenia - oddala. Stąd też musi istnieć ścisła więź, a jednocześnie gradacja celów na każdym szczeblu organizacyjnym - inne cele będą stawiane załogom, pododdziałom, związkom taktycznym i korpusowi OP, choć wszystkie one muszą wynikać z operacyjnego celu użycia sił powietrznych.

Z analizy działań bojowych sił powietrznych w wojnach i przykładów z wielu ćwiczeń wynika, że celem operacyjnym może być: wywalczenie i utrzymanie przewagi (panowania) w powietrzu, izolowanie rejonów operacji, zwalczanie logistyki, niszczenie infrastruktury państwa nieprzyjacielskiego itd. **Taktycznymi celami działań bojowych lotnictwa** może zaś być: zniszczenie, obezwładnienie, dezorganizacja, nękanie, blokowanie, zatrzymanie, rozpoznanie, zakłócanie, desantowanie itd. Natomiast w odniesieniu do obrony powietrznej może to być: osłona,

rozpoznanie, zakłócanie, zniszczenie celów powietrznych, rozbicie (rozproszenie) ugrupowania środków napadu powietrznego i inne.

Podkreślenia wymaga, że cel działań bojowych powinien brzmieć jednoznacznie, być precyzyjny i zrozumiały dla wykonawców. Jest to szczególnie istotne w warunkach odejścia od dyrektywnego stylu dowodzenia i kształtowania się wyraźnej tendencji do udzielania jak największego zakresu decydowania przez niższe szczeble dowodzenia, a zwłaszcza przez wykonawców (tzw. dowodzenia przez cele). W tych warunkach bowiem opaczne zrozumienie celu może prowadzić do wykorzystywania lotnictwa i obrony powietrznej niezgodnego z zamiarami szczebla centralnego (operacyjnego) i potrzebami wynikającymi z sytuacji bojowej.

Po określeniu celu wszystkie decyzje wykonawcze, a także działania lotnictwa i środków OP celowo jest podejmować z punktu widzenia jego osiągnięcia i to w stosownym czasie oraz kosztem najmniejszych strat własnych. Na szczeblu taktycznym lotnictwa, dla zapewnienia osiągnięcia celu działań bojowych, cały wysiłek dowództwa, sztabu i personelu latającego pożądanym jest skierować na wybór jak najlepszej metody i sposobu wykonania zadania, doboru właściwego ładunku bojowego, składu grupy, manewrów do powtórnych ataków, sposobu zabezpieczenia itd. Podobnie należy postępować na szczeblach taktycznych OP. Trzeba przy tym zaznaczyć, że cel działań może być osiągnięty w różny sposób, zależny od możliwości bojowych lotnictwa i OP oraz konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej. Dla przykładu zatrzymanie maszerującej kolumny wojsk do określonej rubieży można zrealizować poprzez zniszczenie mostu, bądź wykonanie uderzenia na jej czoło wybierając odpowiednie miejsce w terenie.

Zatem skuteczne osiągnięcie celu związane jest z celowością określonego sposobu (określonej metody) działania. **Przy wyborze sposobu osiągnięcia celu wskazane jest więc szukać odpowiedzi na pytania:**

- czy zamierzone działanie zapewnia lub przyspiesza realizację celu i jakim kosztem?

- czy zamierzone działanie przybliży przełożonego do osiągnięcia celu jego działania?

- czy celowe jest określone działanie ze względu na posiadane siły i środki, istniejącą i przewidywaną sytuację, obiekt oddziaływania?

W czasie wyboru metody osiągnięcia celu w zdecydowanej większości sytuacji operacyjno-taktycznej wynikają wieloalternatywne sposoby jego realizacji. Dlatego też wielką sztuką w pracy dowódców i oficerów sztabu oraz wykonawców zadań jest dokonanie prawidłowego i najszluszniejszego celowego działania. Toteż po sformułowaniu celu działania lotnictwa obrony powietrznej, jego właściwym i głębokim zrozumieniu, pożądane jest wykorzystanie wszystkich istniejących możliwości jego realizowania. Trzeba jednak podkreślić, że sprecyzowany cel zarówno operacyjny, jak i taktyczny powinien być zgodny z realnymi możliwościami jego osiągnięcia. Stąd na szczeblach taktycznych cel pożądane jest ustalać tak, aby można było wykonać postawione zadanie przy wykorzystaniu najmniejszej ilości sił i środków, np. przez niszczenie najbardziej żywotnych elementów obiektu działań. W tym wypadku celowo jest w pełni uwzględniać, na podstawie konkretnych kalkulacji i wyliczeń, zarówno siły materialne jak i niematerialne, mające wpływ na rzeczywiste możliwości osiągnięcia celu działania.

Dążąc do osiągnięcia własnego celu trzeba jednocześnie uczynić wszystko, aby pozbawić możliwości, utrudnić lub uniemożliwić nieprzyjacielowi realizację jego celów użycia sił powietrznych.

Zaskoczenie

Przez pojęcie zaskoczenie rozumiemy nieoczekiwane i nagłe działanie, w wyniku którego dowódcy, oficerowie sztabu i wojska przeciwnika zostaną pozbawione na pewien czas możliwości skutecznego przeciwdziałania.

Celem zaskoczenia jest okresowe sparaliżowanie woli działania nieprzyjaciela i tym samym pozbawienie go zdolności do stawiania zorganizowanego oporu. Czas oddziaływania zaskoczenia jest bowiem stosunkowo krótki, lecz rezultaty działania uzyskane w wyniku zaskoczenia mogą mieć bardziej trwały charakter i wpływały będą niejednokrotnie na rezultaty walki, bitwy i operacji.

Jako zasada wykorzystania sił powietrznych idea zaskoczenia wyraża się w **wykonaniu zadań (np. uderzeń na obiekty) wówczas, kiedy przeciwnik nie spodziewał się tego lub nie zdążył poczynić przedsięwzięć dla ich odparcia i zabezpieczyć swoje wojska.**

Z dokonanych analiz wynika, że zaskoczenie osiąga się poprzez **szerokie wykorzystanie takich właściwości lotnictwa, jak:** manewrowość, duże prędkości, możliwość działania na małej wysokości, w nocy i w trudnych warunkach atmosferycznych. Ponadto do czynników sprzyjających zaskoczeniu użycia lotnictwa i OP trzeba zaliczyć także: skryte ześrodkowanie (wykonywanie manewru) w okresie poprzedzającym działanie; ciągłe zwalczanie środków rozpoznania i napadu powietrznego przeciwnika; zachowanie w ścisłej tajemnicy planów wykorzystania sił

powietrznych; właściwy wybór wykonania zadania; zorganizowanie i przestrzeganie operacyjnego maskowania, a w szczególności stosowania działań demonstracyjnych na drugorzędnych kierunkach; przygotowanie skrytego pola radiolokacyjnego i pozornych lotnisk bazowania; ciągle zakłócanie i obezwładnianie środków radiowych i radiolokacyjnych; nieszablonowe sposoby działania; stosowanie nowej taktyki; nieoczekiwane wprowadzenie do działań nowych typów samolotów i rakiet przeciwlotniczych, doskonalszego uzbrojenia itd.

Studia wskazują, że w obecnych warunkach, przy ciągle rosnącej technicznej możliwości w zakresie niszczenia celów powietrznych, zaskoczenie wpływa decydująco na efektywność działań i obniża straty wynikłe z przeciwdziałania środków OPL nieprzyjaciela oraz zwiększa jego straty w lotnictwie i zmniejsza skuteczność ich uderzeń.

Z doświadczeń wojennych wynika, że zaskoczenie potęguje wielokrotnie siłę i skuteczność działania sił powietrznych, zapewnia osiągnięcie moralnej i materialnej przewagi nad przeciwnikiem. Tym niemniej **czas trwania zaskoczenia jest przemijający** i jest on zwykle mierzony czasem paraliżującego oddziaływania na psychikę przeciwnika. Mogą świadczyć o tym rezultaty operacji powietrznej przeprowadzonej przez lotnictwo radzieckie w rejonie Kurska w dniach 6-8 maja 1943 r. Na przykład w pierwszym zmasowanym uderzeniu na każdy zniszczony samolot przeciwnika wypadały 2 samoloty radzieckie, w drugim - 2,4; w trzecim - 3,2, a w czwartym uderzeniu - już 30,2³⁰. Zaskoczenie kolejnymi nalotami było bowiem coraz mniejsze.

³⁰ P. Kutachow, Radzieckie operacje powietrzne w II wojnie światowej. WPL nr 11/1972 r.

Dlatego też skutki wywołane zaskoczeniem powinny być umiejętnie i szybko wykorzystywane. Rośnie zatem systematycznie rola i znaczenie odwodów i obrony powietrznej, którymi należy potęgować działania.

W planowaniu działań sił powietrznych pożądane jest, aby wszyscy dowódcy przejawiali maksymalną inwencję twórczą i kunszt dowodzenia, dążąc do działań nieszablonowych i zaskakujących nieprzyjaciela; jednocześnie zaś powinni oni przewidzieć takie warianty działania, aby uniemożliwić przeciwnikowi wykonanie uderzenia z zaskoczenia na własne lotnictwo i OP (lotniska, środki OP, bazy materiałowe, system dowodzenia itp.) lub zaskoczenia nas w powietrzu (w trakcie wykonywania zadań bojowych).

Wzrastającą rolę zaskoczenia w działaniach sił powietrznych dla osiągnięcia końcowego sukcesu ich użycia potwierdza przebieg wojny w Zatoce Perskiej. Zastosowano w niej wiele rozwiązań merytorycznych, które w pełni zaskoczyły Irakijczyków. Przede wszystkim osiągnięto całkowite zaskoczenie w zakresie terminu rozpoczęcia konfliktu (wykonania pierwszego zmasowanego uderzenia lotnictwa i rakiet). Niespodziewanym dla wojsk irackich było również wykonanie wielu nalotów w nocy i w trudnych warunkach atmosferycznych; personel lotnictwa myśliwskiego Iraku nie był przygotowany (wyszkolony) do takich działań, co sprzyjało sukcesowi aliantów i klęsce armii Husajna.

Trzeba w tym miejscu także zaznaczyć niespodziewane użycie śmigłowców uderzeniowych do rozbicia środków OP (pierwszego rzutu) w korytarzu przelotu lotnictwa taktycznego aliantów. Po przelecie kilkuset kilometrów na bardzo małej wysokości, w warunkach pełnego maskowania i ciszy, śmigłowce osiągnęły pełne

zaskoczenie. zniszczyły środki OP i „otworzyły” bramę (korytarz) do bezpiecznego wykonania pierwszego nalotu przez lotnictwo samolotowe (taktyczne).

W trakcie konfliktu lotnictwo aliantów stosowało wiele nowych środków rażenia i WRE, wykonywało uderzenia ze średnich wysokości (ponad strefami rażenia środków OPL wojsk), realizowało inne przedsięwzięcia taktyczne, dezinformacyjne i demonstracyjne, które wręcz paraliżowały Irakijczyków i czyniły je bezbronnymi.

Omawiany konflikt zbrojny potwierdził również i tę tezę, że zaskoczenie bywa krótkotrwałe, powtarzanie zaś tych samych rozwiązań może spowodować znaczne straty. Doświadczyli tego piloci brytyjscy i włoscy, którzy próbowali niszczyć lotniska irackie stosując (powtarzając) tę samą taktykę (m.in. naloty z tego samego kierunku, niezmiennie manewry do powtórnych ataków, takie same wysokości atakowania itp.). W rezultacie, o ile pierwsze uderzenia na lotniska przynosiły im sukces, to już w kolejnych nalotach (realizowanych w końcowym okresie odtwarzania zdolności eksploatacyjnej lotnisk) ponosili oni straty bezpowrotne - lotniskowa OPL, odpowiednio przygotowana do takich samych ataków, zestrzeliwała samoloty w powietrzu. Wymuszało to stosowanie w następnych nalotach zmiennej taktyki wykonania zadań przez lotnictwo.

W zakończeniu wypada zaznaczyć, że zaskoczenie można osiągnąć realizując jedno lub kilka przedsięwzięć, bądź też stosując całą ich gamę w różnych kombinacjach, zawsze jednak zmiennych i nieoczekiwanych dla nieprzyjaciela.

Ekonomia sił

Przez pojęcie ekonomii sił należy rozumieć umiejętne wykorzystanie sił powietrznych (stanu osobowego, sprzętu bojowego, środków materiałowo-

technicznego zaopatrzenia) w decydującym okresie walki dla wykonania najważniejszych zadań³¹.

Jest to zasada, której spełnienie pozwala na stworzenie przewagi w takim miejscu i w takim czasie, gdzie zamierzamy wykorzystywać lotnictwo i obronę powietrzną w sposób skoncentrowany z myślą o osiągnięciu zamierzonego celu działań.

Zasada ekonomii sił ma trojake znaczenie³²:

1. Oznacza „wygospodarowanie” optymalnych ilości sił i środków w celu stworzenia przewagi na kierunku głównego wysiłku kosztem kierunków drugorzędnych.

2. Wykorzystanie posiadanych sił i środków w najpełniejszy sposób; wspólnie z lotnictwem i OP - działającymi na wybrane obiekty - również inne rodzaje sił zbrojnych i rodzaje wojsk nie powinny próżnować w rozstrzygającym miejscu i czasie działania.

3. Przeznaczenie do każdego konkretnego działania tyle - ale tylko tyle - sił i środków, jakie są do jego spełnienia niezbędne.

Ekonomiczne wykorzystanie sił i środków lotnictwa i obrony powietrznej wynika z faktu, że w działaniach sił powietrznych prowadzonych w połączonych operacjach innych rodzajów sił zbrojnych, a także w operacji powietrznej realne potrzeby ich użycia zawsze będą przekraczały możliwości zrealizowania wszystkich zadań. Dlatego lotnictwo pożądanym jest wykorzystywać do wykonania decydujących

³¹ Według Małej Encyklopedii Wojskowej. Tom I. MON 1967 r., s. 368.

³² F. Skibiński: Rozważania o sztuce wojennej, wyd. WIH 1972, s.447.

zadań, które najcelowiej jest realizować jego siłami w konkretnych warunkach sytuacji bojowej. Analogiczna reguła dotyczy również użycia sił obrony powietrznej.

Zasada ekonomii obejmuje **ponadto wykorzystywanie sił powietrznych zgodnie z ich przeznaczeniem**, gdyż przynosi to znaczną oszczędność sił i środków, a równocześnie zwiększa efektywność ich działania. Oczywiście, zawsze sytuacja operacyjno-taktyczna będzie wpływała na decydowanie o określonym użyciu lotnictwa i OP; tym niemniej jako regułę celowo jest przyjąć, że np. lotnictwo myśliwskie wykorzystuje się do osłony wojsk i obiektów przed rozpoznaniem i uderzeniami środków napadu powietrznego, a nie do rozpoznania powietrznego czy też do wykonania uderzeń ogniowych na cele naziemne. Współczesne lotnictwo i OP są bowiem zbyt drogie i jest ich zbyt mało, aby nie były wykorzystywane zgodnie z przeznaczeniem do wykonania tych zadań, które nie są najpilniejsze, lub do niszczenia tych obiektów, na które mogą wykonywać uderzenia środki ogniowe innych rodzajów sił zbrojnych, bądź nie stanowią największego zagrożenia w aktualnej sytuacji bojowej.

Z dokonanych analiz wynika, że zasadę tą osiąga się poprzez dokładne uwzględnienie: bojowych możliwości lotnictwa i OP w stosunku do możliwości innych rodzajów wojsk; rozdzielenie zadań na podstawie odpowiednich obliczeń na obezwładnienie różnych obiektów; realnej oceny poziomu przygotowania załóg poszczególnych jednostek sił powietrznych i wykorzystania ich zgodnie z przeznaczeniem. Stąd też pożądanym jest, aby dowództwa i sztaby ciągle i na bieżąco znały konkretne możliwości bojowe lotnictwa i OP w zakresie wykonywania

określonych zadań oraz w razie potrzeby przedstawiały różne, uzasadnione warianty ich użycia w danych warunkach operacyjno-taktycznych.

Można zatem przyjąć, że ekonomia oznacza racjonalne dysponowanie siłami lotnictwa i obrony powietrznej odpowiednio do rangi (ważności) zadań, sprzyjające osiągnięciu celu ich działań i całej operacji (walki), przy jak najmniejszych stratach własnych. Wynika stąd, że ekonomiczne użycie sił powietrznych ułatwia uzyskanie przewagi na rozstrzygających kierunkach, przy optymalnym wykorzystaniu niezbędnych sił lotnictwa i OP. W związku z tym spełnienie zasady ekonomii musi uwzględniać także zrealizowanie zasad koncentracji, manewru, zaskoczenia i innych, zapewniających osiągnięcie operacyjnego celu działań sił powietrznych.

Zasada ekonomii sił była dość ściśle stosowana w działaniach lotnictwa i OP we wszystkich konfliktach zbrojnych. Trzeba jednak zaznaczyć, **że wojna w Zatoce Perskiej ujawniła nowe aspekty ekonomii.** Oto bowiem lotnictwo taktyczne zostało uzbrojone w broń (rakiety) precyzyjnego rażenia, o niezwyklej wprost dokładności trafienia. W propagandzie mówiło się wręcz o „chirurgicznej” precyzji uderzeń lotnictwa. Ale wspomniane rakiety kierowane są jednocześnie niezwykle kosztowne, co często rodziło wiele dylematów. Dotyczyły one głównie tego, czy jest zasadne - z punktu widzenia ekonomii - używanie lotnictwa z bronią precyzyjną do niszczenia obiektów, które mogą być również skutecznie zwalczane przy użyciu broni tradycyjnej (o mniejszej dokładności trafienia). Wnioski z użycia lotnictwa wskazują, że nie zawsze w sposób racjonalny rozwiązywano to zagadnienie; często rezultaty uderzeń (efekty) były znacznie mniejsze niż poniesione koszty (wartość rakiet). Nie było

natomiast tych dylematów wobec użycia baterii przeciwlotniczych „Patriot” do niszczenia rakiet SCUD. Uznano je bowiem jako działania w pełni ekonomiczne.

Równocześnie przebieg konfliktu w Zatoce Perskiej dobitnie wykazał, jak wielki **wpływ na ekonomię użycia sił powietrznych może mieć polityka**. Ta ostatnia wymagała bowiem zniszczenia (głównie na ziemi) wszystkich irackich rakiet operacyjnych ziemia-ziemia typu SCUD, które z punktu widzenia militarnego (bez ich uzbrajania w głowice chemiczne) nie miały większego znaczenia. W rezultacie znaczne siły lotnictwa były wydzielane wyłącznie do nieekonomicznego i nieskutecznego w efektach poszukiwania wyrzutni rakiet, umiejętnie manewrowanych i maskowanych przez irakijczyków. W wyniku tego zmniejszono siły lotnictwa do wykonywania innych (ważniejszych) zadań, co przedłużyło o kilka - kilkanaście dob czas prowadzenia działań wojennych. Była to jednak cena, jaką zapłaciły państwa alianckie za zachowanie neutralności militarnej Izraela i niedopuszczenie do swoistej fronty zbrojnej niektórych państw arabskich przeciwko siłom koalicyjnym.

Różne mogą być więc uwarunkowania wpływające na praktyczną realizację przedsięwzięć wynikających z istoty zasady ekonomii użycia sił powietrznych w działaniach wojennych.

Koncentracja sił

Istotą tej zasady jest ześrodkowanie wysiłków lotnictwa i obrony powietrznej na głównych kierunkach, w decydującym miejscu i czasie prowadzenia operacji oraz do wykonania najważniejszych zadań bojowych.

Dla osiągnięcia powodzenia w działaniach bojowych lotnictwa i OP oraz zapewnienia ich istotnego wpływu na realizację ogólnego celu operacji, wysiłek sił

powietrznych nie może być równomiernie rozproszony wzdłuż całego frontu; należy je natomiast wykorzystywać w sposób skoncentrowany na wybranych obiektach w najważniejszych momentach walk - czyli tam, gdzie rozstrzygają się losy operacji.

Zatem siły powietrzne powinny być wykorzystywane w **sposób zmasowany na głównym kierunku operacyjno-powietrznym** (np. na kierunku głównego uderzenia wojsk w operacji zaczepnej **lub na najbardziej zagrożonym odcinku** w operacji obronnej). Na kierunkach pomocniczych - w efekcie - wykorzystuje się siły znacznie mniejsze, a niekiedy nawet działania (na tych kierunkach) mogą być okresowo prowadzone bez udziału lotnictwa i środków OP - lecz jest to zamierzone i świadome ryzyko.

Podkreślenia wymaga ponadto, że we wszystkich operacjach, oprócz koncentracji sił lotnictwa i OP na kierunkach głównych, pożądane jest ześrodkowywanie ich wysiłków na decydujących o powodzeniu operacji **zmieniających się zadaniach i obiektach działań, najistotniejszych dla osiągnięcia założonych celów.**

Z przeprowadzonych analiz wynika, że niezwykle ważnym elementem w realizacji tej zasady jest umiejętny manewr lotnictwa z jednego kierunku na drugi - ze zmianą lub bez zmiany rejonu bazowania - w zależności od sytuacji operacyjno-taktycznej oraz jego scentralizowane dowodzenie. Podobne reguły dotyczą również środków OP.

Koncentracja sił (wysiłku) lotnictwa i obrony powietrznej na decydującym kierunku w najważniejszych okresach operacji stanowi także jeden z podstawowych

warunków uzyskania nad nieprzyjacielem przewagi (głównie ilościowej), zwłaszcza wówczas, gdy siły przeciwstawnych stron są równe lub przewaga jest minimalna.

Tym niemniej na jednym, decydującym o powodzeniu operacji kierunku działań, obiektów na które może oddziaływać lotnictwo i OP będzie bardzo dużo. Dlatego lotnictwo powinno w sposób zmasowany w najważniejszych okresach operacji i na decydującym kierunku działania wykonywać uderzenia na obiekty, które **nie mogą być niszczone środkami ogniowymi innych rodzajów wojsk, a stanowią największe zagrożenie** dla osiągnięcia celów operacji. Będą to głównie obiekty małe, ruchome, często zamaskowane, o dużej sile niszczącej, szczególnie zaś środki precyzyjnego rażenia, a także obiekty rozmieszczone na dużych głębokościach (np. odwody operacyjne, lotnictwo na lotniskach). Natomiast środki OP powinny koncentrować swój wysiłek na niszczeniu zasadniczych zgrupowań lotnictwa uderzeniowego przeciwnika i jego samolotach WRE.

Skoncentrowane wykorzystanie sił powietrznych wymaga dużego kunsztu organizatorskiego oraz wykazania twórczego i pełnego inicjatywy działania dowódców i oficerów sztabów. Tym bardziej, że realizując tę zasadę, na głównym kierunku uderzenia w decydującym miejscu i czasie, nastąpi koncentracja ognia środków wojsk lądowych (marynarki wojennej) i sił powietrznych. Stąd też wynika konieczność ścisłego współdziałania lotnictwa i OP z wojskami lądowymi (marynarką wojenną) oraz potęgującego się działania tych sił, czyli realizacji synergizmu.

Ofensywność

Istotą ofensywnego charakteru działań bojowych sił powietrznych jest dążenie do uchwycenia inicjatywy i wykonania wszystkich zadań w każdej sytuacji operacyjnej i powietrznej w sposób aktywny i zaczepny.

Zasada ta wynika z celów prowadzenia współczesnych operacji oraz z możliwości stosowania uderzeń bronią precyzyjnego rażenia i niezwłocznego wykorzystania ich skutków, co powoduje, że od lotnictwa i OP wymaga się szczególnej aktywności w celu wyprzedzenia nieprzyjaciela w wykonaniu zadań, zapewniając tym samym dogodne warunki i swobodę działania własnych sił.

Z dokonanych analiz wynika, że lotnictwo, dzięki systematycznie rosnącym możliwościom bojowym, może osiągnąć coraz bardziej zdecydowane cele, a ofensywnie oddziałując na nieprzyjaciela jest w stanie narzucać mu swoją wolę oraz uchwycić i ciągle dążyć do utrzymania inicjatywy. Z tezy tej wynika, że lotnictwo - głęboko przenikając w ugrupowanie nieprzyjaciela - swoim zdecydowanym i aktywnym działaniem powinno niszczyć główne elementy ugrupowania sił powietrznych, wojsk i floty nieprzyjaciela, paraliżować jego zamiary, osłabiać wolę walki jego wojsk. **Działania bojowe lotnictwa nigdy zatem nie mogą być defensywne i nie mogą sprowadzać się do oczekiwania na nieprzyjaciela.** W sposób oczywisty wskazuje to, iż lotnictwo musi dążyć do poszukiwania i wykrywania najważniejszych w danym okresie bitwy obiektów, znajdujących się zarówno na ziemi, jak i w powietrzu, aby niespodziewanym i zdecydowanym uderzeniem (działaniem) wyeliminować je z walki.

Na podkreślenie zasługuje, że nawet lotnictwo myśliwskie, będąc w swej istocie lotnictwem obronnym, a także wojska raketowe w czasie osłony wojsk i obiektów przed rozpoznaniem i uderzeniami środków napadu powietrznego nieprzyjaciela zawsze działają zaczepnie i dążą ofensywnym manewrem do przechwycenia i zniszczenia każdego celu powietrznego. Tym bardziej lotnictwo myśliwsko-bombowe, będąc lotnictwem o charakterze zaczepnym, pożądane jest używać w sposób ciągły do niszczenia najważniejszych obiektów nieprzyjaciela i wyprzedzania go w uderzeniach, co stworzy dogodne warunki do uchwycenia inicjatywy w różnych warunkach sytuacji operacyjno-taktycznej.

Inicjatywa, jako atrybut ofensywności w działaniach bojowych lotnictwa, a także OP wyrażać się będzie w uporczywym dążeniu do stosowania najbardziej celowych form i sposobów działań, zapewniających wykonanie postawionych zadań kosztem najmniejszych strat. Obecnie bowiem, w warunkach szybko zmieniających się sytuacji, bierność i wyczekiwanie na rozkaz przełożonego jest niedopuszczalne. Stąd rośnie rola inicjatywy, szczególnie na niższych szczeblach dowodzenia wyrażająca się w podejmowaniu decyzji według własnej oceny sytuacji, aby następnie zdecydowanym i ofensywnym działaniem pomyślnie wykonać zadanie bojowe. Oceniając przewidywane działania nieprzyjaciela i czas ich realizacji, a jednocześnie stosując nieszablonowe sposoby działań i fortele oraz umiejętnie wykorzystując manewr, zaskoczenie i inne zasady, siły powietrzne są w stanie uchwycić i utrzymać inicjatywę, a w efekcie ofensywnego działania wpływać skutecznie na realizację celu operacji.

Trzeba wreszcie zaznaczyć, że zarówno przewaga w powietrzu lotnictwa przeciwnika, jak też działania obronne naszych wojsk lądowych nie zwalniają

lotnictwa i OP z wszechstronnego przestrzegania ofensywności. Doświadczenia wojenne wskazują bowiem, że zaniechanie aktywności i ofensywności działań sił powietrznych prowadzi bezpośrednio do klęski. W pełnej rozciągłości zostało to potwierdzone w czasie wojny w Zatoce Perskiej. Różnych bowiem można się doszukiwać przyczyn klęski armii irackiej w tym konflikcie. Nie ulega jednak wątpliwości, że jedną z podstawowych była zupełna bierność lotnictwa irackiego i brak jego woli do przeciwstawienia się siłom powietrznym państw sojuszników.

Synergizm

Istotą tej zasady jest ściśle integrowanie i precyzyjne zespalanie działań lotnictwa i obrony powietrznej z wojskami lądowymi i siłami marynarki wojennej oraz między rodzajami lotnictwa i rodzajami wojsk OP (wewnątrz ugrupowań) w czasie wykonywania wspólnych zadań bojowych; chodzi przy tym o to, aby w rezultacie efektu synergiczności skutki wspólnego działania lotnictwa, OP i innych wojsk były większe niż podczas samodzielnego wykonywania zadania przez siły powietrzne.

Zasada ta wyraża się przede wszystkim w dokładnym uzgodnieniu i ustaleniu celów, zadań, czasów, miejsca i sposobów działania lotnictwa, środków OP i innych sił uczestniczących w walce zbrojnej (bitwie, operacji, jej etapie).

Z dokonanych analiz wynika, że we współczesnych połączonych operacjach (powietrznych, powietrzno-lądowych, powietrzno-morskich, desantowych) lotnictwo, OP i inne wojska uczestniczące w bitwach mają swoje silne i słabe strony. Powinny więc one wzajemnie się uzupełniać, wspierać, wykonywać zadania w interesie współuczestników walki i realizować inne działania, aby niwelować słabości własne,

maksymalnie zaś wykorzystywać silne strony i synergizować efekty działania. Równocześnie wskazane, a nawet niezbędne jest dążenie do stwarzania (wykrywania) słabości u przeciwnika i szybkiego ich wykorzystywania przez lotnictwo, OP i innych współwykonawców zadań.

Szczególnie dużą wagę w osiągnięciu efektu synergizmu ma zgranie wysiłków lotnictwa i OP z innymi wojskami, realizowane głównie poprzez właściwą organizację i realizację współdziałania.

Współdziałanie organizuje się i realizuje w interesie tego rodzaju sił zbrojnych, rodzaju wojsk lub rodzaju lotnictwa (OP), który odgrywa główną rolę przy realizacji określonego zadania w danej sytuacji operacyjno-taktycznej.

Z badań wynika, że z punktu widzenia sił powietrznych współdziałanie realizowane w ramach zasady synergizmu obejmuje:

- współdziałanie z wojskami lądowymi;
- współdziałanie z marynarką wojenną;
- współdziałanie między poszczególnymi rodzajami: lotnictwa, wojsk rakietowych oraz między nimi;
- współdziałanie między pododdziałami, oddziałami i związkami taktycznymi danego rodzaju wojsk ze składu sił powietrznych.

Jak wiadomo współdziałanie organizują wszyscy dowódcy osobiście lub poprzez sztaby (grupy operacyjne) i szefów rodzajów wojsk (służb). W celu utrzymania skutecznego i ciągłego współdziałania rozwija się określone punkty dowodzenia lotnictwem wspólnie lub w pobliżu punktów dowodzenia ogólnowojskowych związków operacyjnych i taktycznych, marynarki wojennej i

obrony powietrznej. Ścisłe współdziałanie lotnictwa z wojskami - realizowane zwłaszcza przez osobiste kontakty wykonawców - wywiera bowiem istotny wpływ na uzyskanie przewagi i powodzenia w walce zbrojnej. Stąd też dąży się, aby współdziałające punkty dowodzenia posiadały zbliżone struktury organizacyjne pod względem funkcjonalnego przeznaczenia i wyposażenia technicznego oraz utrzymywały między sobą niezawodną łączność radiową, radioliniową, przewodową (w zależności od możliwości i potrzeb) oraz kurierską, w oparciu o środki wydzielone przez każdy ze sztabów współdziałających wojsk. Oprócz tego, podczas organizacji i prowadzenia działań bojowych trzeba także przewidzieć wymianę grup operacyjnych pomiędzy sztabami innych wojsk i siłami powietrznymi.

Ponadto skuteczne i ciągłe współdziałanie wojsk i sił powietrznych osiąga się poprzez:

- uzgodnienie zadań i sposobów użycia wszystkich sił uczestniczących w operacji (walce);
- organizację dokładnej wzajemnej identyfikacji pomiędzy wojskami lądowymi (marynarką wojenną), lotnictwem i siłami obrony powietrznej;
- wzajemne terminowe informowanie o sytuacji na ziemi i w powietrzu;
- organizację jednolitego systemu powiadamiania (ostrzegania) o środkach napadu powietrznego nieprzyjaciela i uzgodnienie działań wszystkich sił i środków obrony powietrznej przy odpieraniu nalotów celów powietrznych;
- stosowanie we wszystkich współdziałających sztabach jednolitych wzorów dokumentów dowodzenia wojskami;

- realizację na podstawie wspólnego planu przedsięwzięć wszechstronnego zabezpieczenia operacji (walki).

Myślą przewodnią każdego współdziałania będzie takie zastosowanie sił powietrznych, aby jak najskuteczniej mogły one wykorzystać swoje możliwości i osiągać sukcesy kosztem najmniejszych strat.

W warunkach obecnych szczególnego znaczenia nabiera współdziałanie lotnictwa z wojskami raketowymi i artylerią, które zapewnia się przez podział obiektów uderzeń, uzgodnienie uderzeń według czasu i miejsca, przekazanie środkom wojsk lądowych dokładnych współrzędnych o obiektach uderzeń, określenie warunków bezpieczeństwa w strefach ognia artylerii itd. Nie mniejszą rangę przykłada się także do współdziałania wojsk raketowych i wojsk OPL oraz lotnictwa z siłami walki radioelektronicznej. Wymaga podkreślenia, że ogólne zasady organizacji współdziałania ujęte są w instrukcjach, regulaminach i dyrektywach. Tym niemniej wszystkie zalecenia w tym zakresie powinny być stosowane w sposób twórczy, zależny od konkretnej sytuacji. Organizacja i realizacja współdziałania wymaga bowiem szczególnej operatywności i sprawności sztabów oraz inicjatywy od wszystkich dowódców, gdyż nawet najprostrze i najbardziej zrozumiałe założenia współdziałania, mogą okazać się niezwykle trudnymi do realizacji ze względu na ciągłe przeciwdziałanie i działanie nieprzyjaciela.

Manewr

Pod pojęciem manewru należy rozumieć celowy i zamierzony ruch samolotów w powietrzu i środków naziemnych obrony powietrznej, zapewniający korzystniejsze w stosunku do nieprzyjaciela położenie i lepsze możliwości

oddziaływania, a w konsekwencji osiągnięcie konkretnych celów działania bojowego.

Z analizy wynika, że manewr jako zasada najogólniej wyraża się poprzez działanie elastyczne, tzn. przez możliwość szybkiego przenoszenia głównego wysiłku w czasie i w przestrzeni oraz celowego reagowania na wszystkie zmiany sytuacji, aby niezwłocznie i skutecznie wykonać postawione zadanie bojowe.

Lotnictwo, jako najbardziej manewrowy środek walki, ma możliwość ciągłego przenoszenia swoich uderzeń (działań), a w wypadku gwałtownej zmiany sytuacji można je nawet w powietrzu przecelować na określone obiekty lub na inny kierunek. Naziemne środki obrony powietrznej, chociaż są mniej manewrowe niż lotnictwo, to jednak również muszą być ciągle przegrupowywane, szczególnie w celu koncentrowania wysiłków na głównych kierunkach operacyjno-powietrznych.

Zasada manewru ściśle wiąże się z innymi zasadami wykorzystania sił powietrznych, a ponadto wywiera ona decydujący wpływ na realizację praktyczną zasady zaskoczenia nieprzyjaciela i uzyskania nad nim przewagi ilościowej w określonym miejscu i czasie.

Tym niemniej, aby lotnictwo i obrona powietrzna mogły skutecznie wykonywać postawione zadania bojowe - uwzględniając szybkie tempo działań - niezbędny jest ciągły manewr lotniskowy oraz systematyczne przebazowania jednostek lotniczych i przemieszczenia naziemnych środków OP za nacierającymi (broniącymi się i wycofującymi) wojskami lub na decydujące kierunki operacji.

Ponadto lotniska i środki OP zawsze były i będą również we współczesnej wojnie opłacalnymi obiektami uderzeń nieprzyjaciela. Zatem manewr rzutów

bojowych może być niekiedy jedynym sposobem uchylenia się od niszczącego uderzenia, jak np. przebazowanie lotnictwa polskiego we wrześniu 1939 r. uchroniło je od zniszczenia na ziemi. To samo dotyczy naziemnych środków OP.

Jak wykazują doświadczenia, o powodzeniu wykonania manewru będzie w poważnej mierze decydowała szybkość i skrytość jego wykonania, a ponadto sprawne i skuteczne rozpoznanie, niezawodny obieg informacji, szybkie wypracowywanie określonych decyzji oraz doprowadzanie ich do wykonawców. Stąd też skuteczna realizacja manewru w dużym stopniu zależy od scentralizowanego dowodzenia, wysokiego poziomu przygotowania i wyszkolenia jednostek sił powietrznych oraz umiejętności organizatorskich dowódców i oficerów sztabów wszystkich szczebli dowodzenia.

Trzeba podkreślić, że działania sił powietrznych będą w znacznym zakresie determinować manewr wojsk lądowych i marynarki wojennej. Wywalczenie przewagi w powietrzu poważnie zmniejsza bowiem niszczące działania lotnictwa nieprzyjaciela i sprzyja swobodzie i manewrowym działaniom wojsk własnych. Środkami transportu powietrznego można najszybciej przewozić wojska na zagrożone kierunki czy też dowozić środki materiałowe w celu zasilania wojsk, które prowadzą działania manewrowe w oderwaniu lub w izolacji od sił głównych.

Zasada manewru w działaniach sił powietrznych będzie posiadała coraz większe znaczenie. Czasy wojen pozycyjnych i liniowych form działań bojowych odeszły bowiem już w przeszłość. Walka będzie miała charakter manewrowy, a jej cele osiągać się będzie w wyniku manewrowego i zespolonego użycia różnych wojsk. Trzeba się więc liczyć z tym, że takie koncepcje prowadzenia działań wymuszą jeszcze bardziej

manewrowe działania lotnictwa i obrony powietrznej niż dotychczas. Stąd m.in. istnieje konieczność tworzenia baz lotniczych i „uwolnienia” lotnictwa (rzutów bojowych) od mało mobilnej (powolnej) logistyki, nasycenia obrony powietrznej coraz większą liczbą manewrowych pododdziałów radiotechnicznych, raketowych i innych, automatyzowania systemu dowodzenia w celu skracania czasu obiegu informacji o potrzebie interwencyjnych działań lotnictwa i realizacji innych przedsięwzięć. Działania takie - jako długofalowe - muszą być realizowane jeszcze w okresie pokoju, gdyż zaniedbania w tej dziedzinie są niemożliwe do odrobienia w czasie konfliktu zbrojnego.

Prostota

Istota tej zasady polega na wyborze i realizacji rozwiązania najmniej skomplikowanego z całej gamy możliwych i różnorodnych wariantów przygotowania i użycia sił powietrznych w działaniach bojowych.

Dokonane analizy wskazują, że na wszystkich szczeblach dowodzenia lotnictwem i obroną powietrzną, szczególnie zaś na szczeblach operacyjnym i strategicznym, prowadzenie połączonych operacji (powietrznych, lądowych, morskich) z udziałem wielu rodzajów wojsk powoduje znaczne zwiększenie skomplikowanych problemów. Wynikają one z jednej strony z potrzeby skoordynowania oraz wzajemnego uzależnienia działań lotnictwa, OP i innych wojsk; z drugiej zaś strony z rodzenia się coraz większych trudności (m.in. w wyniku wskazanych uzależnień) związanych z przygotowaniem i prowadzeniem działań przez siły powietrzne. Te obiektywne utrudnienia potęgowane są dość powszechną subiektywną tendencją do

komplikowania wszelkich przedsięwzięć i działań, widoczne zwłaszcza do niedawna w naszych siłach zbrojnych.

Stąd też wszystkie problemy na szczeblu centralnym i operacyjnym pożądate byłyoby w czasie pracy dowództw i sztabów sił powietrznych (korpusów) usystematyzować w zrozumiały dla związków taktycznych i oddziałów lotnictwa i OP zestaw działań, których realizacja zmierza do osiągnięcia nakreślonego celu głównego.

Zasada prostoty w działaniach wojsk lotniczych i obrony powietrznej nabiera szczególnego znaczenia w nowych uwarunkowaniach, w których kształtuje się również wyraźna tendencja do odchodzenia od dyrektywnego stylu dowodzenia i lansowania dowodzenia przez cele i zadania.

W warunkach poprzednich, gdy dowodzenie było realizowane głównie przez instrukcje (czynności), a przełożeni ustalali również elementy wykonania zadania przez podległe jednostki lotnictwa i OP, raczej trudno było mówić o realizacji zasady prostoty. Taki styl dowodzenia wymuszał bowiem opracowywanie: kompleksowych i szczegółowych planów i decyzji; niezwykle rozbudowanych rozkazów i zarządzeń; dokumentów, w których forma często była ważniejsza od treści. W rezultacie, najwięcej czasu zatracono na wyższych szczeblach dowodzenia, a wykonawcy (jednostki lotnicze i OP) nie zawsze otrzymywali terminowe zadania i brakowało im czasu na odpowiednie przygotowanie do działań.

Odrzucenie tego stylu dowodzenia na rzecz dowodzenia przez cele i zadania przywraca właściwą rangę prostocie. W warunkach bowiem prezentowania podwładnym celów i zamiarów działań przełożonych, cała realizacja zadań spoczywa na wykonawcach. Ich inwencja twórcza i poszukiwanie najlepszych sposobów

wykonania zadań wymaga jednak niezbędnego czasu na przygotowanie i realizację działań. A to oznacza, że wyższe szczeble dowodzenia lotnictwem i OP powinny ukierunkowywać działania wykonawców, nie zaś instruować ich jak zrealizować zadania. W efekcie przygotowanie działań lotnictwa i OP (wypracowanie decyzji, opracowywanie planów i rozkazów, praca dowództw i sztabów) oraz ich prowadzenie powinno być na tyle proste, na ile jest to możliwe i niezbędne dla zrozumienia zamiarów i osiągania zakładanych celów operacyjnych w działaniach sił powietrznych.

Swoboda

Przez swobodę działania wojsk lotniczych i obrony powietrznej trzeba rozumieć dogodną sytuację, osiągniętą w wyniku realizacji różnorodnych przedsięwzięć, umożliwiającą wybór i kontynuowanie najdogodniejszych wariantów ich użycia w walce zbrojnej.

Często swoboda traktowana jest jako cel działania sił powietrznych; spotyka się również poglądy, że swoboda jest niezbędnym warunkiem przygotowania i prowadzenia skutecznych działań przez lotnictwo i obronę powietrzną.

Dokonane analizy wskazują, że swoboda nie może być głównym celem działania sił powietrznych, natomiast jako cel może być traktowana tylko wówczas, gdy stanowi pewien pośredni etap ułatwiający osiągnięcie celu głównego. Niekiedy zaś swoboda działania lotnictwa i OP może być zarówno celem, jak i warunkiem. Dla przykładu walka o przewagę w powietrzu, a więc o swobodę działania własnego lotnictwa i innych wojsk, jest niewątpliwie (w okresie jej prowadzenia) celem działania lotnictwa, OP i innych sił ją prowadzących (m.in. OPL, WRE), a także celem dla organizatora tej walki (Naczelnego Dowództwa, dowództwa sił powietrznych).

Jednocześnie zaś swoboda działania uzyskana na skutek wywalczenia przewagi w powietrzu jest niezbędnym warunkiem pomyślnego przeprowadzenia zarówno operacji powietrzno-lądowej, jak i powietrzno-morskiej, czy też desantowej.

Swoboda działania lotnictwa i OP zależy od realizacji bardzo wielu przedsięwzięć. Ze względu na ich dużą liczbę wskazane jest jedynie określić pewne generalne kierunki działań, zapewniających osiągnięcie swobody, jak np. zgromadzenie jeszcze w okresie pokoju niezbędnych środków materiałowo-technicznych i przygotowanie odpowiedniej bazy logistycznej; wykonanie w okresie zagrożenia manewru w celu zapewnienia lotnictwu i OP dogodnego położenia wobec przeciwnika oraz swobody wyboru i wykonywania manewrów w toku działań; planowanie i realizację operacji powietrznych mających na celu wywalczenie przewagi w powietrzu; wszechstronne zabezpieczenie warunkujące swobodny wybór i kontynuowanie najkorzystniejszych wariantów użycia sił powietrznych itp.

W tym kontekście trzeba bardziej szczegółowo zasygnalizować, że swoboda działań lotnictwa i OP zależy również od: skrytości dowodzenia; przedsięwzięć realizowanych w celu mylenia przeciwnika i rozpraszania jego wysiłku (np. obrony powietrznej); ochrony i obrony lotnictwa i OP na ziemi; przestrzegania tajności planów i zamiarów użycia sił powietrznych; przedsięwzięć realizowanych dla ochrony lotnictwa i OP przed zaskoczeniem, wykrywaniem i obserwacją; maskowania; żywotności lotnictwa i OP w powietrzu i na ziemi; odporności systemu dowodzenia siłami powietrznymi na zakłócenia i dezinformację oraz wielu innych czynności realizowanych na wszystkich szczeblach dowodzenia.

Powyższe uwagi wskazują, że swoboda działania sił powietrznych w znacznym zakresie jest determinowana wszechstronnym zabezpieczeniem ich użycia. Odpowiednie rodzaje zabezpieczenia (bojowe, techniczne i logistyczne) kompleksowo stosowane mają bowiem zapewniać dogodne warunki do skutecznych działań własnego lotnictwa i OP, jak też uniemożliwiać lub ograniczać efektywność działań przeciwnika, w tym jego sił powietrznych (OP i lotnictwa). Przy tym pożądanym jest, aby funkcjonowanie wzajemnie uzgodnionych i skoordynowanych czynności w ramach zabezpieczenia tworzyło taki system, w którym każdy z jego elementów (tj. rodzajów zabezpieczenia) będzie w swoim zakresie zwiększał swobodę działania lotnictwa i OP, przyczyniając się w ten sposób do osiągnięcia celów ich użycia w walce zbrojnej.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że swoboda działania sił powietrznych nigdy nie jest dana od początku. Trzeba o nią walczyć przez cały czas trwania konfliktu zbrojnego, choć z góry można założyć, że nigdy nie będzie ona w pełni wystarczająca, a tym bardziej nieograniczona. Dlatego też trzeba ciągle realizować przedsięwzięcia zmierzające do rozszerzenia zakresu swobody działań własnych sił powietrznych i ograniczenia tej swobody w działaniach lotnictwa i OP przeciwnika.

Zasada swobody działania sił powietrznych ma szczególny związek z zasadami: manewru, ekonomii sił, zaskoczenia, koncentracji sił i scentralizowanego dowodzenia.

Scentralizowane dowodzenie

Istotą tej zasady jest takie dowodzenie, przy którym oddziały i związki taktyczne (operacyjno-taktyczne) lotnictwa i OP działają według jednolitego planu zgodnie z decyzją dowódcy sił powietrznych i znajdują się cały czas pod jego kierownictwem.

Umożliwia ono wykorzystanie wysiłku całego lotnictwa i OP przez jednego dowódcę i zdecydowane wcielanie w życie powziętych decyzji. Scentralizowane dowodzenie daje możliwość najbardziej pełnego wykorzystania manewrowych możliwości lotnictwa i OP do koncentracji sił z różnych rejonów i terminowego narastania ich wysiłku do wykonania najistotniejszych zadań w konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej na kierunkach głównych (w operacjach powietrznych, lądowych, morskich). Sprzyja ono także działaniom synergicznym i swobodnym, ułatwia ciągłość oddziaływania na nieprzyjaciela i uzyskiwanie zaskoczenia, a zatem stwarza możliwość najbardziej efektywnego osiągnięcia celów działania sił powietrznych i ich wykorzystania w walce zbrojnej.

Scentralizowane dowodzenie osiąga się poprzez: integrację wszystkich sił w ręku jednego dowódcy; wspólne planowanie działań różnych rodzajów lotnictwa i OP oraz dowodzenie przez jednego dowódcę; zorganizowanie jednolitego systemu dowodzenia lotnictwem i OP; ścisłe przestrzeganie, aby dowódcy ogólnowojskowi podejmowali ogólne decyzje o użyciu lotnictwa w operacji, a decyzje specjalistyczne (lotnicze) były domeną dowódców lotnictwa; posiadanie jednolitego systemu łączności i zabezpieczenia działań oraz realizację innych przedsięwzięć.

Można więc przyjąć, że scentralizowane dowodzenie ma zapewniać integrowanie wszystkich sił lotnictwa i OP oraz ich wysiłków do osiągnięcia założonego (nakazanego) celu użycia sił powietrznych w walce zbrojnej. Operacyjny (strategiczny) cel użycia sił powietrznych ma być bowiem osiągnięty w wyniku realizacji celów szczegółowych, spełnianych poprzez centralne koordynowanie zadań, jedność wysiłków i jednoosobowe dowodzenie.

Z dokonanych analiz wynika, że scentralizowane dowodzenie nie wyklucza okresowej możliwości jego **decentralizacji** wówczas, gdy nie będzie możliwości jego realizacji. We współczesnej walce zbrojnej trzeba się bowiem liczyć z koniecznością czasowej decentralizacji w związku z powszechnym stosowaniem zakłóceń radioelektronicznych, czy też niszczeniem stanowisk dowodzenia lotnictwa i OP. Takie sytuacje nie powinny jednak wpływać w istotnym zakresie na użycie lotnictwa i OP, gdyż dowódcy niższych szczebli, znając operacyjny cel działań sił powietrznych i zamiary dotyczące jego osiągnięcia, powinni realizować okresowe działania zdecentralizowane zgodnie z wcześniej ustalonymi koncepcjami.

Scentralizowane dowodzenie nie może bowiem pozbawiać dowódców i oficerów sztabów niższych szczebli twórczego i pełnego inicjatywy działania, operatywności i systematycznego śledzenia sytuacji operacyjno-taktycznej. Muszą oni ciągle prowadzić ocenę sytuacji, podejmować decyzje, stawiać zadania bojowe podwładnym, kierować działaniami i je podsumowywać w celu wyciągnięcia konstruktywnych wniosków do dalszego wykonywania zadań.

Scentralizowane dowodzenie nie oznacza bowiem scentralizowanego wykonywania zadań. Wręcz odwrotnie - **jest ono realizowane w wyniku zdecentralizowanego prowadzenia działań (wykonywania zadań)** przez związki taktyczne, oddziały i pododdziały lotnictwa i OP, zgodnie z decyzjami odpowiednich dowódców. Zwłaszcza w dowodzeniu realizowanym przez cele, sposoby wykonywania zadań spoczywają wyłącznie na pododdziałach i oddziałach sił powietrznych. Uwzględniają one jedynie - w swoich decyzjach wykonawczych - ustalenia centralne oraz wsparcie i zabezpieczenie realizowane na ich korzyść przez wyższych

przełożonych. Problematyka ta była już sygnalizowana w czasie prezentowania istoty zasady prostoty; nie zachodzi więc potrzeba jej szerszego rozwijania i wyjaśniania.

*

*

*

Przedstawione zasady sztuki operacyjnej wojsk lotniczych i obrony powietrznej są interpretacją odpowiednich zasad sztuki wojennej w odniesieniu do sił powietrznych.

Podkreślenia wymaga, że wskazane zasady będą miały **różny zakres zastosowania praktycznego** na różnych szczeblach dowodzenia lotnictwem i OP. Na szczeblu taktycznym, np. w eskadrze czy dywizjonie nie ma większej potrzeby stosowania zasady koncentracji sił, gdyż realizując konkretne zadanie wykorzystuje się przede wszystkim istotę ekonomii sił, zaskoczenia i innych zasad (w odpowiedniej dla pododdziału lotnictwa i OP skali). Sposób realizacji zasad będzie także zależał od szczebla dowodzenia i konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej. Dążąc do ich praktycznego wykorzystania trzeba jednocześnie uczynić wszystko, aby utrudnić lub nawet uniemożliwić nieprzyjacielowi precyzyjnego i skutecznego stosowania podobnych zasad. W każdej bowiem z wymienionych zasad trzeba widzieć akt dwustronnego działania - zarówno sił powietrznych własnych, jak i wojsk (lotnictwa i OP) nieprzyjaciela.

Zaprezentowane zasady stanowią zestaw prakseologicznych reguł, ściśle z sobą powiązanych, które trzeba traktować z jednakową wagnością. Nie mogą one być zatem rozpatrywane (uwzględniane) przez dowódców sił powietrznych wybiórczo, lecz wspólnie (w całym zestawie) i we wzajemnej współzależności. W konkretnej sytuacji

operacyjno-taktycznej niektóre z nich będą miały jednak decydujące znaczenie dla pomyślnego wykonania zadań i dlatego ich istota musi być szczególnie uwzględniana w działaniach lotnictwa i obrony powietrznej. W związku z tym, że umiejętne i twórcze stosowanie zasad w dużym zakresie wpływa na osiągnięcie sukcesu w działaniach sił powietrznych. Problematyce tej zostanie poświęcone następny podrozdział niniejszego opracowania

3.2. Znaczenie zasad sztuki operacyjnej lotnictwa i obrony powietrznej w praktycznej działalności dowództw sił powietrznych.

Zasady sztuki operacyjnej wojsk lotniczych i OP będąc zaleceniami nie tworzą sił materialnych zdolnych do pobicia przeciwnika, a ich istota nie decyduje ani o zwycięstwie, ani o klęsce. Jednakże odgrywają one niezwykle ważną rolę, gdyż bez gruntownej znajomości ich treści i umiejętnego stosowania **nie można pomyślnie przygotować i prowadzić działania sił powietrznych w walce zbrojnej.**

Dla osiągnięcia powodzenia znaczenie ma nie tylko i nawet nie tyle teoretyczna znajomość zasad, ile zdolność ich praktycznego zastosowania w czasie wstępnego przygotowania sił powietrznych do działań bojowych, podejmowania decyzji o użyciu lotnictwa i OP oraz wcielanie jej w życie w zależności od konkretnej sytuacji.

Istota i treść zasad sztuki operacyjnej sił powietrznych powinna wywierać znaczny wpływ na cały proces przygotowania lotnictwa i OP do działań bojowych. Jest to działanie długofalowe realizowane już w okresie pokoju. Znając wymogi zasad, dowództwa jednostek lotniczych i OP w praktycznej działalności winny dążyć do

mistrzowskiego wyszkolenia personelu latającego oraz personelu OP i naziemnego zabezpieczenia, utrzymywać wysoką gotowość bojową, umiejętnie organizować działania, właściwie dowodzić itp. Ponadto w okresie pokoju dąży się również do uzyskania przewagi jakościowej sprzętu bojowego lotnictwa i OP, gromadzenia zapasów, przygotowania lotnisk (stanowisk) manewru itd.

Przeprowadzone analizy wskazują, że zasady sztuki operacyjnej sił powietrznych powinny wywierać istotny wpływ - wraz z głęboką wiedzą, doświadczeniem, praktycznym przygotowaniem i talentem dowódców i oficerów sztabów - na każdą decyzję wykorzystania lotnictwa i obrony powietrznej.

Po otrzymaniu zadania, treści poszczególnych zasad winny stanowić punkty wyjściowe dla twórczej myśli dowódców i oficerów sztabów w zakresie analizy zadania, wieloalternatywnej oceny przewidywanego działania i możliwości własnej jednostki oraz charakterystycznych warunków działania. Proces wypracowania decyzji, w pełni uwzględniający cały zestaw zasad wykorzystania sił powietrznych, sprzyja - nawet w wypadku istnienia wielu sprzeczności i nie posiadania pełnych danych o sytuacji - wyborowi celowego, optymalnego wariantu realizacji zadania bojowego. Wynika to z faktu, że bogactwo treści poszczególnych zasad przyczynia się do elastycznego myślenia dowódców i oficerów sztabów, rozwija zdolność właściwego wykorzystania danych wynikających z konkretnej sytuacji, pozwala na wyciąganie słusznych wniosków.

Dążyć zatem trzeba, aby dowódcy i oficerowie sztabów, zarówno podczas wypracowania decyzji, jak i po jej podjęciu, **przeprowadzali konfrontację**

wszystkich jej elementów z pełną listą zasad wykorzystania lotnictwa i obrony powietrznej, stawiając sobie przy tym pytania:

- czy decyzja (propozycje danych do decyzji) najlepszą drogą prowadzi do osiągnięcia celu działania sił powietrznych, czyli do skutecznej realizacji postawionego zadania bojowego?

- czy można jeszcze coś zrobić, aby lepiej wypełnić nakaz zaskoczenia, manewru ... itd., aż do końca listy?

Określić przy tym trzeba, które zasady uwzględnione zostały **jako główne** (w konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej), a które potraktowano **jako uboczne** i w jakim stopniu podobne zasady wykorzystania sił powietrznych może stosować nieprzyjaciel, albo z jakim jego przeciwdziałaniem należy się liczyć podczas zastosowania poszczególnych zasad. Jest to konieczne, aby skutecznie oddziaływać lotnictwem i OP, wyprzedzając działanie lub przeciwdziałanie nieprzyjaciela.

Pożądaną byłoby, aby konfrontacja taka stała się nawykiem - wpłynie to z pewnością na jakość decyzji - co z chwilą, gdy decyzja zamieniać się będzie w konkretne działanie, przyczyni się do efektywnego zrealizowania zadania bojowego, kosztem najmniejszych strat własnych³³.

Podjmując świadomą decyzję - w pełni uwzględniającą zasady wykorzystania sił powietrznych, aktualną sytuację i zamiar wyższego przełożonego - dowódca może liczyć na skuteczną realizację celu działania lotnictwa i OP.

³³ Podobną konfrontację swoich decyzji - przed ich ogłoszeniem - z zasadami sztuki wojennej przeprowadzał F. Skibiński w czasie, gdy dowodził brygadą pancerną w latach 1944-1945, o czym pisze w pracy: Rozważania o sztuce wojennej, op.cit., s.471.

Trzeba przy tym podkreślić, że zasady są jedynie punktami wyjściowymi do decyzji, zaleceniami do weryfikowania poszczególnych jej elementów, a nie gotowymi decyzjami; w przeciwnym bowiem wypadku przeistoczyłyby się w gotowe szablony i nie mające pokrycia czeki na zwycięstwo.

Tym niemniej podjęcie właściwej decyzji o działaniach bojowych lotnictwa i OP, to dopiero część drogi prowadzącej do osiągnięcia powodzenia. Należy jeszcze umieć wcielać ją w życie, a to wymaga niemało wysiłku i konsekwencji oraz umiejętności praktycznej realizacji przyjętych zasad wykorzystania sił powietrznych.

Po podjęciu decyzji główny wysiłek dowódców i oficerów sztabów powinien być skierowany na konsekwentne, pełne i kompleksowe jej wykonanie oraz wypełnienie praktycznym działaniem wszystkich zasad, a zwłaszcza tych, które zostały przyjęte jako podstawowe w konkretnych warunkach.

Sprawą oczywistą jest, że nieprzyjaciel nie będzie biernie obserwował naszego działania, a konsekwentnie będzie dążył - stosując podobne zasady - do uchwycenia inicjatywy, wykonania zaskakujących uderzeń i odniesienia zwycięstwa.

Dlatego w praktycznym działaniu dowódcy i oficerowie sztabów muszą w równej mierze stosować zasady, których realizacja ze swej istoty oddziałuje aktywnie na nieprzyjaciela np. zaskoczenie, skoncentrowanie wykorzystania lotnictwa i OP, ofensywny charakter działań itp., jak i te, które przeciwdziałają jego uderzeniom (działaniom), np. manewr, synergizm, swoboda itd.

Nieuwzględnienie w czasie działań bojowych całego kompleksu zasad, zlekceważenie bądź niezbyt konsekwentne wdrażanie wymogów - pozornie

wydających się jako mniej ważne - niektórych z nich, prowadzi w swej konsekwencji do klęski.

W minionych wojnach zdarzały się przypadki, że w rezultacie ignorowania zasad wykorzystania lotnictwa i OP, braku umiejętności ich praktycznego zastosowania, lekceważenia obowiązków oraz nieudolności poszczególnych dowódców całe siły powietrzne stawały się niezdolne do walki, traciły znaczną część swego stanu osobowego i wyposażenia w ciągu kilku godzin, jak np. klęska lotnictwa egipskiego w 1967 r., czy też lotnictwa i OP Iraku w wojnie prowadzonej w Zatoce Perskiej.

Jednocześnie historia sztuki wojennej sił powietrznych zawiera wiele przykładów, gdy kierując się określonymi zasadami i właściwie je wykorzystując, utalentowani dowódcy skutecznie pokonywali nieprzyjaciela, nawet znacznie mniejszymi siłami.

Głównym miernikiem, pozwalającym w sytuacji bojowej na odróżnienie przeciętnego dowódcy od zdolnego i zdolnego od utalentowanego, jest właśnie stopień umiejętności praktycznego zastosowania zasad wykorzystania sił powietrznych - sztuka użycia podległych związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów lotnictwa i OP. Sztuką dowodzenia jest bowiem wybranie spośród mnogości wariantów, jednego celowego i optymalnego sposobu użycia lotnictwa i obrony powietrznej.

Zatem nieoceniona wartość zasad zależy w decydującym stopniu od umiejętności ich właściwego zastosowania. Stanowi to niezwykle złożony problem, wymagający talentu i doświadczenia, szczegółowej oceny konkretnych, często sprzecznych i niepełnych danych. W związku z tym istnieje konieczność systematycznego treningu i szkolenia jednostek sił powietrznych w twórczym, praktycznym wykorzystaniu zasad w określonych warunkach operacyjno-taktycznych.

Zasady wykorzystywania sił powietrznych w praktyce można używać w bardzo różnych kombinacjach, co powoduje, że nawet najzdolniejsi oficerowie muszą dokładać maksimum wysiłku, aby je twórczo stosować i właściwie wykorzystywać. Twórcze stosowanie zasad w praktycznym działaniu powinno polegać na tym, że w zależności od konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej i celu działania, należy umiejętnie wyważyć rolę i znaczenie każdej zasady wykorzystania lotnictwa i OP. Następnie zastosować spośród nich te, które uznajemy za główne w tej sytuacji i skupić cały wysiłek na ich realizacji - idąc na głęboko przemyślane i uzasadnione ryzyko, które musi świadomie podejmować dowódca każdego szczebla.

Priorytet zawsze będzie miała konkretna sytuacja operacyjno-taktyczna, bowiem ona ostatecznie i bezapelacyjnie rozstrzyga kwestię zastosowania tych lub innych zasad.

Oczywiście stosowanie w praktycznej działalności niektórych zasad jako głównych, nie może być równoznaczne z pominięciem pozostałych. Stanowią one bowiem jedność w osiągnięciu powodzenia podczas realizacji celu działania bojowego.

Decydujący wpływ zasad wykorzystania sił powietrznych na osiągnięcie sukcesu w działaniach bojowych przesądza o konieczności doskonałej znajomości ich istoty oraz umiejętności praktycznego stosowania przez wszystkich oficerów jednostek lotniczych i obrony powietrznej.

Twórcze i elastyczne zastosowanie zasad oraz ich konsekwentna realizacja - bez względu na trudności i przeciwdziałanie nieprzyjaciela - zapewni bowiem optymalne planowanie działań bojowych, racjonalne użycie sił i środków oraz osiągnięcie sukcesu w jak najkrótszym czasie kosztem najmniejszych strat własnych.

4. CELE I ZADANIA OPERACJI SIŁ POWIETRZNYCH (WLOP)

4.1. Operacja obronna sił powietrznych (WLOP)

Operacja obronna sił powietrznych (WLOP) prowadzona jest w ramach powietrznej operacji obronnej Sił Zbrojnych RP. Z reguły będzie to pierwsza operacja, w początkowym okresie konfliktu zbrojnego³⁴.

Cele operacji obronnej sił powietrznych (WLOP) - wynikające z ogólnego celu powietrznej operacji obronnej, celów prowadzenia kampanii strategicznej i generalnych zamiarów obrony kraju - mogą być następujące:

- w wymiarze rzeczowym: zadanie nieprzyjacielowi takich strat - w siłach powietrznych oraz w wybranych obiektach o znaczeniu strategiczno-operacyjnym i w infrastrukturze państwa - aby utrudnić mu wywalczenie przewagi w powietrzu i dezorganizowanie kierowania państwem i siłami zbrojnymi, a także ograniczyć możliwość dalekonośnego oddziaływania ogniowego na terytorium naszego kraju; tym samym - tworzyć dogodne warunki do skutecznego prowadzenia lądowych i morskich operacji obronnych.

- w wymiarze przestrzennym: niszczenie środków napadu powietrznego w powietrzu, nad całym obszarem kraju oraz przeniesienie destrukcyjnych działań (lotniczych uderzeń ogniowych) na terytorium nieprzyjaciela (zwalczanie obiektów rozmieszczonych na jego obszarze od samego początku działań zbrojnych), do głębokości 200 - 300 km³⁵.

³⁴ Patrz rys. 3 i 4.

³⁵ Głębokość ta wynika z możliwości przestrzennych samolotów będących na wyposażeniu WLOP.

- w wymiarze czasowym: zmuszenie nieprzyjaciela do skorygowania swoich zamiarów, dotyczących prowadzenia operacji zaczepnych w wymiarze powietrznym, lądowym i morskim, a tym samym - zyskanie czasu niezbędnego do likwidacji skutków uderzeń z powietrza oraz przyjęcia odpowiedniego ugrupowania (przegrupowania) obronnego wojsk lądowych, marynarki wojennej i sił powietrznych.

Praktyczną egzemplifikacją tak formułowanych celów będzie wykonywanie, przez siły powietrzne (WLOP), dwóch zadań głównych: walki o przewagę w powietrzu oraz zwalczania systemu kierowania państwem, zasobów i infrastruktury przeciwnika.

Pomyślna realizacja zadań i osiągnięcie wskazanych celów w operacji obronnej sił powietrznych będą najpełniej determinowały skuteczny przebieg powietrznej operacji obronnej Sił Zbrojnych RP. Siły powietrzne spełniają bowiem, w tej operacji, podstawową rolę.

W operacji obronnej WLOP wykonywane są - równocześnie i przemiennie - dwa rodzaje działań operacyjnych: działania defensywne i działania ofensywne.

Działania defensywne

uważane za najważniejsze w tej operacji, wykonuje lotnictwo myśliwskie oraz wszystkie naziemne środki OP, zintegrowane w jednolitym systemie obrony powietrznej. Są to siły i środki korpusów OP oraz obrony przeciwlotniczej wojsk lądowych i marynarki wojennej.

Istota działań defensywnych polega na odpieraniu zmasowanych (i innych) nalotów środków napadu powietrznego i niszczeniu celów powietrznych (samolotów pilotowanych i bezpilotowych, rakiet i śmigłowców) nad terytorium kraju. Działania te wykonywane będą w ramach osłaniania przed rozpoznaniem i uderzeniami z

powietrza: zgrupowań obronnych wojsk lądowych i marynarki wojennej, baz lotniczych i morskich, stanowisk kierowania państwem i dowodzenia siłami zbrojnymi oraz najważniejszych ośrodków administracyjno-gospodarczych.

Działania ofensywne

wykonuje lotnictwo myśliwsko-bombowe. W uderzeniach odwetowych - zwalcza lotnictwo na lotniskach, niszczy bazy lotnicze, obezwładnia system dowodzenia lotnictwem i OP, dezorganizuje system kierowania państwem i siłami zbrojnymi, zwalcza dalekonośne środki oddziaływania ogniowego, wykonuje uderzenia na infrastrukturę i wybrane zakłady gospodarcze (zbrojeniowe) przeciwnika. Są to więc działania, mające znamiona swoistej kontrofensywy powietrznej, realizowane w głębi terytorium przeciwnika, głównie w celu osłabienia sił powietrznych, a także zdezorganizowania funkcjonowania państwa i zmniejszenia zasobów, wspierających działania jego sił zbrojnych.

4.2. Operacja zaczepna sił powietrznych (WLOP)

Operacja zaczepna sił powietrznych (WLOP) prowadzona jest w ramach powietrznej operacji zaczepnej Sił Zbrojnych RP, tj. operacji, która może poprzedzać przeciwwuderzenie strategiczne lub przeciwnatarcie. Jej celem jest bowiem wywalczenie przewagi w powietrzu, co najmniej na kierunku wykonywania zwrotu zaczepnego wojsk lądowych.

W operacji tej główną rolę spełniają również siły powietrzne. Może ona mieć miejsce w końcowej części strategicznej kampanii obronnej³⁶.

Cele operacji zaczepnej sił powietrznych (WLOP) mogą być następujące:

- w wymiarze rzeczowym: zadanie siłom powietrznym przeciwnika takich strat, aby uzyskać przewagę w powietrzu i stworzyć dogodne warunki do pomyślnego prowadzenia zwrotów (operacji) zaczepnych na lądzie i morzu.

- w wymiarze przestrzennym: niszczenie lotnictwa i jego infrastruktury oraz naziemnych środków OP w całym obszarze działań (nad terytorium własnym i na pełną głębokość ugrupowania operacyjnego przeciwnika).

- w wymiarze czasowym: zmuszanie przeciwnika do zweryfikowania planów dotyczących użycia jego sił powietrznych i spowodowanie konieczności wymuszonego planowania i prowadzenia powietrznej operacji obronnej; tym samym - zyskanie czasu na przechwycenie inicjatywy i przewagi w powietrzu oraz ukształtowanie warunków, zapewniających dogodne przejście wojsk do zwrotów (operacji) zaczepnych.

Cele te siły powietrzne będą osiągały w wyniku wykonywania jednego zadania głównego: walki o przewagę w powietrzu. Pozostałe zadania główne będą realizowane w innych operacjach sił powietrznych (WLOP), prowadzonych w ramach połączonych operacji lądowych i morskich, w tym samym czasie co powietrzna operacja zaczepna.

W operacji zaczepnej WLOP, podobnie jak w operacji obronnej sił powietrznych, realizowane są równocześnie dwa rodzaje działań operacyjnych: defensywne i ofensywne.

³⁶ Patrz rys. 3 i 4.

Istota działań defensywnych nie różni się specjalnie od zaprezentowanych w operacji obronnej. Jedynie priorytety osłony przed uderzeniami z powietrza są inne. Jednym z głównych priorytetów osłony musi być bowiem drugi rzut strategiczny w rejonie ześrodkowania, a także w czasie przegrupowania i wprowadzenia do bitwy (zwrotu zaczepnego).

Działania ofensywne, podstawowe w tej operacji, prowadzi lotnictwo myśliwsko-bombowe. Główny jego wysiłek koncentrowany jest na zwalczaniu lotnictwa na lotniskach, niszczeniu baz lotniczych i ich infrastruktury, dezorganizowaniu dowodzenia siłami powietrznymi, obezwładnianiu naziemnych środków obrony powietrznej, niszczeniu logistyki sił powietrznych oraz infrastruktury i zasobów wspierających działania lotnictwa i OP przeciwnika.

4.3. Operacje WLOP przeciwko zasobom powietrznym

Jak wykazano w rozdziale drugim operacje te są elementami składowymi operacji sił powietrznych przeciwko zasobom lądowym i morskim³⁷. Wspólnie operacje te prowadzone są w ramach operacji lądowych i morskich Sił Zbrojnych RP.

Jak wiadomo, operacje lądowe (morskie) mogą być obronne lub zaczepne. Dlatego też, cele operacji WLOP przeciwko zasobom powietrznym przeciwnika będą różne.

³⁷ Oddzielne potraktowanie (ujęcie) operacji WLOP przeciwko zasobom powietrznym i operacji przeciwko zasobom lądowym (morskim) wynika z konieczności uniknięcia powtórzeń. Istota walki z siłami powietrznymi przeciwnika w operacjach lądowych i morskich jest bowiem bardzo podobna. Natomiast właściwości działań i specyfika wykonania zadań nad lądem i morzem (dość znacznie różniące się) - nie są tematem tego materiału.

Prowadzone w czasie lądowych (morskich) operacji obronnych, będą miały na celu - przede wszystkim - osłabienie przewagi powietrznej przeciwnika, przejęcie inicjatywy i zdobycie dominacji w przestrzeni powietrznej.

Natomiast jeśli operacje lądowe (morskie) będą miały charakter zaczepny, wówczas należy oczekiwać, że przewaga w powietrzu będzie należała do naszych wojsk. Stąd też, operacje WLOP przeciwko zasobom powietrznym, prowadzone w tym czasie, będą miały na celu - przede wszystkim - utrzymanie (wywalczonej już wcześniej) przewagi w powietrzu lub nawet jej pogłębienie (zdobycie panowania w powietrzu).

Głównym zadaniem WLOP w operacjach powietrznych prowadzonych, przeciwko zasobom powietrznym przeciwnika, będzie więc walka o przewagę w powietrzu (o jej zdobycie lub utrzymanie). Głównym zaś obiektem działań - siły powietrzne przeciwnika oraz infrastruktura i zasoby wspierające użycie jego lotnictwa i obrony powietrznej.

Operacyjne działania - defensywne i ofensywne - prowadzone w ramach operacji WLOP przeciwko zasobom powietrznym przeciwnika, nie różnią się istotnie od zaprezentowanych wcześniej.

4.4. Operacja sił powietrznych (WLOP) przeciwko zasobom lądowym (i powietrznym)

Ta operacja WLOP jest częścią składową operacji lądowej Sił Zbrojnych RP.

Operacje lądowe mogą mieć charakter obronny lub zaczepny. Stąd też, cele różnych rodzajów tych operacji będą miały wpływ na cele operacji sił powietrznych.

Cele operacji sił powietrznych przeciwko zasobom lądowym mogą być następujące:

- w wymiarze rzeczowym: w lądowej operacji obronnej - zadanie nieprzyjacielowi (lądowym zgrupowaniom uderzeniowym i wybranym obiektom infrastruktury i zasobów militarnych) takich strat, które utrudnią mu kontynuowanie działań zaczepnych i ukształtują warunki, w których nasze wojska lądowe będą mogły skutecznie realizować zadania operacyjne.

Natomiast w lądowej operacji zaczepnej - zadanie nieprzyjacielowi takich strat (lądowym zgrupowaniom obronnym oraz w zasobach i infrastrukturze), aby utrudnić mu powstrzymanie natarcia naszych wojsk.

- W wymiarze przestrzennym: w lądowej operacji obronnej - rozpoznawanie i zwalczanie obiektów naziemnych nieprzyjaciela, rozmieszczonych w całej głębokości jego ugrupowania operacyjnego; także tworzenie warunków ułatwiających wojskom lądowym utrzymanie bronionego terenu i odzyskanie utraconych rejonów.

- W operacji zaczepnej - rozpoznawanie i zwalczanie sił i środków nieprzyjaciela, rozmieszczonych w całej głębokości ugrupowania operacyjnego, a także dyslokowanych na jego terytorium.

- W wymiarze czasowym: w lądowej operacji obronnej - opóźnienie natarcia nieprzyjaciela i przyspieszenie przegrupowania własnych sił z różnych kierunków, a tym samym - zyskanie czasu potrzebnego na zorganizowanie lądowych zgrupowań

uderzeniowych, przeznaczonych do wykonania przeciwuderzenia (przeciwnatarcia), w celu odtworzenia położenia pierwotnego.

W operacji zaczepnej - ograniczenie czasu nieprzyjaciela na organizowanie kolejnych rubieży obrony i wykonanie przeciwuderzenia, osiągnane w wyniku dezorganizowania przegrupowujących się (wycofujących) wojsk oraz niszczenia komunikacji i przewozów.

Ponadto, w każdej z tych operacji WLOP będzie niszczył siły powietrzne w całej przestrzeni działań (nad ugrupowaniem własnym i w głębi ugrupowania przeciwnika), w celu przechwycenia lub pogłębienia przewagi w powietrzu.

Z istoty przytoczonych celów wynika, że w operacji sił powietrznych przeciwko zasobom lądowym i powietrznym, WLOP będzie realizował - w działaniach defensywnych i ofensywnych - wszystkie trzy zadania główne: walkę o przewagę w powietrzu, wsparcie lotnicze wojsk oraz zwalczanie systemu zasobów, infrastruktury i kierowania państwem.

Wsparcie lotnicze wojsk oraz zwalczanie infrastruktury, zasobów i przywództwa (ataki strategiczne) będzie realizowane w działaniach ofensywnych.

Wsparcie lotnicze wojsk

obejmuje: izolowanie obszaru operacji (rejonu działań), wsparcie ogniowe wojsk lądowych, rozpoznanie powietrzne i transport powietrzny.

Izolowanie obszaru operacji

ma na celu okresowe niedopuszczenie, do rejonu działań, świeżych sił przeciwnika oraz uniemożliwienie zasilania jego wojsk, będących w pierwszym rzucie. Cel ten osiąga się głównie w wyniku zwalczania drugich rzutów i odwodów operacyjnych

(strategicznych) oraz dezorganizowania tyłów operacyjnych, komunikacji i przewozów. W ramach izolowania lotnictwo niszczy także desanty i siły powietrznoszturmowe przeciwnika, w rejonach załadowania, podczas przelotu³⁸ i w rejonach wyładowania (działań).

Wsparcie ogniowe wojsk lądowych

przez lotnictwo myśliwsko-bombowe, polega na niszczeniu wojsk i obiektów przeciwnika w interesie związków operacyjnych sił lądowych. Lotnictwo zwalcza obiekty rozmieszczone zarówno w strefie taktycznej, jak i operacyjnej. Dlatego m.in., lotnicze wsparcie ogniowe dzieli się na bezpośrednie i pośrednie (ogólne).

Lotnicze wsparcie bezpośrednie³⁹ polega na wykonywaniu uderzeń ogniowych przez lotnictwo na korzyść związków taktycznych i operacyjnych wojsk lądowych, w ogniowym i taktycznym współdziałaniu z nimi, czyli - z reguły - do głębokości ugrupowania przeciwrzutowych ZT wojsk lądowych przeciwnika. Rezultaty wsparcia bezpośredniego są na ogół niezwłocznie odczuwalne przez walczące z przeciwnikiem wojska. Zakres wsparcia bezpośredniego, wykonywanego przez lotnictwo myśliwsko-bombowe, nie będzie jednak zbyt szeroki. Główne bowiem wykonywać je będą śmigłowce uderzeniowe ze składu lotnictwa wojsk lądowych.

Lotnicze wsparcie pośrednie (ogólne)⁴⁰ polega na wykonaniu uderzeń ogniowych - przez lotnictwo - w strefie taktyczno-operacyjnej, we współdziałaniu operacyjnym z wojskami lądowymi, czyli do głębokości ugrupowania związku operacyjnego (operacyjno-taktycznego) wojsk lądowych nieprzyjaciela. Rezultaty tego

³⁸ W czasie przelotu są one niszczone również przez naziemne środki OP.

³⁹ W Siłach Powietrznych NATO używany jest taki sam termin.

⁴⁰ W Pakcie Północnoatlantyckim stosowany jest termin: izolacja pola walki.

wsparcia wpływają pośrednio (ujawniają się po pewnym czasie), a niekiedy nawet bezpośrednio (np. niezwłocznie po zniszczeniu rakiet ziemia-ziemia), na przebieg bitwy i operacji wojsk lądowych.

Wspierając walczące wojska, lotnictwo zwalcza, przede wszystkim: system dowodzenia wojskami, broń precyzyjnego rażenia, śmigłowce (szczególnie uderzeniowe) na lądowiskach, odwody i drugie rzuty operacyjno-taktyczne, artylerię lufową i raketową oraz inne obiekty, determinujące zdolności bojowe pierwszorzutowych związków wojsk lądowych przeciwnika.

Rozpoznanie powietrzne

prorowadzone będzie w całym pasie operacji lądowej, z wyraźną koncentracją na głównym wysiłku obrony lub głównym kierunku natarcia. Działalność lotnictwa rozpoznawczego zapewnić ma dostarczenie, do sztabów operacyjnych wojsk lądowych, informacji umożliwiających prawidłowe określenie głównych kierunków działań przeciwnika oraz pozyskiwanie danych o ugrupowaniu i działaniach jego wojsk.

Główne zadania lotnictwa rozpoznawczego będą obejmowały: ustalenie składów lądowych zgrupowań uderzeniowych (obronnych) i kierunków ich działań, wykrywanie i śledzenie przegrupowań odwodów operacyjnych, wykrywanie i obserwację rozmieszczenia stanowisk dowodzenia i broni precyzyjnego rażenia oraz śledzenie działalności operacyjnego systemu zabezpieczenia logistycznego i głównych kierunków przewozów przeciwnika.

Transport powietrzny

w operacjach lądowych zapewnić ma: szybkie wzmocnienie ugrupowania obronnego (lub zaczepnego) na decydujących kierunkach; wzmocnienie doraźnie organizowanej kolejnej rubieży w głębi obrony lub wojsk nacierających na kierunku głównym; ciągłość zasilania materiałowego, zwłaszcza w warunkach kryzysu zaopatrzeniowego; desantowanie taktycznych desantów ze składu sił powietrznodesantowych.

Działania samolotów transportowych prowadzone będą głównie nad ugrupowaniem własnych wojsk lądowych, niekiedy zaś nad ugrupowaniem przeciwnika (np. w czasie desantowania, wzmacniania wojsk będących w okrążeniu, czy też przewożenia grup specjalnych).

W operacji sił powietrznych przeciwko zasobom lądowym i powietrznym, WLOP - równocześnie ze wsparciem lotniczym wojsk lądowych i walką o przewagę w powietrzu - będzie zwalczał system przywództwa, zasobów i infrastruktury przeciwnika. Działania te były sygnalizowane już wcześniej (w operacjach powietrznych) i dlatego nie jest celowe ich dalsze rozwijanie.

4.5. Operacja sił powietrznych (WLOP) przeciwko zasobom morskim (i powietrznym)

Operacja ta będzie częścią operacji morskiej Sił Zbrojnych RP. WLOP będzie organizował taką operację w razie bardzo szerokiego zaangażowania sił powietrznych do zwalczania zasobów morskich przeciwnika, np. w czasie walki z jego desantem operacyjno-taktycznym i zagrożenia trwałości systemu naszej obrony od strony morza.

Zakres udziału sił powietrznych w operacji morskiej najczęściej jednak nie będzie tak duży. WLOP może wówczas prowadzić wspólną operację przeciwko zasobom lądowym, morskim i powietrznym, wchodzącą w skład operacji lądowej i operacji morskiej Sił Zbrojnych RP.

Cele operacji sił powietrznych (WLOP) przeciwko zasobom morskim (i powietrznym) mogą być następujące:

- w wymiarze rzeczowym: zadanie siłom nawodnym floty i jej lotnictwu oraz wybranym obiektom infrastruktury morskiej nieprzyjaciela takich strat, aby utrudnić mu prowadzenie operacji i zapewnić warunki do skutecznego wykonania zadań operacyjnych przez marynarkę wojenną.

- w wymiarze przestrzennym: niszczenie celów powietrznych i morskich sił nawodnych w całej przestrzeni działań, szczególnie w strefie operacyjnej marynarki wojennej.

- w wymiarze czasowym: opóźnienie (uniemożliwienie) osiągnięcia celów operacji przez flotę przeciwnika, a tym samym zyskiwanie czasu, potrzebnego do tworzenia silnych zgrupowań okrętów bojowych marynarki i wspólnego odpierania agresji od strony morza.

Dokonane analizy wskazują, że w operacji przeciwko zasobom powietrznym i morskim siły powietrzne będą walczyły o przewagę w powietrzu i na morzu, wspierały marynarkę wojenną oraz zwalczały zasoby i infrastrukturę morską przeciwnika. Zadania te będą realizowały w operacyjnych działaniach defensywnych i ofensywnych.

Walka o przewagę w powietrzu, w tej operacji, będzie podobna jak w innych. Odmienne będą natomiast warunki prowadzenia tej walki. Nie będą one jednak przedmiotem dalszego zainteresowania w niniejszym opracowaniu.

Walkę o przewagę

na morzu lotnictwo rozpocznie już od pierwszych chwil konfliktu zbrojnego i będzie ją kontynuowało (wraz z siłami marynarki) do końca operacji. Zdobycie przewagi lub jej utrata może bowiem znacznie zdeterminować końcowe rezultaty operacji morskiej.

W ramach tej walki lotnictwo będzie niszczyło, przede wszystkim, okrętowe grupy uderzeniowe, operujące poza strefą marynarki lub podchodzące do strefy operacyjnej MW. Będą to więc działania na dużych głębokościach, co wymaga szczególnego zabezpieczenia lotnictwa, wykonującego zadania nad morzem (w warunkach specyficznych i trudnych).

Zwalczanie infrastruktury i zasobów

przez lotnictwo obejmuje, głównie, wykonywanie uderzeń na porty i bazy morskie oraz ich infrastrukturę. Część działań, jeśli pozwolą na to taktyczne promienie działania samolotów, może być skierowana przeciwko systemowi zasilania w paliwa (rafinerie) i wybranym stoczniom przeciwnika.

Wsparcie lotnicze marynarki wojennej

obejmuje, przede wszystkim, działalność ogniową lotnictwa myśliwsko-bombowego, choć nie można wykluczyć okresowego użycia lotnictwa rozpoznawczego i transportowego.

Działania lotnictwa uderzeniowego, wspierającego marynarkę wojenną, prowadzone będą głównie we współdziałaniu z jej siłami nawodnymi. Wnioski z

możliwego przebiegu operacji wskazują na celowość użycia lotnictwa, przede wszystkim, do niszczenia najgroźniejszych jednostek nawodnych przeciwnika - zwłaszcza zespołów kutrów raketowych oraz fregat i niszczycieli, czyli okrętów stosunkowo niewielkich, silnie uzbrojonych i szybkich, z którymi walka sił marynarki będzie bardzo trudna. Lotnictwo powinno niszczyć również okręty próbujące minować nasze bazy i porty morskie; także inne, które zagrażają pomyślnemu przebiegowi operacji morskiej i obronie wybrzeża.

Szczególnie szerokiego zaangażowania lotnictwa trzeba oczekiwać w razie walki z desantem morskim przeciwnika. Powinno ono - jeśli zapewni to możliwa głębokość oddziaływania bojowego - rozpocząć zwalczanie desantu już w rejonach załadowania.

Uderzenia lotnictwa celowo jest wówczas koncentrować na niszczeniu okrętów transportowo-desantowych w portach, wojsk desantu - w rejonach ześrodkowania i załadowania, a następnie sił floty - w czasie ich przechodzenia do rejonu formowania oddziałów (zespołów) desantowych.

Zwalczanie desantu - podczas przejścia morzem i w rejonie manewrowania - jest priorytetowym zadaniem lotnictwa. Główny jego wysiłek skupia się na niszczeniu zespołu desantowego, przewożącego siły pierwszego rzutu desantu, zwłaszcza zaś jego rzutu szturmowego.

Podczas lądowania desantu, lotnictwo niszczy głównie okręty desantowe, okręty uczestniczące w ogniowym przygotowaniu desantowania, okręty trałowe (wykonujące przejścia w zagrodach minowych) i wreszcie - kolejne fale amfibijnych i małych okrętów desantowych, podchodzących do rejonu lądowania.

Następnie lotnictwo koncentruje uderzenia na drugim rzucie desantu, podczas przejścia morzem oraz izoluje desant przed siłami wzmocnienia i zaopatrzenia.

Operacja sił powietrznych przeciwko zasobom morskim przeciwnika będzie się odbywała w tym samym czasie co inne operacje (np. przeciwko zasobom lądowym). Wymagać to będzie szczególnego natężenia działań operacyjnych sił powietrznych, przenoszenia koncentracji wysiłku z jednej operacji na inne, a w odniesieniu do lotnictwa uderzeniowego - także przezbierania samolotów, gdyż ich uzbrojenie do zwalczania obiektów nawodnych i lądowych z reguły będzie inne. Uwarunkowania te muszą być uwzględnione podczas przygotowywania i prowadzenia operacji sił powietrznych.

4.6. Operacje związków operacyjno - taktycznych sił powietrznych (KOP)

Po zorganizowaniu korpusów sił powietrznych (KOP), tj. związków operacyjno - taktycznych WLOP - wyposażonych zarówno w defensywne środki OP, jak i w lotnictwo o charakterze ofensywnym (np. lotnictwo wielozadaniowe lub myśliwsko - bombowe i rozpoznawcze) - mogą one prowadzić operacje przeciwko zasobom powietrznym, lądowym i morskim, w ramach wszystkich operacji sił powietrznych i połączonych operacji Sił Zbrojnych RP.

Istota operacji korpusów OP przeciwko zasobom powietrznym, lądowym i morskim, nie odbiega znacząco od zaprezentowanych operacji sił powietrznych. Mają one, oczywiście, mniejszy rozmach przestrzenny, uczestniczy w nich także mniej sił niż w operacjach WLOP. Szczegółowe przedstawienie przebiegu operacji korpusów

doprowadziłoby jednak do wielu powtórzeń. Nie znajduje więc uzasadnienia celowość rozwijania tej problematyki.

*

*

*

Zaprezentowane poglądy, dotyczące sztuki operacyjnej WLOP, a zwłaszcza operacji sił powietrznych, mogą wzbudzić wątpliwości, a nawet - kontrowersje. Celem jednak była próba dowiedzenia, że

działania operacyjne - zarówno WLOP, jak i korpusów - spełniają wszystkie kryteria stawiane operacjom w polskiej teorii sztuki wojennej.

Stąd też, dalsze utrzymywanie (w teorii i podczas ćwiczeń), że jedyną formą użycia WLOP i korpusów są działania w operacjach Sił Zbrojnych RP - trzeba uznać za nieprzekonujące. Wydaje się, że nadszedł czas lansowania równorzędności sił powietrznych z innymi rodzajami sił zbrojnych i operacji WLOP (korpusów) - jako formy ich użycia w kampanii strategicznej .

Przyjęcie takich założeń wymagało będzie zmian w pracach sztabów sił powietrznych, w procedurach decyzyjnych, planach i innych dokumentach bojowych. Zwiększona autonomiczność planistyczna WLOP spowoduje konieczność precyzyjnego zrozumienia i uwzględnienia celów całej kampanii oraz jej różnych operacji , określenia priorytetów działań i wyboru odpowiednich zadań, wariantowania użycia sił i środków, czy też wysiłków lotnictwa i obrony powietrznej. Problematyka ta wymaga jednak dalszych studiów, nie została ujęta w niniejszym opracowaniu.

Zawarto w nim natomiast identyfikację sił powietrznych i ich sztuki operacyjnej, określono operacje powietrzne, zarysowano wskaźniki określające rozmach, przyjęto nazwy poszczególnych operacji oraz naszkicowano cele i istotę ich prowadzenia. Są to zagadnienia nowe, które powinny skłonić do głębokiej refleksji operacyjnej. Trzeba jednak zaznaczyć, że ulegną one określonym zmianom po włączeniu Polski do NATO. W układzie koalicyjnym przyjmuje się bowiem, że kompanię powietrzną i wchodzące w jej skład operacje (fazy) powietrzne planuje się na szczeblu regionu (np. Europy Środkowej). Na szczeblu CAOC ustala się natomiast dobowe zadania bojowe dla wykonawców. Są one określane na podstawie dyrektywy, opracowywanej w AIRCENT.

Problematyka dotycząca operacji powietrznych według poglądów NATO będzie treścią innego materiału. Natomiast w załączniku nr 1 do niniejszego opracowania zobrazowano wybrane elementy planistyczne, aby już w tym materiale wskazać na możliwy sposób podejścia do planowania operacji powietrznych we WLOP i jego korpusach.

ZAKOŃCZENIE

Zgodnie z dotychczasową klasyfikacją obowiązującą w polskiej nauce wojennej, Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej są rodzajem sił zbrojnych i związkiem operacyjnym sił powietrznych. Maja więc one swoją sztukę operacyjną, której podstawową kategorią są operacje powietrzne całych WLOP i korpusów OP. W toku zaś tych operacji prowadzą one działania bojowe.

Takie podejście do sztuki operacyjnej sił powietrznych wymagało nowego określenia przeznaczenia i zadań WLOP, ustalenia rodzajów operacji sił powietrznych, a także zidentyfikowania ich parametrów (rozmachu, przestrzeni i czasu prowadzenia itp.) oraz celów i zadań WLOP w każdej operacji. Określono także najistotniejsze założenia zasad sztuki operacyjnej WLOP, których przestrzeganie powinno najpełniej sprzyjać osiągnięciu powodzenia w operacjach powietrznych.

W niniejszym opracowaniu zaprezentowano autorskie i zupełnie nowe poglądy na ten temat. Zasygnalizowano również problematykę planowania kampanii powietrznej według poglądów obowiązujących w Pakcie Północnoatlantyckim. Stworzono w ten sposób możliwość porównania rozwiązań obowiązujących w NATO i celowych do zastosowania w polskiej teorii sztuki operacyjnej.

Zawarte w niniejszym opracowaniu poglądy nie wyczerpują wszystkich problemów sztuki operacyjnej sił powietrznych. Akcentują jednak najistotniejsze z nich i z tego powodu mogą one służyć jako podstawowy materiał do prowadzenia dalszych badań poświęconych tej problematyce i doktrynie sił powietrznych RP.

Trzeba jednak pamiętać, że przyjęcie Polski do NATO spowoduje weryfikację założeń sztuki operacyjnej sił powietrznych (WLOP). W doktrynie powietrznej NATO

zakłada się bowiem, że kampanię powietrzną i jej operacje (fazy) prowadzą wszystkie siły powietrzne regionu (np. Europy Północnej), nie zaś narodowe siły powietrzne. Te ostatnie uczestniczą w kampanii i operacjach poprzez udział w połączonych działaniach powietrznych, a zatem realizują działania taktyczne.

Jednak pogłębione analizy narodowych materiałów dotyczących użycia sił powietrznych (np. angielskich, niemieckich czy duńskich) wyraźnie wskazują na traktowanie swojego lotnictwa i OP jako związku operacyjnego. Z tego też powodu w tych i innych państwach rozpoczyna się pospieszne opracowywanie teorii sztuki operacyjnej narodowych sił powietrznych, przydatnej do wykorzystania w razie samodzielnego (poza koalicją NATO) prowadzenia konfliktu zbrojnego. Jest to nowe zjawisko, któremu należy przyglądać się z dużą powagą i wnikliwością.

Stąd też zaprezentowane w materiale założenia sztuki operacyjnej polskich sił powietrznych, wzbogacone w przyszłości o wybrane rozwiązania stosowane w NATO, mogą stanowić wystarczającą bazę poszukiwania i określania narodowych poglądów operacyjnych dotyczących operacji powietrznych i użycia Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

BIBLIOGRAFIA

1. AAP - 6. Słownik terminów i definicji NATO. Warszawa 1998.
2. AJP. - 1A. Allied Operations Doctrine. NATO Military Agency For Standardization (MAS), 1997.
3. ATP - 33 B. NATO Tactical Air Doctrine. NATO MAS.
4. ATP - 42 B. Counter Air Operations. NATO MAS.
5. Koziej S., Teoria sztuki wojennej. Warszawa 1993.
6. Kozub M., Połączone działania powietrzne według poglądów NATO. Przegląd WLOP nr 6/1998.
7. Leksykon wiedzy wojskowej. Warszawa 1979.
8. Łepkowski W., Zarys strategii wojskowej. ASG WP 1984.
9. Michalak W., Operacje sił powietrznych. AON 1997.
10. Michalak W., Zasady sztuki operacyjnej lotnictwa. AON 1996.
11. Nożko K., Zasady strategii i sztuki operacyjnej. ASG WP 1997.
12. Piekarski H., Zarys rozwoju sztuki operacyjnej. AON 1985.
13. Scheffel C., Taktyczne operacje sił powietrznych NATO. AON 1996.
14. Skibiński F., Rozważania o sztuce wojennej. WIH 1972.
15. Sztuka operacyjna Wojsk Lotniczych. ASG WP 1988.
16. Sztuka operacyjna Wojsk Obrony Powietrznej Kraju. ASG WP 1986.
17. Tomaszewski A. i inni, Podstawowe kategorie sztuki wojennej, AON 1996.
18. Zabłocki E., Siły powietrzne w systemie obronnym państwa, AON 1995.
19. Zajas S. i inni, Wybrane aspekty użycia Sił Powietrznych NATO, AON 1997.
20. Zdrodowski B., Podstawy teorii OP, ASG WP 1990.

**IDEA PLANOWANIA
KAMPANII POWIETRZNEJ
W REGIONALNYM DOWÓDZTWIE
POŁĄCZONYCH SIŁ POWIETRZNYCH
NATO**

Opracowano na podstawie:

- AJP - 1A Allied Joint Operations Doctrine.
NATO Military Agency For Standardization, styczeń 1997.
 - Materiałów z seminarium z oficerami Wydziału Sił Powietrznych Akademii Dowodzenia RFN, marzec 1997.
- M. Ciszewski, Planowanie kampanii powietrznych, marzec 1997.

HIERARCHIA POŁĄCZONEJ KAMPANII

CELE POLITYCZNE

CELE WOJSKOWE SOJUSZU

CELE WOJSKOWE NA
TEATRZE

CELE WOJSKOWE
W REGIONIE

PLAN KAMPANII NA TDW

REGIONALNY PLAN KAMPANII

ACC

NCC

LCC

AIRCENT

BALTAP

LANDCENT

PLANOWANIE KAMPANII POWIETRZNYCH

ZASADY PLANOWANIA KAMPANII:

- ◆ OPARCIE NA WIZJI I ZAMIARZE DOWÓDCY
- ◆ SKIEROWANIE PRZECIWKO NAJWAŻNIEJSZYM OBIEKTOM
PRZECIWNIKA (CENTERS OF GRAVITY)
- ◆ OBEJMUJE SERIĘ WZAJEMNIE POWIĄZANYCH OPERACJI
(FAZOWANIE)
- ◆ USTANAWIA OPERACYJNE KIEROWNICTWO I PODLEGŁOŚĆ
- ◆ SYNCHRONIZACJA WYSIŁKU SIŁ POWIETRZNYCH, LĄDOWYCH I
MORSKICH

JONIT AIR FORCE COMP. COMM.

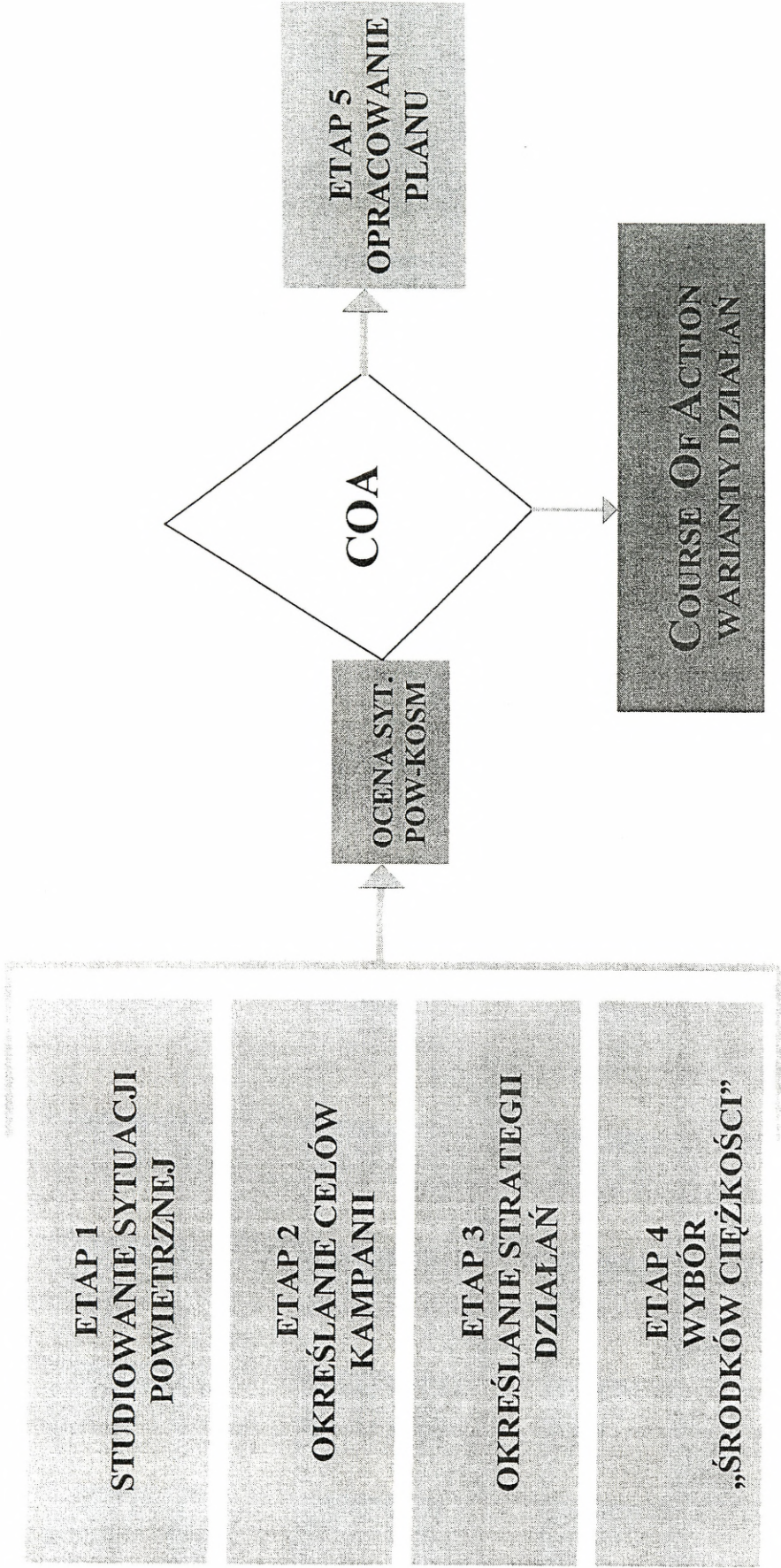
ZASADY WIODĄCE

- ◆ **CALKOWITA ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA OBRONĘ POWIETRZNA**
- ◆ **CENTRALIZACJA DOWODZENIA, ZDECENTRALIZOWANE WYKONANIE**
- ◆ **ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA KONTROLĘ PRZESTRZENI POWIETRZNO-KOSMICZNEJ**

**JONIT AIR FORCE COMP. COMM.
ZASADY WIODĄCE**

- ◆ **JEDNOŚĆ DOWODZENIA**
- ◆ **WSZYSTKIE ŚRODKI LOTNICZE
PODPORZĄDKOWANE JEDNEMU DOWÓDCY**
- ◆ **STREFA ODPOWIEDZIALNOŚCI ROZCIĄGA SIĘ
NA CAŁY TDW (REGION)**

**PROCES PLANOWANIA
KAMPANII POWIETRZNEJ**

ETAP 1
STUDIOWANIE SYTUACJI POWIETRZNEJ

- **CEL:**
WIEDZIEĆ JAK NAJWIĘCEJ O
PRZECIWNIKU, MOŻLIWOŚCIACH
WŁASNYCH I WARUNKACH, W
JAKICH BĘDĄ PROWADZONE
DZIAŁANIA BOJOWE

ETAP 1
STUDIOWANIE SYTUACJI POWIETRZNEJ

- **OCENA WARUNKÓW
POLITYCZNYCH, WOJSKOWYCH,
EKONOMICZNYCH I FIZYCZNYCH**
- **OCENA MOŻLIWOŚCI WŁASNYCH I
PRZECIWNIKA**
- **ANALIZA ZADANIA**

ETAP 1
STUDIOWANIE SYTUACJI POWIETRZNEJ

- **ANALIZA ZADANIA
ZADANIA SIŁ POWIETRZNYCH**
- ◆ **GŁÓWNE - POKONAĆ SIŁY POW.
PRZECIWNIKA (OCA, DCA)**
- ◆ **WSPOMAGAJĄCE - WSPIERAĆ SIŁY LĄDOWE I
MORSKIE (AI, OAS, CAS, AIRLIFT)**
- ◆ **ATAK STRATEGICZNY - WYELIMINOWAĆ
CELE O ZNACZENIU STRATEGICZNYM**

ETAP 2 OKREŚLENIE CELÓW KAMPANII

- CEL DZIAŁAŃ - FIZYCZNY OBIEKT PRZEDSIĘWZIĘTEJ

AKCJI (DZIAŁAŃ)

- HIERARCHIA CELÓW:

- ◆ STRATEGICZNY NATO
- ◆ STRATEGICZNY NA TEATRZE
- ◆ KAMPANII POŁĄCZONEJ
- ◆ KAMPANII POWIETRZNEJ
- ◆ ETAPU (FAZY) DZIAŁAŃ
- ◆ NALOTU (UDERZENIA)
- ◆ GRUPY UDERZENIOWEJ (PACKAGE)
CEL DO UDERZENIA

STRATEGICZNY

OPERACYJNY

TAKTYCZNY

ETAP 2

OKREŚLENIE CELÓW KAMPANII

PRZYKŁAD: DESERT STORM

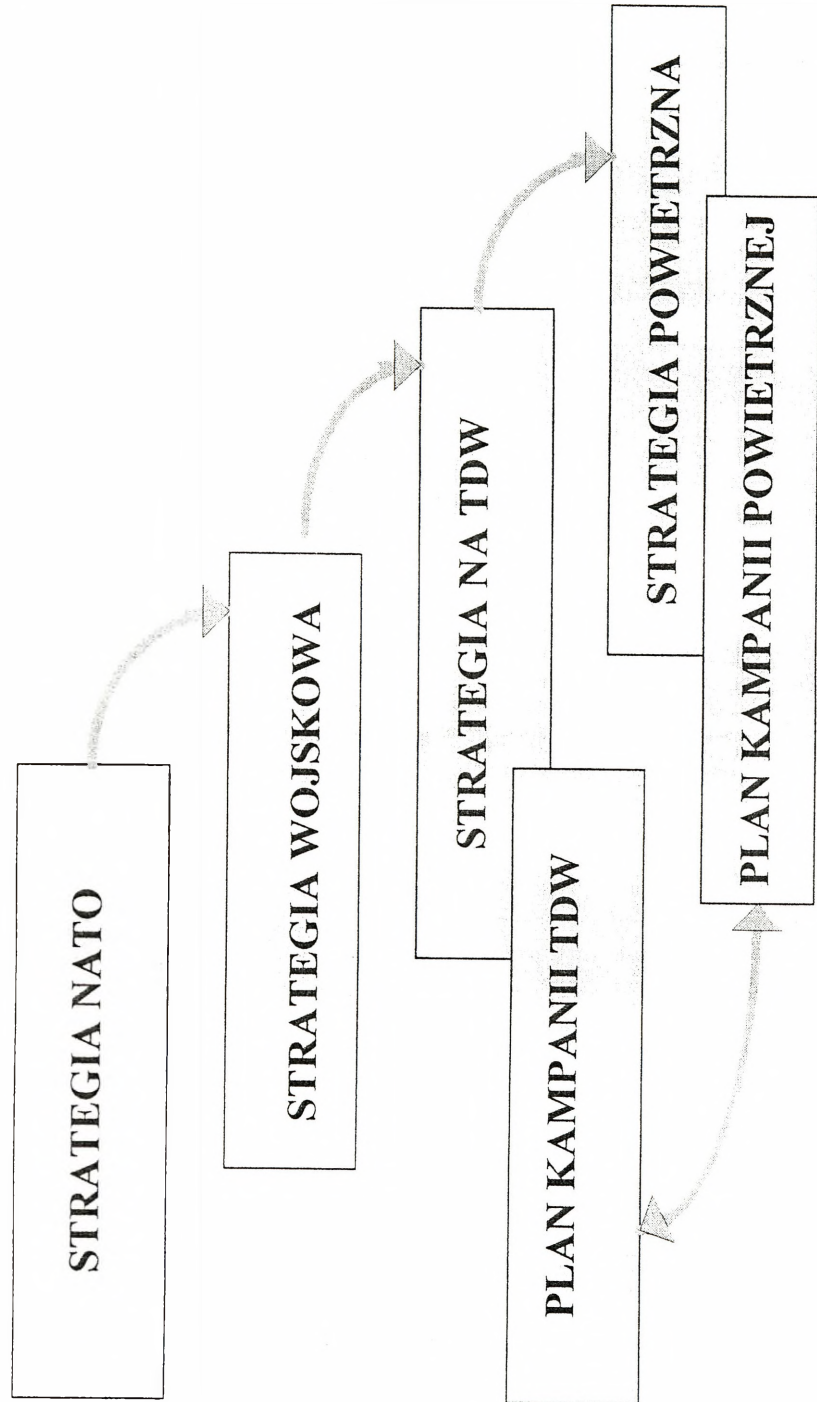
CELE NA TEATRZE DW

1. SYSTEM DOW. SZ I KIEROWANIA PAŃSTWEM
2. PRZEWAGA W POWIETRZU
3. ZNISZCZYĆ DROGI DOSTAW MATERIAŁÓW
4. ZNISZCZYĆ POTENCJAŁ BMR
5. ZNISZCZYĆ GWARDIĘ REP. NA KTO
6. WYZWOLIĆ KUWEJT CITY

CELE KAMPANII POWIETRZNEJ

1. IZOLOWAĆ I OBEZWŁADNIĆ SYSTEM KIEROWANIA
2. WYWALCZYĆ I UTRZYMAĆ PANOWANIE W POWIETRZU
3. ZNISZCZYĆ POTENCJAŁ BMR
4. WYELIMINOWAĆ MOŻLIWOŚCI OFENS. SZ IRAKU
5. ZNISZCZYĆ ARMIEJ IRACKĄ W KUWEJCIE

**ETAP 3
OKREŚLENIE STRATEGII DZIAŁAŃ**

ETAP 3
OKREŚLENIE STRATEGII DZIAŁAŃ

**STRATEGIA: SPOSÓB, W JAKI SIŁY ZBROJNE
SĄ ZASTOSOWANE DLA OSIĄGNIĘCIA WYZNA-
CZONYCH CELÓW**

CELE: - CO OSIĄGNAĆ

STRATEGIA - JAK OSIĄGNAĆ

ŚRODKI - CZYM OSIĄGNAĆ

ETAP 4

WYBÓR „ŚRODKÓW CIĘŻKOŚCI”

ŚRODEK CIĘŻKOŚCI

JAKOŚĆ, ZDOLNOŚĆ LUB REJON, Z KTÓREGO
POCHODZI SIŁA WOJSKA, NARODU LUB SOJUSZU,
JEGO SWOBODA DZIAŁANIA, SIŁA FIZYCZNA I
WOLA WALKI.

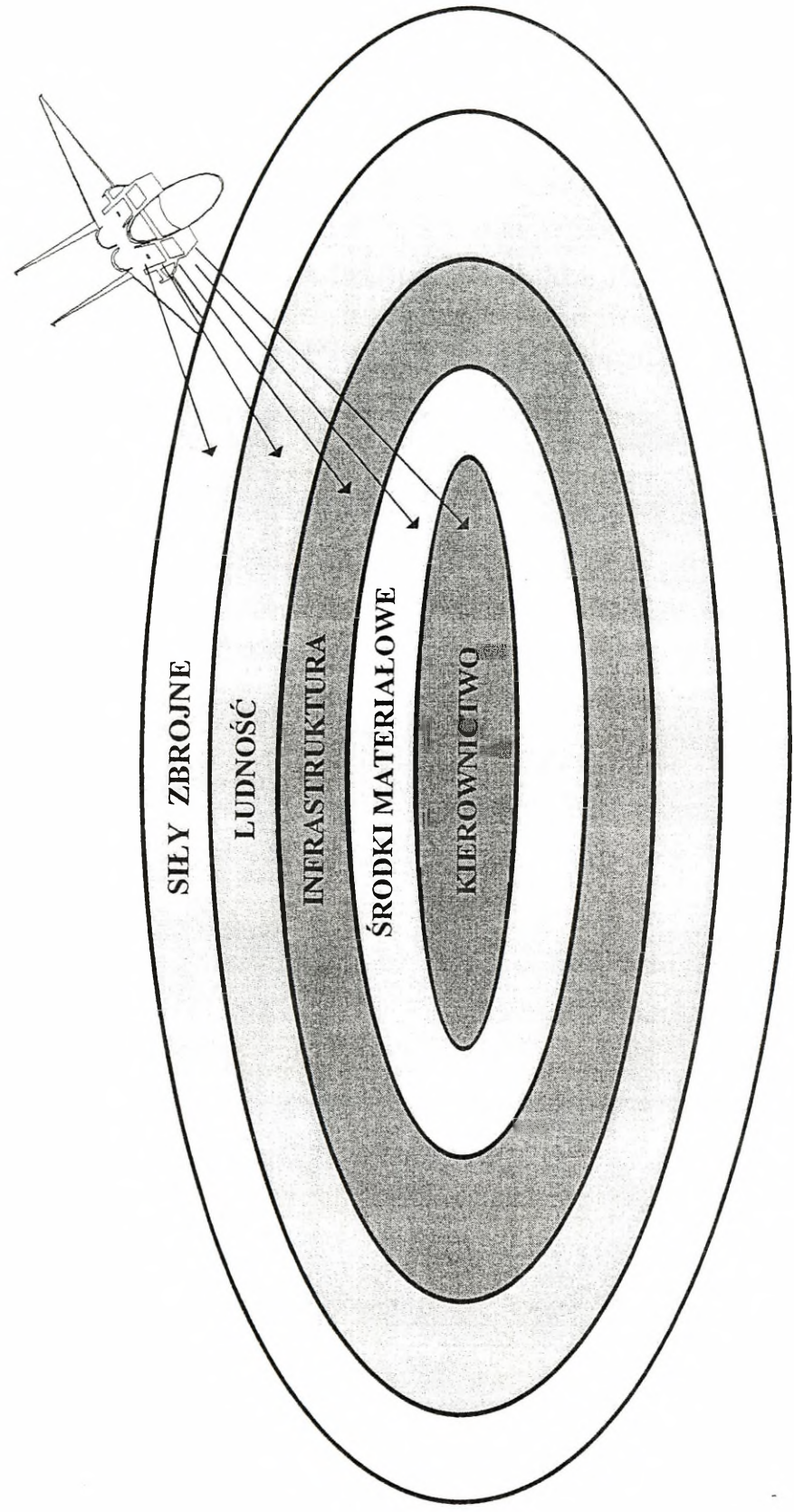
ISTNIEJE NA STRATEGICZNYM, OPERACYJNYM I
TAKTYCZNYM POZIOMIE WOJNY.

ALLIED JOINT PUBLICATION I

ETAP 4
WYBÓR „ŚRODKÓW CIĘŻKOŚCI”

- ◆ **OPISUJE WRAŻLIWY PUNKT WŁASNY LUB PRZECIWNIKA**
- ◆ **NIEKONIECZNIE NAJSŁABSZY!**
- ◆ **ISTNIEJE NA KAŻDYM POZIOMIE WOJNY**
- ◆ **JEST CZYMŚ WIĘCEJ NIŻ LISTĄ CELÓW PRIORYTETOWYCH**

ETAP 4
WYBÓR „ŚRODKÓW CIĘŻKOŚCI”
STRATEGICZNY MODEL KOŁOWY (WARIANT)

ETAP 5
OPRACOWANIE PLANU

PLAN KAMPANII

- UKIERUNKOWANY ZGODNIE Z ZADANIEM I ZAMIAREM DOWÓDCY
- KONCEPCJA OPERACJI
 - OBRONA
 - ATAK
 - CELE FAZY I CEL KOŃCOWY
- LISTA OBIEKTÓW UDERZEŃ I PRIORYTYTYZACJA
- OKREŚLENIE POZIOMU WYSIŁKU
- PODZIAŁ NA FAZY I SYNCHRONIZACJA

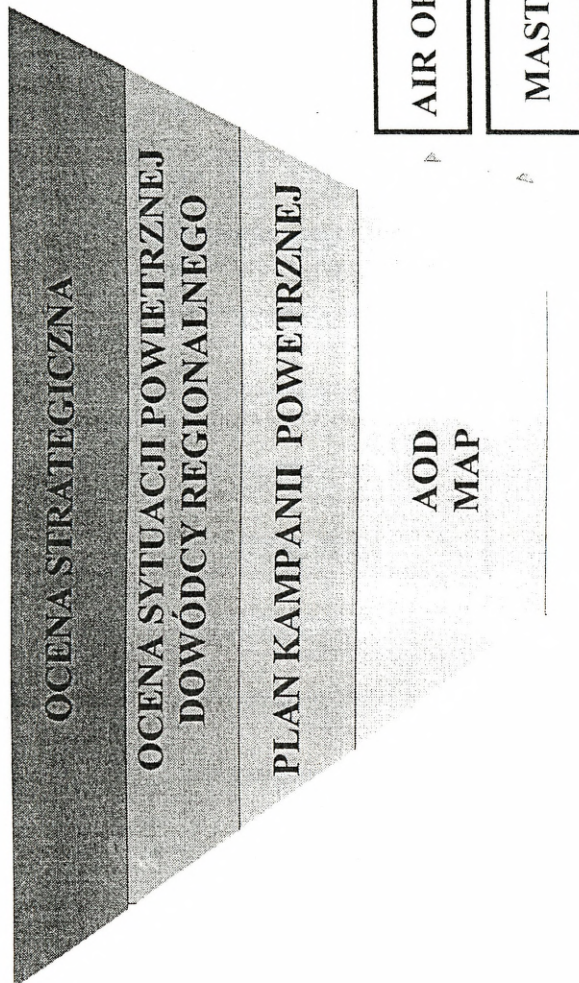
ETAP 5

OPRACOWANIE PLANU

PLAN KAMPANII

- **FAZOWANIE**
POLEGA NA SPORZĄDZENIU
UPORZĄDKOWANEGO PLANU ZMIAN W
PODZIALE WYSIŁKU, PRIORYTETÓW, LISTY
CELÓW I ZAMIARU

STRUKTURA PLANU KAMPANII

ATO - AIR TASKING ORDER

